

PASTORETS A GIRONA

Crònica d'una tradició escènica

PASTORETS A GIRONA

Crònica d'una tradició escènica

Pere Garcia i Vidal
Pere Puig i Tallada
Joan Ribas i Feixas
Pep Vila i Medinyà

Edita: Ajuntament de Girona
Dissenyi maqueta: Joan Casanovas i Romaguera
Portada: Reproducció cartell d'Àngel del Pozo
Fotocomposició: Imatge i Lletra, S.A.
Impremta: Curbet & Marquès
Dip. Leg.: GI-1208/90
ISBN: 84-86837-18-9

PASTORETS A GIRONA

Crònica d'una tradició escènica

Després de deu anys d'haver recuperat els Pastorets a Girona gràcies al treball del Grup Proscenium, sembla prou oportú reprendre el fil de la història, recuperar la trajectòria d'aquesta tradició dramàtica, litúrgica, popular, i fer un repàs de la seva evolució.

Buscar en les arrels més remotes del passat era imprescindible per situar i emmarcar, per donar sentit, a aquests deu anys de represa.

Però posar l'accent en els anys més recents, en l'evolució de tots els Pastorets de postguerra, i en la síntesi madura més pròxima que recull en bona part les aportacions de tots, era una exigència imprescindible per copsar l'esforç que representa i l'aportació que fa a la reconstrucció cívica de la ciutat.

Portar els vells pastorets d'escola, de centre cultural, d'agrupació teatral, al Teatre Municipal és encarnar en la ciutat sencera la vella tradició del cicle nadalenc. Els Pastorets del Grup Proscenium són en aquest sentit una síntesi laica i civil d'una banda, cristiana i familiar de l'altra.

Veure assajar, representar, dirigir, participar l'empleat de banca, l'advocat, el professor mercantil, el mestre, el periodista, l'estanquer, l'enginyer, el botiguer, els alumnes de les escoles, els nens del carrer, dones i homes de Girona, l'home del sac, en Pepet Gitano i una llarguíssima i nodrida representació fent d'àngel i de dimoni, de pastor, de nen Jesús, de Sant Josep, de Mare de Déu, és la lliçó cívica fonamental.

Pels Pastorets desfila encara un fris viu de la ciutat. Sota una hàbil i enèrgica batuta els Pastorets són en realitat un retaule de Girona.

Joaquim Nadal i Farreras
Alcalde de Girona

PÒRTIC

EL CICLE NADALENC: ELS PASTORETS

Pep Vila

El cicle de teatre nadalenc: «Els Pastorets»

Sense gairebé teatre medieval profà i amb la migradesa que s'observa en l'escena catalana en els segles XVI, XVII i XVIII, bona part de la història del nostre teatre es perpetua en multitud de dramatitzacions que, amb més o menys fortuna, giren a l'entorn d'alguns episodis del calendari litúrgic i del santoral religiós, en sis blocs ben diferenciats, amb personalitat pròpia, que donen fe d'un origen predominantment eclesiàstic de teatre modern: Cicle de Quaresma o Pasqual, Cicle Nadalenc, Cicle Veterotestamentari, Cicle Hagiogràfic o de sants, Cicle Marià i Cicle de Corpus. Tal com digué l'admirat Xavier Fàbregas: «Als Països Catalans el teatre religiós medieval, un dels més florents d'Europa durant el segle XV, ha subsistit fins als nostres dies».

El drama litúrgic

Si busquéssim l'arbre genealògic d'aquest teatre —ben present també en altres cultures europees— veuríem que es desenvolupa a partir de les cerimònies del cristianisme medieval. De fet, enfonsa les seves arrels més profundes en el primitiu teatre litúrgic —primer en llatí i més tard en català— que no és res més que la incipient i esquemàtica interpolació d'alguns trops o expressions figurades en aquests textos. Més tard vingué la dramatització dels episodis més vistents de la litúrgia per tal de fer-la més assequible als fidels que assistien al culte, avorrits de la monòtona pesantor del sermó evangèlic. Un dels primers trops del segle X conservats a França es cantava probablement abans de l'introit de la missa de Nadal i durant el segles XII i XIII era conegut també a Ripoll:

«— *Quem quo-eritis in prosepe, pastores, dicite?*» («Digueu, què cerqueu pastors, al pessebre?»).

«*Responden: Salvatorem Christum Dominum, etc.*». («Els responen: Al Salvador, al Crist, al Senyor...»).

A través de la Consueta de l'església gironina de Sant Fèlix sabem que durant la festivitat nadalenca, abans o després de la missa, es feia la *Representació Partus Beate Virginis*, que sembla ser una versió molt propera a l'*Officium Pastorum* del segle XIV representada a Rouen (França). Igualment es representava una obra sobre els Profetes derivada del sermó *Inter pressuras*. També en la Consueta de 1360 de la Catedral de Girona, sobre la qual no insistirem, ja que ha estat estudiada admirablement per l'erudit canadenc Richard B. Donovan, (*The Liturgical Drama in Medieval Spain*. Pontifical Institut of Medieval Studies. Toronto, 1958) trobem ben explicada la litúrgia de la vigília i del dia de Nadal. De Girona i de Sant Andreu del Torn (Banyoles) ens han arribat les notícies i els textos dels cants del *Iudicii signum*, de la Sibilla.

En el cas del Cicle nadalenc veiem com s'han aprofitat les possibilitats que oferien dos episodis claus de la litúrgia nadalenca: el naixement de Jesús i l'adoració dels pastors i dels mags per bastir tres tradicions molt arrelades i sovint complementàries a casa nostra: el pessebrisme amb la variant dels pessebres vivents: Montmany, Corbera de Llobregat, l'Espluga de Francolí i Engordany (Andorra), les nadales i el teatre de pastorets, aquest darrer massa sovint desdenyat com a teatre infantil. Pel que fa a les nadales, Josep Romeu en diversos estudis ja ha destacat la clara connexió d'aquestes amb els gèneres teatrals. Encara al segle XVII, les nadales dialogades i barroques de Francesc Fontanella en són una mostra.

Quant al teatre, el tema del naixement és el principal del cicle i el seu origen cal cercar-lo en el tropus de Tutilius, quan l'àngel demana als pastor que busquin el Pessebre. A partir d'aquí sorgeixen els altres episodis cíclics de la representació, variables segons cada arrançador, com són el de la degollació dels Innocents, l'anada a Betlem per complir el manament del Cèsar, el rebuig dels hostalers a donar-los acoïlliment, la presència de les forces del mal a través del diable,

l'anunci de l'àngel de la nova felicitat, l'adoració dels pastors i dels mags, derivacions, en definitiva, dels primitius *Officium Pastorum* (l'adoració dels pastors), l'*Ordo Prophetarum* (processó dels profetes), l'*Officium Stellae* (adoració dels mags).

D'altra banda, els textos evangèlics són més aviat eixuts en parlar del naixement de Jesús. Només en l'evangeli de *Sant Mateu* (Mat. 2: 1-12), i de *Sant Lluc* (Lc. 2: 1-20) en donen una clàssica encara que poc extensa. La parquedat dels dos evangelis, sovint amb dades contradictòries, contrasta amb la riquesa iconogràfica i conceptual de les representacions, ja siguin plàstiques o literàries, del misteri del naixement. No cal dir que els evangelis apòcrifs, les llegendes cristianes, els tractats teològics i els repertoris de vides de sants com el de Jaume de Voràgine han fet la resta. Fins i tot, en aquests pastorets que ara veiem representar arreu de Catalunya, gairebé a les portes del segon mil·lenni, hi podem trobar influències del cinema, del món de la música i la dansa en una harmonia integradora.

El teatre medieval

Posseïm una interessant documentació sobre el Cicle de Nadal a l'època medieval que perdura, sense un renovellament temàtic i lingüístic, fins a final del segle XVI. La poca qualitat estètica i literària de la majoria d'aquestes obres no ha de ser motiu suficient per menysprear-les, ja que foren pensades com a obres escrites per a reforçar el missatge dels predicadors, com ho foren també els «exemplum» medievals, extrets de les vides de sants, històries antigues i cròniques. La majoria tenen una càrrega didàctico-religiosa i eren una manifestació de l'esperit de la col·lectivitat que vivia aquestes representacions en una atmosfera integradora. D'altra banda, les prohibicions dels Sínodes, sobretot les del Concili Provincial de la Tarraconense (1685), afebleixen la seva difusió ja que no deixen representar-les més a dins de les esglésies per problemes d'ordre públic: «in nocte Nativitatis Domini..., more histrionum, representationes Nativitatis Christi Domini».

LE MYSTÈRE
DE LA
NAISSANCE DE N.-S. JÉSUS-CHRIST

PASTORALE

En cinq actes, en Vers Provençaux

PAR

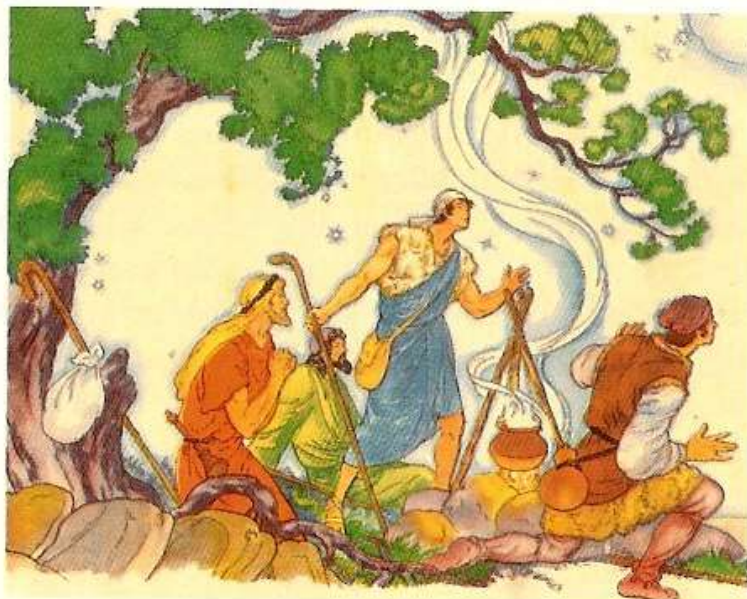
ANT. MAUREL

Traduction française de Charles GALTIER

MARSEILLE
LIBRAIRIE TACUSSEL
Successeur de P. RUAT
88, La Canebière

Les representacions tradicionals basades en els pastors a qui l'àngel anuncia el naixement del Salvador traspassen l'àmbit de Catalunya. El gravat correspon a la portada d'una obra en llengua provençal sobre aquest tema.

La imaginació dels dibuixants ha contribuït a crear la iconografia de les figures d'«Els Pastorets». En els contes populars es defineix clarament el vestit del dimoni i la indumentària dels pastors.

Malgrat aquesta aparent aturada, aquestes obres es continuen representant. El teatre dels pastorets, a nivell temàtic, es va anar independitzant, molt lentament, a partir del segle XV, de la tutela de l'església. L'objectiu principal és el de no ser corretja de transmissió del magisteri eclesial encara que aprofitessin el marc físic que els oferia l'estament religiós. A grans trets, la seva funció és la d'ensenyar tot procurant una diversió. Segons Joan Fuster, des de temps molt reculats es representava el «betlem» a la Seu de València i s'aguantà fins a la darrereria del segle XVI. En les festivitats del Corpus d'aquesta ciutat també s'hi representava el «misteri del rei Herodes». Del segle XV tenim una escadussera representació nadalenca de la Sibilla i l'Emperador, escenificació d'una llegenda segons la qual un emperador romà havia tingut una visió de la Mare de Déu amb el Fill en braços, visió narrada per la Sibilla Tiburtina. També en la festivitat del Corpus a Barcelona en 1453, sabem, per un document publicat per Andreu Balaguer i Merino, que es construí un nou entremès nadalenc per aquesta cerimònia: «Item un altre entremés apellat Betlem alias la Nativitat de Jhus.Xpsat. sobre lo buch del qual entremés se farà de nou dos porxes...».

Francesc Carreras i Candi trobà, pels volts de 1920, en una masia de Sant Hilari Sacalm, a les Guillerries, una obra nadalenca, senzilla, poc evolucionada, de lèxic arcaic i rimes imperfectes, en el manuscrit de *Lo passament de la Verge Maria*, publicat al «Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres» de Barcelona (X, 1921-1922, pp. 211-212) i que podem datar del segle XV, i no del XVI, com creu el seu descobridor. Josep Romeu i Figueras va editar una cançó nadalenca del segle XV, d'un cançonier gironí, que recull bàsicament un dels temes presents en aquesta representació com és el dubte de Josep sobre la virginitat de la Verge (*La cançó popular nadalenca, font d'un misteri dramàtic de tècnica medieval*, dins *Poesia popular i literatura*, 1974, pp. 78-84 i nota núm. 58). Aquesta coincidència entre misteri i cançó, i la poca evolució de l'obra, amb la presència d'uns pastors

poc representatius, ens fa pensar, doncs que pertanguí al segle XV, com hem dit abans. Consta d'un diàleg de 76 versos aparellats, excepte els vv. 31-32 i 41-42 (vegeu apèndix) amb la rúbrica inicial «Per fer la Nativitat del Nostre Senyor» amb la intervenció d'un àngel, Sant Josep, la Verge, el diable i uns pastors. No conté cap rúbrica, ni acotació escènica sobre la seva possible escenificació. A través d'aquests versos trobem els dubtes de Josep, el naixement de Jesús i l'adoració dels pastors.

El manuscrit 1139 de la «Biblioteca de Catalunya» recull unes consuetes mallorquines del segle XVI que contenen les obres nadalenques més importants d'aquest període, encara d'arrel medieval i poc evolucionades temàticament, contràriament als nous aires de secularització que bufaven en altres contrades que gaudien d'una situació socio-cultural més favorable. De fet, però, en tenim sort d'aquest conjunt de peces mallorquines per reconstruir l'abast de les representacions catalanes no només des d'un punt de vista literari sinó també escenogràfic.

La secularització temàtica

Durant els segles XVII i XVIII veiem com aquestes obres ja s'allunyen de l'esperit evangèlic i s'hi fa present un desequilibri argumental. Els episodis bíblics perden relleu, i en canvi, els personatges populars dominen l'escena. Els parlaments entre els pastors abasten qualsevol tema, ja sigui religiós o profà.

Pastors i pastores aporten aquesta atmosfera de secularització temàtica. Això se'ns fa present en els pastorets barrocs i neoclàssics conservats, entre els quals destaco *La relació dramàtica de la nativitat del fill de Déu* (1696) i la *Pastoril sobre la Nativitat de Jesuchrist, en tres actes mesclats de cants*, de final del segle XVIII, ambdós de procedència rossellonesa. En una altra obra *Nayxensa y baptisme del Jordà*, encara inèdita, conservada al monestir de Sant Miquel de Cuixà, se'ns

explica tota la vida de Jesús amb els episodis de la naixença, adoració dels pastors i dels reis mags.

Al Principat i a les Illes amb els «pastorells» hi ha tot un conjunt de manuscrits, en català i castellà, encara per transcriure, sobretot del segle XVIII, una punta d'iceberg que s'hauria d'explorar: *Pastoral devota per la nit de Nadal* (1781). *Representació del Divino Verbo Encarnat* (de final del segle XVIII). Sobre aquestes obres i d'altres hi ha un interessant treball de Josep Massot i Muntaner, *Notes sobre la supervivència del teatre català antic* (Estudis Romànics, XI, 1962-1967). També Joan Mas i Vives en el seu llibre *El teatre a Mallorca a l'època romàntica* (1986) dedica tot un capítol a l'estudi del teatre nadalenc a les Illes. Remarca la gran quantitat d'obres impreses i manuscrites que ens han arribat sobre el «naixement i adoració dels pastors», «els pastorells», «l'adoració dels Reis» i la «Representació d'Herodes i la Sibilla». Tornem al Principat: Ignasi Plana (1750-1811) és autor d'uns *Pastorets* (1799), molt celebrats a l'època, famosos en totes les poblacions de la rodalia de Barcelona, i un sainet interessantíssim, *El gall robat per les festes de Nadal*. Recordem que en el famós «Calaix de sastre» del Baró de Maldà hi ha la prova que aquestes representacions eren molt populars en segons quins ambients. A final de 1799, o començament de 1800, es representaven aquests al carrer d'en Tripó:

«Se fan a Barcelona algunas diversiones caseras, que las componen menestrals ben avinguts; de estas, ab permís de S. E. lo General, en un ters pis detràs Palàcio, dintre de un carreró, de uns *Pastorets* als que ixen los representants molt ben vestits... Queda format teatro ab sos bastidors, ben pintats y ab la deguda propietat en tot quan representan eixos jóvens y minyons: del primer pas de Luzbel en la cayguda al foch, llantsant-lo lo Arcàngel Sant Miquel; los Passos del Sagrat desposori de Maria Santíssima ab Sant Joseph; los zelos de Sant Joseph; lo Misteri de l'Anunciació a Nostra Senyora per lo Arcàngel Sant Gabriel; lo Naixement del Divino Infant; una Glòria molt ben treta, així de tot lo demás, que ho acaba de alegrar la música de violins i un contrabaix, finint-se la

funció de dits *Pastorets* a 2/4 de 12 antes de la mitja nit, y son comensament a 8 horas».

Segles XIX i XX

Del segle XIX trobem l'obra impresa de Miquel Saurina, pvre., *Los pastorets en Betlem o sia lo naixement de Nostre Senyor Jesucrist. Drama sacro-bíblic escrit en tres actes i en vers*, (Vic, 1887) i Jaume Piquet escriu per a l'escena *La degollació dels ignocents. Drama tradicional, sacro, bíblic, dramàtic, en tres quadros*, estrenat en el Teatre Espanyol de Barcelona en 1871. De Frederic Soler «Pitarra» és l'obra representada amb molt èxit *En Garrofa, en Pallanga o el bressol de Jesús*.

Un cas molt interessant és el dels pastorets d'Olot. Al Teatre Principal d'Olot des de 1868 es representen *Los pastorcillos de Belén*, en castellà, originals d'Eduardo Hidalgo Sánchez, i que més tard per problemes de propietat literària sofriren uns arranjaments importants de mans d'Anton Molinas, i passaren a dir-se *El nacimiento del Salvador o la redención del esclavo* (1888). D'aquests pastorets que s'han representat al Cercle Catòlic d'Olot des de 1880 sense cap més interrupció que la del temps de la Guerra civil de 1936 se'n deriven tres traduccions catalanes. Una de 1901, feta a Ripoll per un sacerdot d'inicials J. A., una de 1920 a cura de l'olotí Joan Serrat i Cerdà, i la tercera, la més aconseguida, en versió lliure de Joaquim Danés i Llongarriu (1962) amb aquesta utopia de l'amor universal present a l'escena tercera:

Bato

Tu sí que ets una patata,
i escolta-ho bé, gamarús.
Boscós, terres, edificis,
or i plata i dineros,
fent fer molts de sacrificis
de tots aquests beneficis

en faria molts pilons.
I a tots donaria igual,
un piló per a cadascú,
acabant-se així el gran mal
de ser un molt principal
i un altre no ser ningú.

Borrego

Tu faries el que han fet
tots els qui remenen l'olla.
Quedaries satisfet
i amb el ronyó ben cobert
amb els diners de la colla.

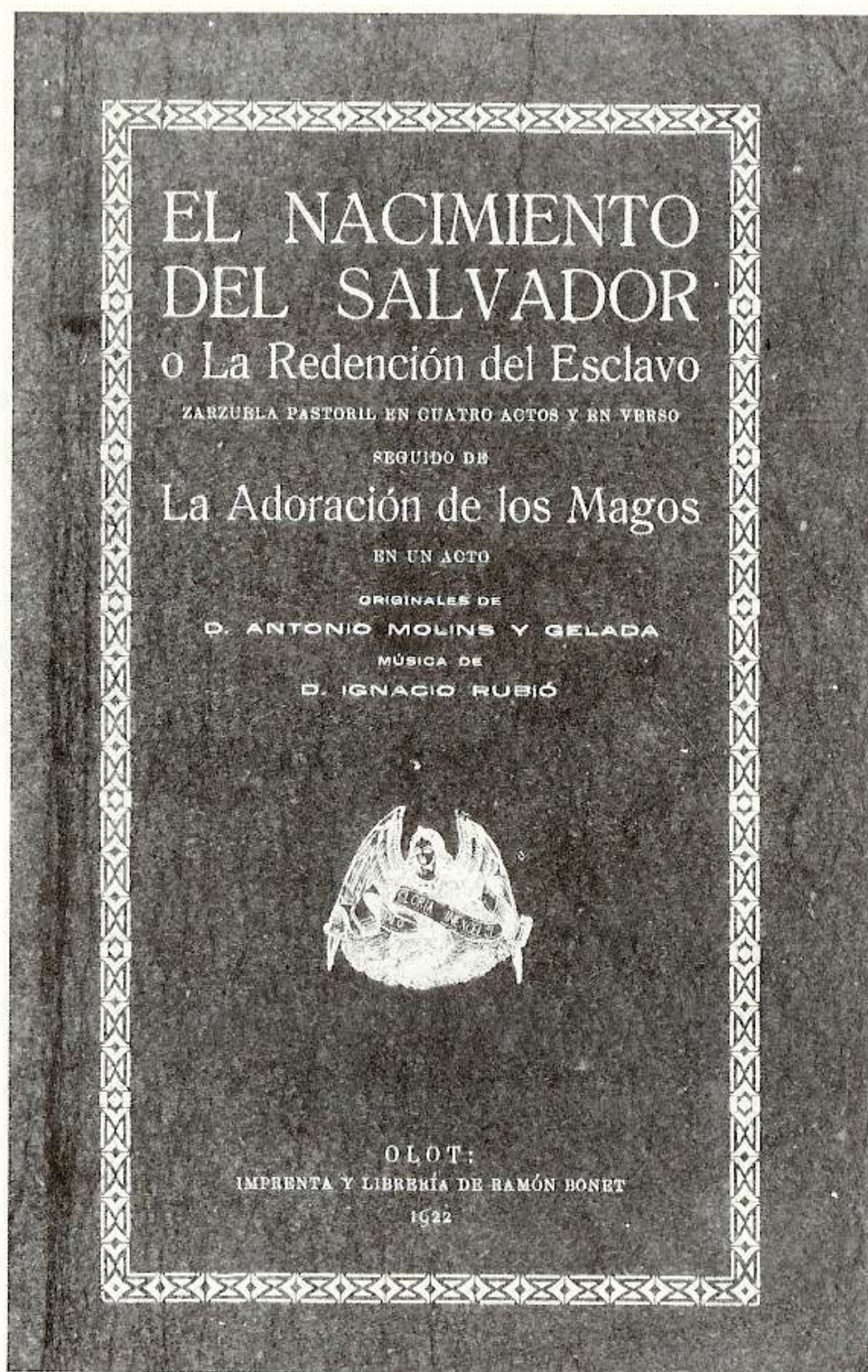
Bato

No t'agrada pas ni un xic
el que dic jo, gran babau.
Saps per què? Perquè tu ets ric
i amb això que ara jo dic
quedaries sense un clau.

Soff

No, amics meus, que és utopia
predicar tanta igualtat,
i amb la clara llum del dia
hom veu bé que per fer via
cal que hi hagi aquest contrast.
Que hi hagin rics poderosos
i pobres treballadors,
que uns guanyin el pa amb suades
ajupint-se mil vegades
i altres visquin com senyors.
Ja és llei de Naturalesa.

Francesc Curet en la seva *Història del teatre català* (p. 41) explica que: «A començament del segle actual encara es representava a Massanet de Cabrenys: un «misteri» basat en

Portada de l'obra que s'havia fet a l'Hospici de Girona. És la mateixa que encara avui es representa a Olot: El nacimiento del Salvador, o la Redención del Esclavo, en llengua castellana.

l'anunciació i el Naixement de Jesús, interpretat per pastors, si bé amb no tant de lluïment com en el temps de la seva esplendor» sobre el qual no n'he sabut trobar cap més notícia. El tema dels «pastorets» també ha temptat a il·lustres escriptors catalans. Recordem Jacint Verdaguer amb *L'Adoració dels pastors*, Josep Maria Folch i Torres, *Els Pastorets o l'adveniment de l'Infant Jesús*, Joaquim Ruyra, *La bona nova* i Miquel Ferrà, *Els pastorets*.

Resta encara per fer la història dels pastorets en aquests darrers anys. Crec que el llibre que avui teniu entre mans n'és una bona mostra. Durant la fosca postguerra moltes representacions dels pastorets en casals, centres culturals, col·legis i parròquies van ser gairebé les úniques manifestacions permeses que mantenien la flama de la llengua al nostre país. Rossend Llates va trencar una mica aquest silenci amb la publicació en 1952 del volum, *Teatre popular. Els pastorets*. Els textos de Lluís Millà i de Francesc d'A. Picas també han circulat molt en tots els escenaris durant aquests darrers anys.

Els temes en el teatre de «Pastorets»

Dels dos grans blocs temàtics en què podem dividir qualsevol obra de pastorets, el didàctico-religiós i el profà, volia destacar dos punts del tot interessants: l'aparició dels diables d'influència netament medieval, símbols de les potències del mal, i el món dels pastors, presents a través de l'anunci del naixement per l'Àngel, amb l'anada fins al portal, el lliurament de les ofrenes; i l'aparició en algunes obres, no totes, dels mags. Els diables, presents sobretot en el teatre medieval, han tornat a prendre carta de naturalesa en les representacions del teatre nadalenc d'ara mateix. Només que, en l'actualitat, el seu missatge va dirigit a una població infantil, indiferent i secularitzada que ja no entén el seu sentit. Els diables i els seus acòlits són l'encarnació de la lletgesa física i espiritual de les forces del mal. A través d'un èxit aparent volen seduir a més d'una ànima cànida amb mil enginys

i provocacions i sempre surten vençuts de l'escomesa, ridiculitzats a ulls dels espectadors, superats per les potències angèliques representants del bé. Aquests àngels són els éssers superiors que després anunciaran la nova als pastors i que no faran res més que accentuar el predomini de la llum sobre la tenebra.

Gairebé sempre, els personatges no presenten uns trets gaire definits fora de la figura del pastor principal encarregat d'accentuar els aspectes didàctics de l'obra. El tema Marià, ben viu a l'edat mitjana, i eclipsat més tard per la figura de Crist té una relativa importància en aquestes representacions. En canvi, a Sant Josep que sempre se'l sol presentar amb un punt de malícia, com a pare putatiu del nen. Fixeu-vos en aquest monòleg de caire popular del segle XV, recollit per Josep Romeu, que ens narra els dubtes de Josep:

-O làs! hi què faré?
 Ma sposa tinch prenyada;
 de qui és, no.u sé.

 No sé qui.o ha ffet;
 gran tort m'an fet.
 Mes de qui és prenyada,
 jo, làs masquí, no sé.

Com que s'ha d'aconseguir l'atenció de l'espectador en tot moment, s'ha de potenciar la figura dels pastors i pastores que ben sovint parlen de temes quotidians. En aquests diàlegs s'hi veuen molt sovint les dèries, la ideologia, la formació del propi autor de l'obra, sense oblidar l'ensenyament teològic que se'n deriva del naixement de Jesús. No hi manca gairebé mai el pastor que fa riure, sobre el qual recau bona part de les possibilitats dramàtiques de l'obra, i que sovint és caracteritzat com un personatge pertanyent a una classe social inferior. Amb la seva comicitat intenta fer més passable l'atmosfera del drama a través d'uns trets ben clàssics extrets del pitjor ruralisme, tals com la vulgaritat en la parla

i en els vestits, l'ús d'una llengua estereotipada amb algunes grolleries, presència d'un repertori de cançons, i villancets ben triats, el tema de la fam, l'exageració dels defectes. Vegeu aquest diàleg festiu que s'ha conservat d'un pessebre menorquí, davant del qual es representava el pas dels pastors:

Jo som es pastor mes gros,
qui venc per entre ses murtres
amb ses faldes, curtes, curtes
i es mostatxos plens d'arròs.

Els Reis Mags, el tema del qual és extret de l'evangeli de Mateu (II, 1-12), no presenta una popularitat tan acusada com la dels pastors ja que també la seva dramatització resulta més complexa. No obstant això la seva presència ja la trobem en una obra de les consuetes mallorquines a través de la visita que fan al rei Herodes:

Baltasar

A Judea fem la via,
perquè sercam ha on és nat
lo que ha de salvar lo món;
lo major que nunca fon,
com Balam va profetar;
perquè.n les parts de l'Orient
avem vist lo seu estel,
resplandent dalt en lo cel
anant volta de Ponent.

Un darrer punt de reflexió que m'interessa destacar és el que va lligat al tema de la literatura popular. El teatre passional i el nadalenc configuren bona part del nostre espai escènic i, anava a dir, també lingüístic i literari en èpoques molt determinades. Com ha remarcat Jordi Carbonell (*La literatura catalana durant el període de transició del segle XVIII al segle XIX*, 1976): «les classes populars... són les dipositàries més segures de la llengua autòctona i de la literatura que

la fa servir com a vehicle. Aquesta literatura té sovint un nivell relativament baix, corresponent al baix nivell cultural popular, el qual és conseqüència del feble poder econòmic i polític». No ens hem pas d'enganyar. Aquesta literatura de «pastorets» i les altres manifestacions paraleles (cançons, corrandes, literatura de «canya i de cordill», goigs) són com la «mata de jonc» que manté unida una producció homogènia i coherent dintre dels territoris de parla catalana.

Heu vist a grans trets, en aquest breu esquema, una visió de conjunt del «Cicle del teatre nadalenc» que podria ser mil voltes ampliat amb notícies d'arxiu i amb l'estudi dels textos més desconeguts, que són majoria. Durant el segle XIX i començament del XX, gràcies a l'acció de la impremta, es fixen uns textos que són la base de la majoria de les representacions actuals. Tot i que podria aportar algunes mostres d'aquest teatre en castellà, popularitzat sobretot als segles XVIII i XIX, la tradició popular dramàtica en català ha arrelat amb força a l'ombra de la frondosa branca de folklore nadalenc.

CAPÍTOL I

BREU MEMÒRIA HISTÒRICA CONTEMPORÀNIA

Els Pastorets al «Centre Cultural».

Representacions en altres centres:

Cor de Maria, Hospici, Salesians i varis.

Els «Pastorets de la Salle».

El Teatre Municipal i els «Pastorets de Girona».

«Els Pastorets» del Centre Cultural, o simplement «Els de l'amistat»

En el llibre *Girona i Jo*, primera i, dissortadament, única part publicada de les memòries de Miquel de Palol, l'autor, en parlar dels seus anys de batxillerat, fa referència que al costat mateix de l'Institut hi havia mig oblidat, freqüentat només per mitja dotzena de vells que hi feien «la manilla», i per alguns estudiants ja massa avançats que hi passaven les hores de classe fent caramboles, una petita entitat que s'anomenava Círculo Católico de Obreros, notable per les funcions de teatre, que alguns obrers especialitzats de la Foneria de la Casa Planas, tot just instal·lada al carrer Nou de la ciutat, hi feien per Quaresma i per Nadal, la Passió i els Pastorets...

Aquest passatge, ens pot donar una petita idea, que ja des de molts anys enrera, en el Círculo Católico Obrero, El Centre Cultural o L'Amistat —ja que amb tots aquests noms va ser conegut a l'encara existent local, situat en el número 29 del carrer de la Força—, en arribar les festes nadalenques, s'hi feien representacions de Pastorets.

El Centre Cultural, nom amb què va ser conegut més endavant era un local petit i acollidor, potser un xic atrotinat, que disposava d'un notable escenari amb els seus respectius telers per penjar-hi els decorats, i al qual s'hi accedia només per un lateral precedit d'un passadís, en el què s'hi trobaven els camerinos i l'utilatge. La platea era ajustada a un públic que l'omplia fàcilment i tenia les seves llotges corresponents, que en el transcurs dels anys foren eliminades. Disposava també d'un ampli «galliner», que particularment en temps de Pastorets era pres a l'assalt per la mainada del barri, a fi de mirar de situar-se en la seva part central, ja que des dels laterals la visió no era bona del tot. Per separar l'escenari de la sala hi havia un discret teló, que ben segur que

avui dia tindria fins i tot un cert valor artístic. Prop de l'entrada, en un petit quadrat s'hi podia trobar un espai que, pomposament, s'anomenava «bar». En els darrers anys en tenia cura —les rajoles blaves hi brillaven— la conserge de l'edifici, que hi tenia l'estança en la seva part superior. S'anomenava Teresa —«doña Tere» pels de la casa—, i de la mateixa manera que enmig d'un assaig deixava anar una riallada impossible de parar, quan arribaven els dies propers a les estrenes i els assaigs s'allargaven fins a altes hores de la nit, des de la seva habitació deixava anar un «*calieu «collons!»*, que no em deixeu dormir», que dit amb el seu contundent deix valencià, no feia més que engrescar les rialles dels qui a baix feien petar la xerrada o preparaven l'estrena.

Pel que hem pogut esbrinar, el local gairebé sempre va tenir per propietaris o arrendataris a gent «de dretres» de la ciutat o comunitats religioses. Un cop acabada la guerra i fins el dia en què fou venut als actuals ocupants —una botiga d'antiguitats—, va ser propietat dels Pares Jesuïtes, que el cediren en usdefruit a les Congregacions Marianes. Aquestes destinaven el local a fer-hi reunions i la major part de l'any a sessions dominicals de cinema, a les que la mainada podia accedir mitjançant uns «vales» amb els quals eren recompensats en assistir el matins dels diumenges a les lliçons de catecisme que impartien els congregants en diferents llocs de la ciutat.

D'aquesta manera i en mig d'un soroll estrepitós, es podien veure uns foscos i tronats curtmetratges del genial Charlot o de la parella Laurel i Hardy, que servien d'aperitiu a la pel·lícula «base», que inevitablement era de la distribuïdora «San Pablo Films». També en ocasions el quadre escènic de l'entitat hi feia representacions teatrals, que al llarg de la seva història anaren des de *L'Hereu Pruna* fins a *Figures de Vidre (The glass menagerie)* de l'escandalós Tennessee Williams, passant per *El Millor Dependent del Món* o *El Divino Impaciente*. També s'hi van representar sarsueles i en els temps brillants de la ràdio, s'hi feien en directe transmissions de la novel·la de més anomenada de les emeses en aquell

moment, o un concurs d'aficionats —«Salto a la Fama»—, que va fer-se molt popular, amb finals discutidíssimes. Com veieu, el Cultural era bo per a tot. Ara bé, en apropar-se les festes de Nadal, tot quedava parat a l'entorn d'un fet: els Pastorets, uns Pastorets, que potser han estat dels més entranyables de tots els representats a la nostre ciutat.

Si bé al llarg de la seva dilatada història han estat diferents els textos de Pastorets representats al Cultural, la memòria es perd en un títol que durant molts anys va ser «el titular» de la casa; *La Rosa de Jericó*, drama bíblic en 3 actes, dividits en 9 quadres, original de Josep Duró i Gili, amb il·lustracions musicals del Rev. Rossend Molera, prev. Amb les modificacions i dificultats tant tècniques com artístiques pròpies de tot grup «amateur», aquesta era l'obra que es representava en el Nadal de 1935/36. Amb direcció de Joan Figueras i la participació de cors, solistes, orquestra i un repartiment format totalment per personatges masculins —com solia ser habitual llavors a tot arreu—, aquelles representacions tenien un èxit clamorós, en part degut a la interpretació que Josep Figueras feia del pastor còmic Saroth. Era tan gran la «vis» còmica d'aquell actor, que sortia a l'escenari, i sense ni dir tan sols una paraula, es posava tot el públic a la butxaca i el feia ballar segons el so que ell volia. Durant molts anys, actor i personatge van ser inseparables pels habitants d'una Girona en la què tothom coneixia tothom. Quan anys més tard Figueras va deixar de fer Pastorets, va haver-hi moltes dificultats en trobar-li substitut, ja que tots els actors tenien por de les odioses comparances que el públic hauria pogut fer. Curiosament, en totes les representacions anunciades pel Nadal 1945/46, Figueras encara va ser Saroth, però «a petición del público», va haver de fer-se una funció extraordinària el diumenge dia 13 de gener: aquell dia va «prendre l'alternativa» en Lluís de Puig, qui se'n devia sortir prou bé, ja que va fer el paper per espai de 3 anys.

Tres anys foren també els que, per causes de tots conegudes, van deixar-se de fer Pastorets —els anys de la guerra i el Nadal 1957/58, van ser de les comptades excepcions en

Els anys 40/50 foren molt magres. Tot i això, els «Pastorets» representats pel quadre «Calderón de la Barca», eren «de altos vuelos». Teatre Municipal, 1950.

BIBLIOTECA ILURO

Josep Duró i Gili

**LA ROSA
DE JERICÓ**

música de
Mn. Rossend Molera, Pvre.

EDICIONS DE LA CASA PATUEL · MATARO

què l'escenari del carrer de la Força va restar a les fosques per Nadal—, i el cert és que la població civil, tot i els mals moments que passava, de bon grat hauria omplert l'Amistat si hi hagués hagut representació, ja que d'entre tots els espectacles teatrals, comptats són els que, com els Pastorets, han estat vistos per persones de tota mena de condició i pensament.

El cert és que el mateix any 1939 —«año de la victoria»—, es van reemprendre les representacions. Això sí, amb un text diferent, ja que fins i tot una obra de les característiques i tradició d'els Pastorets, va haver-se d'interpretar en el «idioma del imperio». No podem passar per alt el que anunciava el programa de mà d'aquell any. Textualment deia així; «*La Academia Artística del Centro, formada por jóvenes congregantes anuncia la representación de «los Pastorets», que como en años inolvidables anteriores a 1936, se pondran en escena a las 4 de la tarde, los días de Navidad, San Esteban, Año Nuevo y Reyes*». L'equip tècnic i artístic era més o menys el que els havia representat 3 anys abans, amb algunes desercions i noves incorporacions, com les de l'actual cronista de la ciutat, Sr. Enric Mirambell, que interpretava al rei Herodes, un nou personatge que corresponia també a una nova obra. Aquell any va representar-se «*El Nacimiento del Mesías, grandioso drama bíblico en 4 actos, debido a la pluma y a la técnica del Padre Sancho, colaborador insigne de la Galería Salesiana*». Aquells Pastorets amb decorats fets expressament per l'artista Jesús Portas, van representar-se encara dos anys més, el mestre Francesc Civil, que un temps després i per espai de molts anys, va passar a dirigir al Quinteto Vienès en els Pastorets de La Salle, tenia cura de la direcció musical.

L'any 1942 va tornar-se a representar *La Rosa de Jericó*, amb la particularitat que lletra i cançons van ser traduïdes íntegrament al castellà. Un actor —Valeriano Simón— que ja havia interpretat l'obra abans de la guerra es va cuidar de la traducció mentre feia el servei militar a Melilla, i els actors, aquí, a Girona, l'anaven assajant a mida que els arribava la

traducció per entregues. I així és va seguir fins l'any 1948. Llavors es representaven Pastorets a més del Círculo Obrero «La Amistad» —un nom més a afegir-hi— a la Salle, l'Hospital Provincial, als Salesians i al Teatre Municipal, on la «Companyia Calderón de la Barca», depenent d'«Educación y Descanso», representava —si no recordem malament— els de Folch i Torras, també en castellà amb direcció de Miquel Vidal. El fet que hi haguessin llocs on es representaven en aquesta llengua, va fer que des d'aleshores el governador civil de Girona Antonio Correa Veglisón, permetés que també es fessin representacions en català, i així va fer-se tot seguit al Cultural.

Aquesta primera representació en llengua vernacle després de la guerra, va dirigir-la en Carles Santaló —home vinculat al Cultural fins a la seva desaparició—, que, per cert, un any més tard va veure la seva filla Carme interpretant el paper de la Verge, passant a ser la primera dona que interveïa en aquells Pastorets. Això sí, sense poder dir ni una sola paraula, ja que no va ser fins la temporada de 1952/53 que Mª Rosa Gussinyé, en interpretar a l'àngel Miquel, es va convertir en el primer personatge femení amb veu i vot. Aquest fet, que en uns Pastorets l'àngel fos una dona i en altres un home, tenia els seus defensors i detractors, cosa que donava més «caliu» a la inofensiva competència que hi pogués haver entre un quadre i un altre, ja que com és lògic, tots trobaven que la seva versió era la millor.

Tornant al Nadal de 1949/50, s'anunciava *La Rosa de Jericó*, en su «nueva versión», ja que segons confessa el seu autor —Duró i Gili—, a petició d'amics i d'algunes societats que li demanaren, havia fet una versió corregint i ampliant l'obra original, conservant, però, i sense afegir-hi ni una nota, les il·lustracions musicals de Mn. Molera, que ja havia mort quan aquesta nova versió va estrenar-se el 27 de gener de 1927, en el desaparegut local de les «Joventuts Catòliques de Sant Lluís Gonçaga» del barri de Gràcia, a Barcelona. Això ve a confirmar-nos que si abans no s'havia representat aquesta versió era perquè incloïa personatges femenins i requeria uns elements tècnics, dels quals era molt difícil disposar.

Un dels darrers anys en què el paper de Sant Miquel (el desaparegut Josep M. Juliol) fou interpretat per un home. Tot i l'ondulada perruca, la cosa no acabava de fer el pes. Centre Cultural, 1949.

Tot i la penúria dels mitjans propis d'uns anys molt determinats, cal reconèixer el treball artesanal d'un desconegut escenògraf. Centre Cultural, 1950.

Centre Cultural

GIRONA

ELS PASTORETS

Els dies de Nadal, St. Esteve, diumenge dia 29, dilluns dia 30, Cap d'Any, diumenge dia 3 i Reis, l'Acadèmia Artística d'aquest CENTRE, posarà en escena, a. D., a les 4 de la tarda en punt, el grandios drama bíblic, en 3 actes, dividits en 9 quadres, d'en Josep Turó Gill, amb música del Rev. Rosend Mollera, Pvre.

La

Rosa de Jericó

sota el següent repartiment:

Sant Miquel	P. Colls
Sant Gabriel	N. Sola
Salanda	N. Andich
Astaroth	M. F. R.
Jana	J. Fontana
Natà	V. Simón
Jacob	J. Sibera
Sacotí	J. Figueras
Nabat	N. X.
Natíel	J. Trachs
Etraim	J. Baró
La sombra de Jeremies	N. N.

CORS SOLISTES ORQUESTRA
 Direcció artística: Sr. Joan Figueras. Apuntdor: Sr. Valentí Bahí.
DECORATS EXPROFESSOS

TÍTOLS DELS QUADRES
 Pròleg.—I. La Revolta.—Acte I: quadre II. La Temptació.—III. Jesús és nat; IV. Camí de Bethlem.—Acte II: quadre V. L'ànima moria; VI. La sombra de Jeremies; VII. Afores de Judà; VIII. L'arrepentiment.—Acte III: quadre IX. L'adoració.

GRANDIOS ÈXIT

NOTES:

- I. La Janta es té fora tots els dies de desl'Admónistració.
- II. Les localidades per a totes les representacions, es poden pagar a recollir al local del CENTRE, carrer de la Força, núm. 20, de 7 i mitja a 8 i mitja els dies feiners i de 11 a 12 i mitja els festius.
- III. Durant tots els dies nadalencs es podrà veure el passaport instal·lat en els baixos del local.
- IV. La representació del dilluns dia 30, serà dedicada als nens i nenes dels Coleccions i de la Casa d'Assistència i Ensenyament.

Girona, desembre i gener dels 1935 - 36

Quan en el repartiment hi figurava un senyal com aquest (XX) volia dir que l'actor estava de dol. Va començar l'any 1936 amb «Pastorets».

CENTRO CULTURAL

GERONA

La Academia Artística del Centro, formada por jóvenes Congregantes, anuncia la presentación de los "PASTORETS", que como en años inolvidables, anteriores a 1936, se pondrán en escena, a las 4 de la tarde, los días de **Navidad, S. Esteban,** domingo 31, **Año Nuevo y Reyes,**

bajo el título de

EL NACIMIENTO DEL MESIAS

grandioso drama bíblico en 4 actos, debido a la pluma y a la técnica del P. SANCHO, colaborador insigne de la Galería Salesiana.

Los personajes se distribuirán de la siguiente forma:

Arcángel	J. MELENDEZ
Herodes	E. MIRAMBELL
Satanás	X. X.
Leviathan	A. JULIOL
Trifón	J. RIURO
Aretes	S. GASCONS
Filipo	J. FIGUERAS
Loth	E. ROS
Aminadab	J. ORTS
Terprando	J. SOR
Jonathen	N. AMICH
Agabus	J. AGULLO
Pollón	A. GONZALO
Pueblo	J. MASSANAS

SOLISTAS, COROS DE ANGELES, PASTORES, DIABLOS, HERODIANOS Y SOLDADOS.

Dirección artística. . . D. Juan Figueras Siqués
Dirección musical. . . Maestro D. Francisco Civil
Apuntador . . . D. Valentín Bahí

**Decorados expresos debidos al arte de JESUS PORTAS - Vestuario de época
Efectos de luz - Numerosa orquesta**

ÉXITO ÉXITO ÉXITO

NOTAS:

- 1.ª El día 28, se representará «El Nacimiento del Mesias», en función extraordinaria dedicada a los niños y niñas de los Catecismos, Hospicio y Auxilio Social.
- 2.ª Las localidades pueden recogerse en el Centro, todos los días de 6 a 9 de la noche y en la taquilla una hora antes del espectáculo.
- 3.ª La Junta se reserva el derecho de admisión.
- 4.ª Durante los días navideños se podrá visitar en los bajos del local, el «BELENE», obra debida a nuestro artista Congregante Jesús Portas.

Gerona, diciembre de 1939.
AÑO DE LA VICTORIA.

IMP. Y LIS. A. FRANGUET - GERONA

Programa amb l'inevitable segell del «Ministerio de la Gobernación».

CENTRO CULTURAL

FORSA, 29

Grandioso acontecimiento artistico teatral

El ELENCO ARTISTICO de la C. M. de esta ciudad, presenta, con la propiedad adecuada, durante los días **25, 26 y 30 Diciembre 1945 y 1 y 6 Enero 1946,**

A LAS 5'30 DE LA TARDE.

La Rosa de Jericó

(ELS PASTORETS)

EN SU VERSION ORIGINAL.

según la obra de D. JOSE TURÓ GILLI, con música del Rdo. ROSENDO MOLLERA, Pbro.,

REPARTO:	San Miguel	V. PIJAUME
	San Gabriel	J. JULIOL
	Satanás	J. SABENCH
	Astaroth	J. MUÑOZ
	Jonás	A. JULIOL
	Naim	A. BOSCH
	Jacob	J. DALMAU
	Saroth	J. FIGUERAS
	Nabab.	C. SANTALÓ
	Natíel	L. REVERENDO
	Efraim	R. PRADAS
	La sombra de Jeremías	J. DALMAU

COROS — SOLISTAS — ORQUESTA

TITULOS DE LOS CUADROS

I. La rebelión. — II. La tentación. — III. Jesús nació. — IV. Camino de Belén. — V. El alma muerta. — VI. La sombra de Jeremías. — VII. En las afueras de Judá. — VIII. El arrepentimiento. — IX. La adoración y apoteosis final.

NOTAS.—La Junta se reserva el derecho de admisión.

Las localidades pueden recogerse todos los días laborables en el comercio de Vicente Pijaume, Rambla Generalísimo, y los días festivos en el local del Centro Cultural, de 12 a 13 horas.

Importante.—Debido a la restricción eléctrica, que imposibilita poder empezar el espectáculo antes, se empezará puntualmente a la hora señalada.

GERONA, NAVIDADES 1945.

OP. A. FRANQUET, GERONA

Un repartiment totalment masculí, ple de noms coneguts de Girona.

CENTRO CULTURAL

Força, 20

SELECTAS VELADAS NAVIDEÑAS

Siguiendo su simpática tradición, el **ELENCO ARTÍSTICO** de las **CONGREGACIONES MARIANAS**, de esta ciudad, PRESENTA:

Els Pastorets

(LA ROSA DE JERICO)

Obra en 4 actos, divididos en 11 cuadros, prólogo y epílogo, original de D. JOSE DURO GILI, con música del Rdo. D. ROSENDO MOLLERA, Pbro.

Días 25, 26, 28 de Diciembre y 1, 4, y 6 de Enero de 1953, a las 5'30 de la tarde.

REPARTO

La Verge.	Srta. <i>Carmen Santaló</i>	Astharot	Sr. <i>Vicenta Pijaume</i>
St. Miquel	» <i>M.ª Rosa Gassinyé</i>	Nathiel	» <i>Manuel Tortós</i>
Josep	Sr. <i>Antoni Ferrer</i>	Saroth	» <i>Enrique Gironell</i>
Naim	» <i>Angel Bosch</i>	Nabab	» <i>Francisco Ibern</i>
Jordá	» <i>Carlos Santaló</i>	Jacob	» <i>Jorge Dalmau</i>
St. Gabriel	» <i>Jesús Serra</i>	Efraim	» <i>Enrique Estañol</i>
St. Rafael	» <i>Joaquín Fàbregas</i>	Arioc	» <i>José M.ª Ferriol</i>
Satanás	» <i>José Ribas</i>	Somiel	» <i>Carlos Santaló</i>

ANGELES — PASTORES — DIABLOS
ORQUESTA — SOLISTAS — COROS

Vestuario: **Propiedad** — Escenografía: **Bartoli y Lübeck**

Primer apunte: **Sr. Miguel Prat**

Transportes: **Sr. Francisco Tomás y Sr. Jorge Tortós**

Montaje escénico: **Sr. Juan Serra y José M.ª Castel**

Efectos escénicos: **Sr. Juan Poeh**

TITULOS DE LOS CUADROS

I. LA REBELIÓN.—II. LA TENTACIÓN.—III. LA ANUNCIACIÓN.—IV. BUSCANDO POSADA.—V. JESÚS NACIÓ.—VI. CAMINO DE BELÉN.—VII. EL ALMA MUERTA.—VIII. EN LAS AFUERAS DE JUDÁ.—IX. LA SOMBRA DE JEREMÍAS.—X. EL ARREPENTIMIENTO.—XI. LA ADORACIÓN Y APOTEOSIS FINAL.

NOTAS.—La Junta se reserva el derecho de admisión.—Para encargo de localidades numeradas, Casa Pijaume, Avenida Generalísimo 9, y en las taquillas del Centro de 12 a 1 y una hora antes de empezar el espectáculo, en los días de representación.—Funcionará el servicio de calefacción.

IMP. A. CASANOVES, GIRONA

Les dues primeres «actrius» —la Verge i Sant Miquel—, després de molts anys.

CENTRO CULTURAL

FORSA, 29

Días 25, 26 y 27 de Diciembre de 1953

A LAS 8 DE LA TARDE

GRANDES REPRESENTACIONES de:

“Els PASTORETS” (L'ESTEL DE NATZAREHT)

Drama lírico en un prólogo y tres actos, subdivididos en quince cuadros, original de D. Ramón Pamies, a cargo del Cuadro Escénico “TEATRO AMATEUR A. D. E. MAR” de Gerona, bajo el siguiente **REPARTO**:

VERGE	SRTA. ANTONIETA ESCOLA
ST. MIQUEL	» ANITA DONATO
ST. GABRIEL	» MARTA VENTURA
SATANAS	SR. JOAQUIN BOADA
ASVHERUS	» PEDRO AGUSTI
SOMIEL	» RAMÓN SARQUELLA
ST. JOSEP	» JAIME FERRER
URIES	» JOSÉ RIBAS
THASIS	» JULIO ALMAZAN
JEHU	» SALVADOR PARIS
NAIM	» CARLOS SANTALÓ
ABDARO	» ENRIQUE ESTANOL
MATATIES	» VICENTE PIJAUME
JONAS	» FRANCISCO IBERN
NEFTALI	» JOSÉ M. ^a FERRIOL
BENJAMI	» FRCO. J. FABREGAS
NATANIEL	» MIGUEL VIÑAS
ISAAC	» JOSÉ RIBAS S.

*Angeles - Pastores - Diablos - Orquesta
Solistas - Coros.*

Vestuario: **Casa Patuel de Mataró.**

Escenografía: **Pou Vila de Barcelona.**

Primer Apunte: **JUAN MAREÑA**

Montaje Escénico: **José M.ª Castel y Luis Lovingos**

Efectos Luminotécnicos: **FRANCISCO BONAL**

DIRECCION ARTISTICA: **Don Ignacio Avilés**

NOTAS: La Junta se reserva el derecho de admisión. — Para encargos de localidades numeradas y palcos, CASA PIJAUME, Avenida del Generalísimo, 9, y en las taquillas del Centro, de 12 a 1 y una hora antes de empezar el espectáculo, en los días de representación.

Funcionará el servicio de calefacción.

Inexplicablement, no hi figura el quadre de les «Congregacions Marianas».

TÍTULOS DE LOS CUADROS

- I La Rebelión
- II La Tentación
- III La Anunciación
- IV Buscando Pasada
- V Jesús nació
- VI Camino de Bellem
- VII El alma muerta
- VIII La Sombra de Jeremias
- IX En los afueras de Judá
- X El Arrepentimiento
- XI El Poder de las Tinieblas
- XII La Adoración y Apoteosis final

CENTRO CULTURAL

EL CUADRO ESCENICO TITULAR
DE LAS
CONGREGACIONES MARIANAS

PRESENTA

LA ROSA DE JERICO

Original de D. José Duñá Gil
Con ilustraciones musicales del Maestro ROSARIO MOLERA, Pbro.
Obra bíblica en cuatro actos y un epílogo, divididos en doce cuadros.

GERONA 1959 - 1960.

REPARTO:

La Virgen	Ana M. ^a Vidal	Naim	José M. ^a Rosà
S. Miguel	Miguel Párriz	S. José	Juan Mendoza
S. Gabriel	Carmen Serrats	Somiel	Miguel Perpiñà
S. Rafael	D. Valera	Jacob	Jesús Serra
Esther	Carmen Alexandri	Nathiel	Gerardo Còmpas
Satanás	José M. ^a Busquets	Saroth	Salvador Donato
Asteroth	Manuel Riera	Nabab	Luis Torné
Jonda	Pedro Valera	Efalm	José Mallorca

ANGELES : - : PASTORES : - : DIABLOS

con la especial cooperación de la Srta. Ana Donato.

Al piano, el Maestro Sr. Moreno.

Bocetos y decorados: Luis Torné.

Vestuario realizado por Doña Ana Bieva.

Control esceno: Jesús Parrolo.

Luminotecnia: Arturo Viladomat.

Maquillaje: Juan Cadenas.

Regidor escena: J. Cadenas.

Jefe Trámoya: Angel Sala.

Efectos especiales: Pedro Codina.

Traspunte: José Cadenas.

Apuntador: FRANCISCO ALEXANDRI

DIRECCION: JOSÉ M.ª BUSQUETS

===== DIAS 25, 26 y 27 de DICIEMBRE de 1959 y 1, 2 y 3 de Enero de 1960 =====

Grandes innovaciones escénicas

Nuevo y elegante vestuario

Maravillosas escenas llenas de emoción

Fantástica decoración

Sorprendentes efectos luminotécnicos

Ciclorama multicolor

Sencillos y elegantes cuadros plásticos

Emotivos fondos musicales

TARDE, A LAS 5'30

EL
P
A
S
T
O
R
E
S

Comença una nova etapa amb una nova generació.

Tot i que l'obra s'anunciava en la seva integritat, també va haver d'amotllar-se a les necessitats del quadre, i des de llavors i fins ben entrats els anys 60, de l'original van anar minvant les escenes, gairebé només en restà el nom.

La Rosa de Jericó, si bé com en tots els Pastorets l'escena final és la del naixement de Jesús, té com a característica que aquí, l'àngel Rafael anuncia la bona nova als pastors en l'escena novena del quadre sisè, o sia a la mitja part de la funció. D'aquí i fins al final, les escenes tenen com a protagonistes l'àngel Miquel i els diables —Satanàs i Astharot—, en la seva eterna lluita. Unes intervencions dels còmics —Nabab i Saroth—, i unes llargues, tendres i emotives escenes entre els germans Jonàs —el fill pròdig— i Naïm, l'etern ploraner. Aquestes darreres, però, eren les intervencions que més colpejaven en el cor dels espectadors. Amb una facilitat pròpia dels millors guions de Hollywood s'anava en un no res del plor a la rialla, passant per l'aventura de veure qui guanyaria en la lluita entre el bé i el mal. I encara que el públic de Pastorets és senzill de cor, no és tanoca, i sempre sabia molt bé qui en sortiria guanyador, tot i que ara —serà que els temps han canviat?—, segons Els Comediants, la cosa resulta al contrari.

Ja que de retruc hem passat al camp del cinema, permeteu que com anècdota d'aquesta nova versió de *La Rosa de Jericó*, tinguem en compte un advertiment que l'autor fa al principi de l'obra i que textualment diu així: *«per bé que el personatge Esther és una dona, l'autor creu oportú fer avinent que, en acatament d'alguna disposició de l'Autoritat Eclesiàstica representi l'obra, pot fer-se càrrec del paper un home, tenint en compte que aquella figura és la d'una dona molt vella, xaruga —gairebé un monstre—, cosa que bé pot estrafer un actor. Si amb tot no s'admet que el personatge sigui femení, pot canviar-se en un germà de Somiel, al qual podria donar-se el nom d'Arioc, fent a criteri del director, que ambdues persones s'expressin amb les paraules adients al parentiu».*

Això és el que deia l'autor l'any 27, però si tenim en compte que en el quadre quart de l'acte segon —*Camí de*

Betlem, presentat sempre en un decorat que representava un carrer jueu amb una perspectiva extraordinària, i que sense cap dubte era el teló més ben pintat dels Pastorets—, hi ha una acotació de l'autor que diu així: «Somiel, posant la mà a l'esquena —d' Esther—, i guaitant ambdós, *ben acostats*, l'or que relluu a la falda d'ella», ens ve a la memòria el que en els anys 50 i mitjançant el doblatge, va fer la censura amb la pel·lícula *Mogambo*, on per evitar un adulteri, convertia un matrimoni en una parella de germans «excessivament afectuosa». No podem, doncs, evitar un somriure en imaginar-nos al peu de la lletra l'escena descrita, quan els actors Francesc Ibern i Josep Mª Farriol, amb unes veus profundes i contundents, interpretaven la parella d'avars. Amb el temps va incorporar-se el paper d'Esther i en els darrers anys era sols aquest personatge qui tenia cura de fer ambós papers, el qual per la seva dolenteria, en negar pòsada a Josep i Maria, veia com el seu tresor es convertia en pedres.

Seguint amb la nostra història direm que en tots aquests anys, els intèrprets dels Pastorets eren membres o simpattizants de les Congregacions Marianes (CC.MM.), però en el Nadal de 1951/52 va afegir-se al grup l'anomenat «Teatro Amateur A.D.E.M.A.R. (Associació de Antiguos Alumnos Maristas), produint-se un petit «cisma», i als veterans Pijaume, Ibern, Santaló i Josep Ribas, s'hi afegia gent nova com en Salvador París, Mª Teresa Bentué, Joaquim Boada, Mª Rosa Madrenas, etc., etc., dirigits per Joaquim Crumols. Com sol ser habitual en la gent jove, el que vol és trencar motllos i canviar el món i en el teatre passa el mateix. D'aquesta manera, l'any següent i trencant una tradició molt arrelada, l'obra que es va representar fou *L'Estel de Natzareth* original de Ramon Pàmies. Aquell any però, com a quadre d'actors sols s'anuncià als de l'A.D.E.M.A.R., amb direcció d'Ignacio Avilés i amb pocs canvis en el repartiment, un repartiment que degudament ampliat i amb direcció del mateix Sr. Avilés, estrenava, al Municipal, del Tabor al Golgota, que va ser el precedent de *La Llum de la Veritat* de Narcís-Jordi Aragó i Josep Mª Capella, i que passaria a ser coneguda com «La Passió de Girona».

Durant uns anys s'alternaren al Cultural les representacions tant de *La Rosa de Jericó*, com de *l'Estel de Natzaret*, així n'hi havia per tots els gustos. Com ja hem dit al principi, els congregants feien apostolat en diferents llocs de la ciutat. Al carrer Pascual i Prats —al davant de l'estadi de Vista Alegre— crearen el Patronat de Sant Pere Claver i a l'ombra de la catequesi també s'hi va formar un quadre escènic de gent jove amb ganes de fer teatre, noms que de segur han de sonar entre els aficionats com poden ser en Pere Valera, Neus Paltré, Josep Mª Busquets, Anna Mª Vidal, etc., etc. I quin era el millor camí per introduir-se en el món que tan admiraven? Doncs senzillament afegint-se als qui representaven els Pastorets al Cultural, i així va ser. Com que eren els «nou vinguts», lògicament els papers que se'ls encomenava eren dels coneguts dins l'ambient teatral com els de «señorito, una carta», per més que no creiem que una frase així tingués cabuda en uns Pastorets. El cas és que en un moment determinat van dir Prou!, i van reclamar el seu dret a tenir un paper important dins l'obra. D'aquí ens ve el dubte —ha estat impossible de confirmar entre els mateixos actors i la premsa d'aquells anys—, que l'any 1957/58 no es representessin Pastorets al Cultural, cosa ben estranya, ja que l'any següent tornava a haver-hi representacions.

En un anunci de premsa d'aquell any, sota el títol de l'obra s'hi podia llegir «Más de 30 Años de Representaciones». Suposem que devia ser un reclam publicitari contra la competència —Sempre valuosa competència entre els grups amateurs!—, amb els Pastorets de la Salle, que aquell any estrenaven la «llum negra», un esdeveniment que els va valer que el mateix Gerión —Mn. Bolós—, des de la seva columna a *Los Sitios*, parlés del nou prodigi dient que era tot un encert per a una funció com els Pastorets, «*donde se hilvanan una serie de visiones en las que lo sobrenatural y fantástico, se engarza con lo humano*». Després d'un paràgraf així, entenem perfectament que els del Cultural fessin valer els seus 30 anys de veterania.

Tot i que seguien anunciant-se com a Cuadro Escénico de las Congregaciones Marianas, no quedava en el reparti-

ment cap d'aquells actors que durant anys actuaren al Cultural. Una plantilla de gent nova —Salvador Donato, Carme Serrats, Lluís Torner, etc., etc.—, i els procedents del Patronat de Sant Pere Claver, sota la direcció de Josep Mª Busquets interpretaven de nou en la seva versió original, *La Rosa de Jericó*. Hi havia col·laboracions de gent coneguda com l'Anna Donato, en Pere Codina i el vestuari era original de la recentment desapareguda Anna Breva, modista de teatre. S'havia deixat d'actuar amb orquestra i aquell any —i molts d'altres— era el mestre Moreno, al piano, qui amb totes les seves forces intentava fer afinar els pastors en cantar allò tan bonic de «deixondint-nos amb l'albada, au pastors fem via avall» i s'enfadava terriblement, mirant enfurismat entre bastidors, qui era que ho feia, i quan el jove Nathiel, interpretat per Gerard Camps, amb tota la seva bona fe cantava «*Ai mare jo em vull casar trala-tralera*», responia amb un fort: «*Quina caguera*».

L'arribada dels anys 60 —una dècada mortal pel teatre d'aficionats— portà aires nous al Cultural. Un actor ja desaparegut i d'una gran vàlua tan artística com personal —Guillermo Donato—, des de feia anys interpretava el personatge del rei Herodes a la Salle. El paper fou creat expressament pel seu director en Joan Ribas a la seva mida, però vet aquí que l'any 1959 li va dir textualment: «mira Joan, ara ja he après prou al teu costat i me'n vaig a dirigir els Pastorets del Cultural». I així va ser. El mateix Guillermo va fer —una de més— una adaptació de *La Rosa de Jericó*, en la qual, al davant de tot es pot llegir: «Aquesta obra és còpia de l'original havent intercalat alguns quadres —obra del mateix Guillermo—, perquè fos interpretada pel Grup Escènic Títular del Patronat de Sant Pere Claver durant les festes nadal·lenques». I d'aquesta manera fou com va fer-se en els propers anys.

Entremig i en plena joventut moria el director, i dins el quadre que ja havia adoptat el nom de Talia hi ha una nova escissió, part de la qual se'n va al GEiEG on per espai de 6 anys reviscola el seu desaparegut quadre escènic, mentre

PRIMER TEMPS:

PROIEG
INFANCIA DE MARIA
CONSGRACIO AL SENYOR
JOSEP
L'ESTIMO RAQUEL
CAMI DEL TEMPLE
PACTE AMB SATANAS
LA GRUTA INFERNAL

SEGON TEMPS:

L'ESPOS DE MARIA
VISQUEN ELS NUVIS
EL TALLER DE NATZARET
CAMI... FAJUDAE
L'ANIMA MORTA
SORPRESSES DE SARDI
DEU ET SALVI MARIA

TERCER TEMPS:

LA VEU DE ROMA
L'EMFADONAMENT
NARAB I LES OVELLES
DE LES TENERES A LA LEGUM
CERCANT ESTATGE
L'ESTEL LLUMINOS
CAMI DE EFFEN
SANTA NIT..

ELS PASTORETS

• 1962 - 63 •

GRUP DE TEATRE GIRONA

23, 25, 26 y 30 de Diciembre 1962 :.: 1, 6 y 13 de Enero 1963

PERSONAJES:

Sra. Ana	Monserrat Parrens
Maria D'anyal	Sara Alberti
Raquel	M. ^a Carmen Sotoca
Maria	Anna M. ^a Vidal
Sant Miquel	Noves Palms
Euse	Carmon Aleixandri
Sant Josep	Ramon Gualles
Sacrista Smau	Javier Mendona
Misonge	José M. ^a Guillen
Sant Josep	Joaquin Maltonqui
Fabada	Pedro Garcia
David	José Sals
Nathiel	Cecilio Compe
Elsam	Judon Balastegui
Jacob	Carles Sals
Majuel	José Gabrielina
Sorok	Salvador Donato
Nehab	Juan Bosch
Nova	Narciso Mir
Josie	Pedro Valera
Saranda	José M. ^a Busquets
Aisonek	Manuel Riera
Sant Gabriel	M. ^a Teresa Adriano
Arcangel Rafel	Francisco Valera
Cet	Luis Llms
Nes	Javier Ustera
Soldat roma	José M. ^a Torres
Isac	José Majo
El Ballar	Antonio Sargada

Angels ::
Pastors ::
Dimonis ::
Poble

A LAS 5 DE LA TARDE

*Glòria a Déu, a les cultures,
Pan als homes de bon cor,
oh!, veniu, ànimes pures,
a adorar al Creador.*

Regidor escena: ISIDORO BALASTEGUI

Ayudante dirección: PEDRO VALERA

Dirección: GUILLERMO DONATO

EQUIPO TECNICO:

JOSE BUEVA	Derechos
ANA BUEVA	Vialto
JUAN CADENAS	Moulinaria
ARTURO VILADOMAT	Luminotecnia
NARCISO PASSOLAS	Equipo electrico
JUAN BUI	Montaje musical
JERIS PARAJOLS	Control sonido
INMACULADA AMON	Maquillaje
PEDRO TIGLERAS	Apartes
ANGEL SALS	Tenues
NARCISO FLUGVERT	Efectos especiales

VOCES EN "OFF"

NARRADOR:	Juan Viñeres
ANGEL:	M. ^a Angéles Roig
JEREMIES:	Francisca Berra
SANT GABRIEL:	Ana Donato
ARCANGEL RAFAEL:	Dolores Comas

● Armaduras cedidas por la Casa CARMANU

● Reservas: TAQUILLAS CENTRO CULTURAL

C
E
N
T
R
O
C
U
L
T
U
R
A
L

Darrer any en què van ser dirigits per en Guillermo Donato.

<i><u>Títols dels Quadres</u></i>	<i><u>Repart</u></i>	<i><u>Equip tècnic</u></i>
1 - Cant del Temple.	Maria - <i>Carre Teixidor</i>	<i>Control sor Jordi Pascual</i>
2 - Píctic amb Salomó.	St. Miquel - <i>Mercè Ventur</i>	<i>Tramies: Jona Calduch</i>
3 - La Beata infernal.	St. Gabriel - <i>Naci Aymerich</i>	<i>Fluorimotografia: Mercè Pascual</i>
4 - L'empò de Maria.	Esther - <i>Montserrat Ferrerola</i>	<i>Maquillatges: Miquel Fraga</i>
5 - Virgínia als nois.	Sacordot - <i>Josep Cox</i>	<i>Ullallatges: M. Teresa Sabat</i>
6 - Cincius fejadors.	St. Joan - <i>Joaquim Solà</i>	<i>Regidor escenari: Muntaner Pascual</i>
7 - L'última noia.	Rafaela - <i>Narcís Cadenà</i>	
8 - Sorpreses de Sarthé.	Nathiel - <i>Sebastià Pascual</i>	
9 - Dóna el meu Maria.	Eudim - <i>Robert Caspary</i>	
10 - La ran de Roma.	Jacobi - <i>Joaquim Cadenà</i>	
11 - L'empedernament.	Saroth - <i>Josep Negre</i>	
12 - Nofidels i les nyaltes.	Nathiel - <i>Narcís Cadenà</i>	
13 - De feu tindrà a la llum.	Nam - <i>Rafaela Pascual</i>	
14 - Gènica postalga.	Jonas - <i>Narcís Cadenà</i>	
15 - Castel Gloriosa.	Saroth - <i>Eudim Negre</i>	
16 - Casa en Bellera.	Asharaf - <i>Joaquim Cadenà</i>	
17 - Santa ra.	Saroth - <i>J. Ferrer</i>	

Dircció:
Josep Negre

4 ÚNIQUES REPRESENTACIONS - A LES 5 DE LA TARDA
Dies 25 y 26 de desembre del 1965 - 1 i 2 de gener del 1966

Darrer any de «Pastorets» al Cultural.

Façana de l'edifici que albergava el «Centre Cultural» o l'Amistat al costat de l'actual Museu d'Història al carrer de la Força.

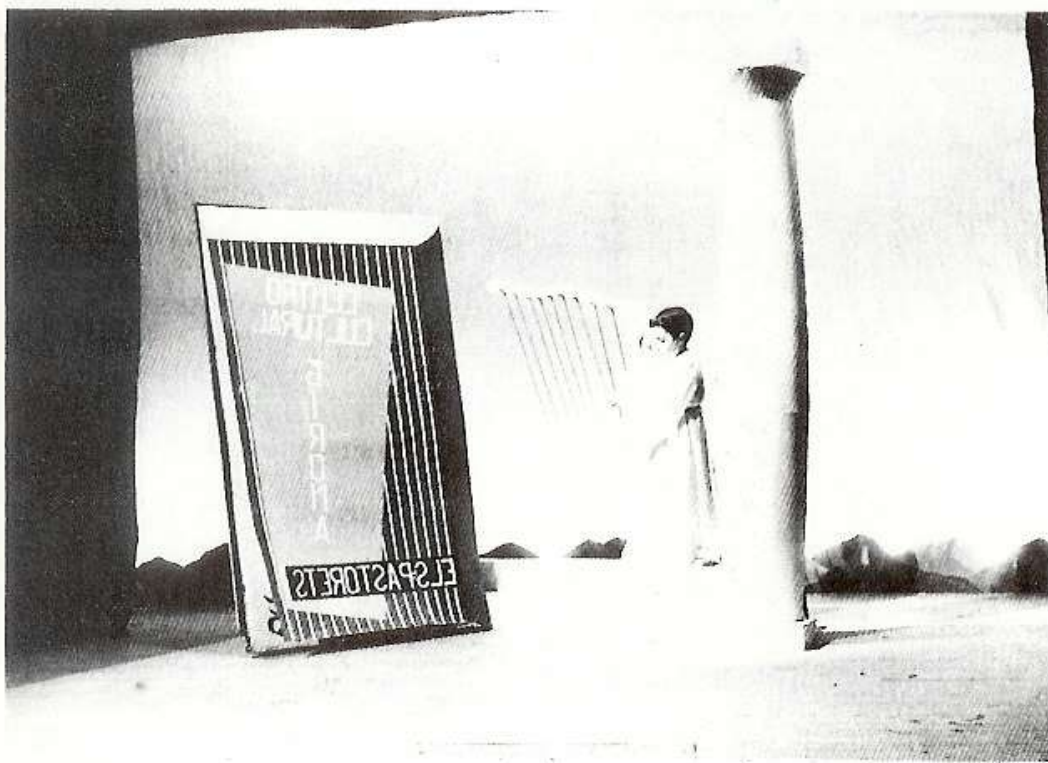
Teatre del Centre Cultural. Principi dels anys seixanta.

Aconseguirà l'àngel Miquel (Neus Paltré) salvar el desaparegut Guillermo Donato de les urpes del malvat Satanàs (Josep M. Busquets)? En Saroth (Salvador Donato) i en Nababb (Lluís Torner) observen l'escena bocabadats. Centre Cultural, 1962.

El pressupost no donava per a més, i «les forces infernals» es limitaven a sis soldats sense graduació i dos oficials. Tot i això, a l'àngel li tremolava l'espasa. Centre Cultural, 1962.

Preciós detall de columna, estil «Pastorets-Passió», amb angelet tocant l'arpa, per al pròleg de «La Rosa de Jericó», versió 1961. Centre Cultural, 1961.

la resta amb noves incorporacions segueix al Cultural representant els mateixos Pastorets, amb direcció de Pere Valera (1963/64) i Ramon Casellas (1964/65).

Encara uns anys més i amb direcció de Josep Nogué, es presenta una versió molt abreujada de *La Rosa de Jericó*, sense que ni tan sols es faci referència al títol. Eren simplement els Pastorets. Aquells, però, eren ja uns moments dolents per aquests tipus de representacions —Pastorets i Passió—, ja que les televisions i els «600» començaven a ser el somni daurat de la classe mitjana que precisament, cadascú a la seva manera, estava gaudint dels àmpliament anunciats «25 años de paz».

Mentre s'assajava l'obra per a la temporada 1966/67, dies abans de l'estrena es rep al Cultural i de part dels Pares Jesuïtes una notificació en la qual se'ls comunica que es dóna per acabat l'usdefruit del local, ja que els actuals ocupants tenien poc a veure amb les CC.MM. Va haver-hi negociacions entre el Padre Quilez i el Sr. Santaló, i a la fi se'ls va permetre l'estada al local fins el dia de Reis, amb la condició que l'endemà, personal i estris, havien de ser fora del local. Davant d'això, els actors van renunciar a les representacions, i així van acabar tant els Pastorets com l'Amistat.

Aquesta ha intentat ser una breu història d'un local, que si resta en el record de molts gironins és pels seus Pastorets. Al llarg dels anys aquelles parets van viure mil i una històries. Rialles, plors, casaments, defuncions, etc., etc. Però en el record de tots està el soroll de la mainada pujant corrent cap al galliner, el terra humit per la calefacció, i, sobretot, pel seu entregat públic. Un públic que anava des de la dona de fer feines del mateix barri a l'entranyable meuca que feia temps abans d'anar al seu «treball» uns carrers més avall, però que per espai de tres hores reia pels descosits amb els acudits dels còmics, i plorava com una Magdalena amb el penediment del fill pròdig.

I és que el públic d'aquells Pastorets era d'una fidelitat inqüestionable que no perdonava una frase de més ni un acudit de menys, ja que se sabia l'obra i les cançons tant o més

bé que els mateixos actors. En els darrers anys hi havia una entusiasta espectadora —direm sols el seu nom, així només ella es podrà reconèixer—, que en comprar cada dia la seva entrada, exigia que en Satanàs —pobre Manel Riera!—, se li havia de seure a la faldilla, quan baixava a la sala perseguint els pastors. Encara avui dia, quan l'Encarnación es troba amb un dels «antics comedians», ja de lluny comença a cantar allò que diu: «un ruc feixuc, xaruc, peruc, feia l'amor a una somera...». Si això no és entrega i afició —no confondre amb estar trastocat—, digueu-nos, què és?

I com aquesta anècdota n'hi ha mil més per explicar, que cadascú ha viscut a la seva manera i en el seu temps. Si com a més sonat hi ha aquell fet, que un dia, en no poder baixar el teló en el moment oportú ja que s'havien embolicat les cordes, aquestes foren tallades a cop de destrat, baixant el teló i una polsaguera, que va emblanquinar fins els de la darrera filera de platea. Llavors, no va haver-hi més manera de treure el teló que fent-lo passar per la platea, per damunt del cap dels espectadors, i tot seguit, continuar la representació com aquell qui res, però fent els finals d'acte a les fosques. O aquell altre de quan van penjar una monumental «llufa» a l'esquena d'en Satanàs i l'actor —en Josep Mª Sabench—, en adonar-se'n no volia continuar la representació, o aquella que..., o quan en..., etc., etc.

Però si cadascú hi diu la seva, els que hem fet aquest resum, ens ve a la memòria un Nadal (1962/63), en el qual tres actors vestits de Reis Mags es presentaren a l'humil vivenda d'un vailet que dia a dia assistia a les representacions, per portar-li joguines comprades entre tots els actors. Pel que llavors van explicar-nos els tres afortunats presents, mai més se'ls oblidarà la cara d'aquell infant, ara ja fet un home, i que contínuament passeja per Girona, sovint amb un telèfon a la mà. Ben segur que tant per a ell com per a nosaltres, aquell dia de Reis serà inoblidable, i quan ens troba i a la seva manera, ens recorda encara aquells Pastorets del Cultural.

Quants som els que encara ara, en passar per davant d'aquell edifici no pensem en els Pastorets? A l'entorn d'aquest

18, 25 y 26 DICIEMBRE - 1, 6 y 8 ENERO :-: A las 5 de la tarde

PERSONAJES

Narrador: JOSE M.^o BUSQUETS
 Sta. Anna: MONTSERRAT PARAKOLS
 Sant Joaquin: EDUARDO INFANTE
 Maria (9 anys): ZOLA RIERA
 Sacerdot Simó: JUAN COLL
 Moisès: ENRIQUE PUJOL
 Sant Josep: JOAQUIN MALLORQUÍ
 Robador: GUILLERMO PUJOL
 Efraim: JOAQUIN SUBIRÓS
 Jacob: MIGUEL PERPIÑA
 Nathal: GERARDO CAMPS
 Sarah: SALVADOR DONATO
 Nebot: LUIS TORNER
 Naix: JOSE M.^o ROSA
 Jesús: JESUS SERRA
 Sardan: JOSE M.^o BUSQUETS
 Azorin: MANUEL RIERA
 Sant Miquel: NIEVES PALTRE
 Maria: ANA M.^o VIDAL
 Jeremies: JORGE COLOMINAS
 Sant Gabriel: M.^o CARMEN SERRATS
 Soldat Romà: ALEJANDRO GIBERT
 Isaac: RAMON ADROHER
 Efraim: M.^o CARMEN ALEXANDRI
 Sant Rafel: DOMINGO VALERA
 Cec: LUIS LINAS
 Naix: JAVIER LLORENS

ANGELS - PASTORS - DIMONIS - POBLE

● Grandes innovaciones escénicas

En estos...

Pastorets

hallará Ud. la más pura esencia de estas tradicionales fiestas de

Navidad

● Fantástica decoración

● Ciclorama multicolor

● Sorprendentes cuadros plásticos

● Emotivos fondos musicales

EQUIPO TECNICO:

JOSE FREIXA - Bases y Decorados
 ANA GUEVA - Vestuario
 JOSE PALTRE - Carpintería
 JUAN CADENAS - Maquinaria
 ARTURO VILADOMAT - Iluminación
 JUAN RUI - Música Musical
 JESUS PARAKOLS - Concierto Sinfónico
 EDUARDO INFANTE - Maquillaje
 PEDRO FIGUERAS - 1.º Apunte
 JAVIER MENDOZA - 2.º Apunte
 PEDRO COQUINA - 1.º y 2.º Apuntes

AL PIANO: Maestro Sr. MORENO
 Armadora Soldado Serrano cedida por la Casa CARRANZO

INTERPRETES: C. E. TITULAR P. SAN PEDRO CLAVER

AYUDANTE DIRECCION: JOSE M.^o BUSQUETS

DIRECTOR: GUILLERMO DONATO

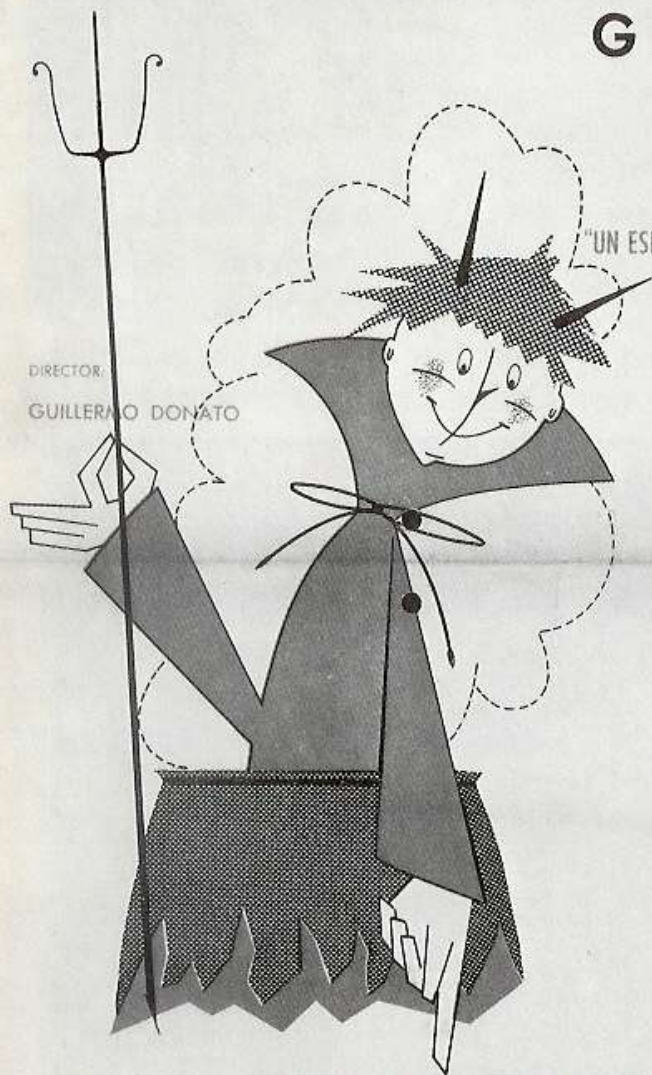
RESERVAS: TEL. 1652 DE 7 A 9 TARDE

CENTRO CULTURAL

El nen Jesús no hi surt, ja que l'escena fou retratada vuit dies abans del 25 de desembre, per a finalitats publicitàries. Centre Cultural, 1962.

CENTRO CULTURAL GERONA

DIRECTOR
GUILLERMO DONATO

"UN ESPECTACULO SENCILLAMENTE MARAVILLOSO..."

DICIEMBRE 1961

17, 24, 25, 26 y 31

ENERO 1962

1, 6 y 7

A LAS 5 DE LA TARDE...

ELS PASTORETS

Gràfics CURBET - Girona

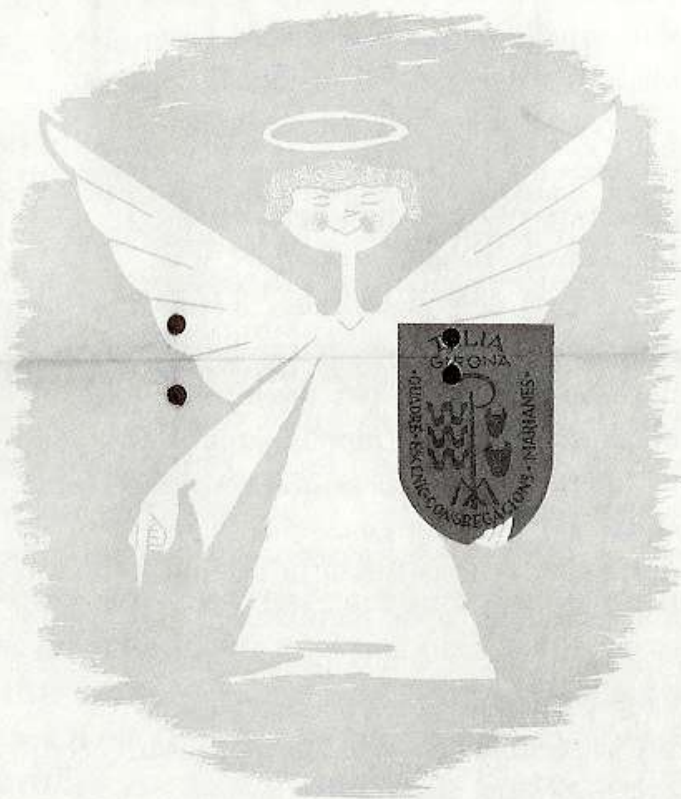
CENTRO CULTURAL

G
E
R
O
N
A

DICIEMBRE, 1962: 23, 25, 26 y 30

ENERO, 1963: 1, 6 y 13

a las 5 de la tarde...

E
L
S

PASTORETS

Depósito legal GE - 300 - 1962

suñer - girona

pensament, en Lluís Torner que per uns anys va ser el còmic Nabab, n'ha fet un senzill, però entenedidor poema, que creiem serà el millor final i homenatge a aquest recorregut fet a l'entorn d'un local. Fet a l'entorn d'unes vides.

Records d'«Els Pastorets» del Centre Cultural

Dels records de quan jo era jove,
conservo, d'una forma molt especial,
tots aquells de quan feia «Els Pastorets»,
als locals del que fou el Centre Cultural.

Aquell teatre tan entranyable,
on amb un grup de companyes i companys
passàrem estones molt agradables,
que cap de nosaltres oblidarà mai.

A part dels «Pastorets», fèiem altres obres
que també ens varen deixar bons records,
però foren aquells, per damunt de totes,
en la que més ens identificarem tots.

A part dels papers que representàvem,
cadascun tenia altres tasques a fer,
des dels decorats fins a la tramoia,
d'acomodador o de taquiller.

Cap no se sentia protagonista,
cadascú sabia estar en el seu lloc.
De les trobades, en fèiem una festa;
i de la nostra tasca, una diversió.

A ben segur que ho passàvem millor
que no pas el jovent dels nostres dies,
perquè, malgrat tenir moltes limitacions,
apreciàvem molt més el que teníem.

Quan els propietaris d'aquell Centre
se'l varen vendre a uns comerciants,
si haguessin sabut el mal que ens feren,
tal volta s'hi haurien pensat, abans.

Ens prengueren una part de tots nosaltres.
 Allí quedaven treballs i il·lusions
 i un munt d'estones entranyables,
 barreja d'amistat i de diversions.

Encara, en passar per aquell indret,
 o quan és temps de «Pastorets», per Nadal,
 a dins meu sento una mena de calfred
 i recordo aquells meus temps del Cultural.

Lluís Torner

Folch i Torres, a «Els Padres» del Cor de Maria

Quan en els anys 50 i fins ben entrats els 60, els Pastorets vivien els seus anys gloriosos a la nostre ciutat, en arribar les festes de Nadal, era usual que molts espectadors, famílies enteres, aprofitessin les tardes festives per gaudir de les diferents representacions que es podien veure a Girona, a l'entorn del naixement de Jesús.

Llavors se solia sentir a dir, que si el que volien era gaudir d'un gran espectacle, calia anar a la Salle. Si es conformaven amb una representació més discreta però plena de tradició, el seu lloc era el Cultural, però solia haver-hi unanimitat a dir que, tot i les moltes limitacions que tenien tant el local com la posada en escena, els Pastorets més bonics i divertits eren els que es representaven a «Els Padres» del Cor de Maria, en els baixos o soterranis de l'església del mateix nom, a la cruïlla Joan Maragall-Pare Claret.

L'Adveniment de l'Infant Jesús, original de Josep Mª Folch i Torres (1880-1950), va estrenar-se el 24 de desembre de 1916 al Coliseu Pompeia de Barcelona, i es va reestrenar el 19 de desembre de 1918 al Teatre Català Romea d'aquella ciutat, amb un repartiment de grans figures de l'escena catalana com van ser Maria Morera, Assumpció Casals o Pepeta Fornés —aquesta darrera, junt amb Elvira Jofre, van ser les Ventafochs per excel·lència del mateix autor, al llarg de molts

anys—, i des de la seva estrena es pot dir que van ser considerats com els Pastorets «més clàssics» de tots els representants.

En part, l'èxit d'aquesta obra venia donat per un llenguatge planer, fàcil i entenedor per un públic senzill de cor, que reia amb l'humor ingenu de Jeremies, amb la seva quequesa, i cantava amb els actors cançons populars com *El Noi de la Mare* o *El Desembre Congelat*. La veritat és que realment, com molt bé diu l'autor en referir-se als seus Pastorets, estan escrits en un «*llenguatge casolà i planer, on els anacronismes que s'hi troben, la infantilitat de la mateixa trama —el somni del rabadans Lluquet i Rovelló a la nit de Nadal—, la bona jeia dels personatges, el tarannà dels dimonis, tot us dirà prou bé que en escriure aquesta obra, més que els sants textos i les històriques referències, m'han fet de guiatge la bona olor de la molsa humida, el suro florit i l'encís clàssic de la caseta de pessebre...*».

Davant de tot el que Folch i Torres expressa, s'entén fàcilment que el públic tingués com a preferit aquest text per damunt dels altres que se representaven, on sovint els personatges es posaven a parlar, estones i estones, un llenguatge al qual difícilment podien accedir. D'aquí la predilecció de molta gent pels Pastorets de Folch i Torres.

Però abans que «Els Padres» arribessin aquí havia plogut molt, com podreu veure tot seguit. Ja abans de la Guerra, els joves que assistien a les classes de doctrina que impartien els Pares Claretians en una capella situada més o menys on l'any 1939 inauguraren la nova església, quasi en el mateix lloc on està ara situada l'actual, ja s'havien representat Pastorets, tant els del Pare Companys com més tard els del Pare Artigas. En estrenar-se la nova església un cop acabada la Guerra, va habilitar-se el seu soterrani com a local per a catecisme. Era una sala força gran en la qual sense cap tipus de pretensió de caire teatral, s'hi va instal·lar un petit escenari que hauria de servir per fer els lliuraments de premis al final de cada curs, i també per representar obres teatrals curtes, a càrrec de la mainada que anava allí a doctrina.

Catecismo del Inmaculado **Corazón de María**

En las presentes fiestas de Navidad y Año Nuevo, nuestro Centro Catequístico saluda a sus amigos y bienhechores y les ofrece una simpática e íntima Velada Teatral a cargo de la «SECCION ARTISTICA» que tendrá lugar, D. m., el próximo DOMINGO DIA 28 DEL CORRIENTE, en el Salón de Actos del Colegio de los Hermanos de las Escuelas Cristianas, que ha sido cedido generosamente para dicha representación. La función empezará puntualmente a las 5 de la tarde.

PROGRAMA

Se pondrá en escena el precioso drama lírico en tres actos, original de Gaspar G. Pintado S. J. y música de D. Vicente Arregui.

SANTA CASILDA

Seguidamente representación del capricho fantástico en 1 acto y en verso, música y letra de D. Felipe Alcántara S. S.

Los Sueños de Lili

**Se obsequiará a los asistentes con una
preciosa Imagen del Niño Jesús**

Gerona, Diciembre de 1941

En arribar Nadal, però, les peces que s'hi representaven, sense ser pròpiament Pastorets, eren obres que voltaven a l'entorn del Nadal. Així, l'any 1941 s'anunciava que «*El Centro Catequístico del Inmado. Corazón de María, en el local de los Hnos. de las Escuelas Cristianas, cedido generosamente para esta representación, el día 28 de diciembre presentará Santa Casilda, drama lírico fantástico en un acto y en verso, música y letra de D. Eli Alcantara (S.S.) (?): Los Sueños de Lili*». La primera d'aquelles obres era interpretada únicament per nens i l'original del (S.S!) (?), sols per nenes. En el mateix programa s'hi podia llegir que com a alicient per assistir a la representació, «*se obsequiará a los asistentes con una preciosa imagen del niño Jesús*».

En anys successius, i sempre per aquestes diades, van representar-se títols com *l'Esgarriada* de Mn. Francisco Gay, *La Carta als Reis* de Folch i Torres i *La Rosa Beneïda* de Punti i Collell. Per damunt de totes va ser un èxit extraordinari per aquella època *Engracia* de Gaspar G. Pintado (S.J.) i Vicente Aguerri. Com podeu veure, ja aleshores els autors tant de drames religiosos com de revistes (Guerrero i Paradas, Muñoz Roman-Padilla), treballaven sovint en parella: el mateix lletrista amb el mateix compositor. Tornant a *Engracia* direm que era un «*drama misional japonés, obra pedagógico-religiosa, saturada de amor, veneración y piedad cristiana*», i va haver-se de representar en més d'una ocasió en anys successius.

El mateix Mn. Gay, rector de La Pinya i que fou assassinat en iniciar-se la Guerra civil, havia escrit uns Pastorets ambivalents, o sia, que podien ser representats sols per nois —cas de la Salle—, o per noies —com a Els Padres—, només amb un petit canvi en el títol: *El Primer Nadal dels Pastors* o *El Primer Nadal de Les Pastores*. En el cas d'«Els Padres», hi tenien de veïna una botiga de juguets, i els seus propietaris fent servir ja un gran sentit de màrqueting, al darrera del programa anunciaven l'exclusiva de venda de la famosa «*Muñequita Cayetana*», amb la lletra de la cançó (*Muñequita Cayetana, tienes nombre, tienes nombre de duquesa...*), una

CENTRO CATEQUÍSTICO DEL CORAZÓN DE MARÍA

Ronda Beato Padre Claret, 31

Días 1 y 2 de Enero de 1949

El Centro Catequístico, al felicitar a sus buenos Protectores y amigos en estas Pascuas de Navidad, les quiere obsequiar con el siguiente y sugestivo

PROGRAMA

ENGRACIA

Drama Misional Japonés en tres actos, original de **Gaspar Pintado, S. J.**, música de **D. Vicente Arregui**; obra pedagógico-religiosa, saturada de veneración, amor y piedad cristiana

REPARTO

<i>ENGRACIA (LILÍ)</i>	<i>C. Gironella</i>
<i>M. PIEDAD</i>	<i>M. Plana</i>
<i>M. CATALINA</i>	<i>C. Mas</i>
<i>SATO-SAN</i>	<i>M. Vilanova</i>
<i>DEDE</i>	<i>M. Viñas</i>
<i>OYUKI</i>	<i>C. Carreras</i>
<i>OSÉI</i>	<i>P. Ball-llosera</i>
<i>KIHÍ</i>	<i>A. Muñoz</i>
<i>TSUKI</i>	<i>P. Bigordá</i>
<i>MUSME</i>	<i>N. Santaló</i>
<i>TUNKI</i>	<i>P. Baquedano</i>
<i>MUSEI</i>	<i>J. Rovira</i>
<i>TOKI</i>	<i>M. Gairin</i>
<i>H. GENEROSA</i>	<i>R. Sureda</i>
<i>DONKO-SAN</i>	<i>E. Baulida</i>
<i>UME-SAN</i>	<i>N. Ensesa</i>

L'HEREU PRUNA

Pessa catalana en un acte i en vers **d'Agustí Morer**

<i>L'HEREU PRUNA</i>	<i>Ramón Cerdá</i>
<i>DOCTOR GARROFA</i>	<i>José Plana</i>
<i>PERE</i>	<i>Javier Tomás</i>
<i>PAU</i>	<i>José Buenaventura</i>
<i>MELITÓN</i>	<i>Julián de Castro</i>

NOTA: La velada comenzará a las 5 de la tarde

Gerona, Año Nuevo del Señor de 1949

Una obra interpretada per noies —«Engràcia»—. A «L'hereu Pruna» només hi havia nois.

CENTRO CATEQUISTICO
DEL
CORAZON DE MARIA

Ronda San Antonio María Claret, 31

felicita, con motivo de las fiestas de Navidad y Año Nuevo, a todos los bienhechores y familiares de los niños de nuestro Catecismo y les dedica las representaciones que proyecta de la obra de **Mn. Francisco Gay, Pbro.** «**El Nadal de les Pastores**» en siete pequeños cuadros y música de los Maestros **J. Perramón** y **Juan M.ª Roquet, Pbro.**

DIAS 26 1 6

EL NADAL DE LES PASTORES

REPARTO

SANTA ANNA	Montserrat Solé
LA VERGE MARIA	Margarita Adrover
SANT MIQUEL	Neus Amat
SANT GABRIEL	Concepció Sureda
DIABLE	Carme Carreras
SARA	Concepció
REBECA	Concepció Gironella
NOHEMÍ	Carme Paredes
ORPHA	Pilar Bigordá
JUDIT	Nuri Santaló
ANNA	Joaquima Rovira
MARTA	Vicenta Panosa
RAQUEL	Mercè Viñas

ANGELS I PASTORES

NOTA: La función religiosa en la Iglesia del Corazón de María se tendrá los tres días a las 5 de la tarde.

I. O. D. G.

GERONA, Diciembre de 1951

*

imp. "RÀPIDA", Rutila, S. - Gerona

22

JUGUETES CERDÀ

Rda. San Antonio María Claret, 35

EXCLUSIVA DE VENTA

DE LA

MUÑEQUITA CAYETANA

Recitado sobre la música:

*No llores más, reina mía.
¿Qué te pasa a tí, mi cielo?
Dime pronto lo que quieres:
¿Juguetes o caramelos?
Vay a mis brazos, preciosa.
No me pongas esa cara,
que ya sé que ansías un
Muñequita CAYETANA*

REFRÁN

*Muñequita CAYETANA,
tienes nombre, tienes nombre de duquesa
y no hay otra más galana.
El mirarte, CAYETANA, me embelesa.
Yo te anhejo, yo te adoro,
por tu carita lozana,
porque vales un tesoro.
Muñequita CAYETANA (Bis).*

*Ya estoy contenta
ya soy dichosa,
ahora no lloro
por cualquier cosa.
Ahora me paso
riendo el día,
y es en mi casa
todo alegría.*

*Y es que tengo la muñeca
más bonita: CAYETANA,
que dice mamá, saluda,
cierra los ojos y anda*

AL REFRÁN

*Letra de RAFFLES
Música de BÓDALO*

*Juguetes
Muñecas
Novedades*

cançó que en acostar-se la data de Reis podia sentir-se sovint per les ones d'E.A.J. 38, Radio Girona.

L'any 1952, el quadre escènic que ja lluïa com a nom «Cuadro de las Juventudes Cordimarianas», va emprendre la tasca de posar en escena el que fins llavors va ser el seu projecte més ambiciós, *L'Apòstol Català*, on l'actor Josep Palomé es transfigurava en el Pare Claret i hi tenien lloc un seguit d'escenes que transcorrien a diferents parts del món, allí on anava a fer apostolat. Ignorem si ja llavors es podia dir aquella frase que va fer-lo famós: «Vosaltres prediqueu en castellà —referint-se a altres predicadors—, però el nostre poble es condemna en català», però el cert és que aquell espectacle va tenir un gran èxit, i fou vist per tots els escolars de Girona, els quals, descobriren, per primer cop, que al darrera de l'Ajuntament hi havia un teatre.

Engrescats ja els joves aficionats, van decidir posar en escena, el Nadal següent, uns Pastorets amb totes les de la llei. Van anar a demanar permís al bisbe Cartanyà —que, curiosament, els va dir que ja era hora que ho fessin—, per poder treballar plegats noies i nois, i així, d'aquesta manera, el Nadal de 1955/56, exactament el dia de St. Esteve —a «Els Padres» mai no hi va haver funció el dia de Nadal—, s'estrenava *L'Adveniment de l'Infant Jesús o Els Pastorets* de Josep Mª Folch i Torres.

Aquell any va tenir cura de la direcció en Pere Sánchez i en el repartiment hi havia noms «mítics» d'entre els aficionats d'aquells anys com en Julián de Castro, Carlos Romero, José Palomé, Carmen Castillo, etc., etc. Els personatges de Lluquet i Rovelló els interpretaren Carlos Romero i Carlos Corominas, mentre que en Carmelo Serra feia de lucifer, paper que posteriorment va fer l'Enric Saló durant d'alguns anys.

Era curiós assistir a aquelles representacions, ja que el que sorprenia primer l'espectador era veure l'escenari tan petit, quasi de joguina, on per fer els canvis de decorats, s'havia de recórrer a unes guies que els feien entrar i sortir per un lateral diferent en cada ocasió, perquè com hem dit al principi, en crear aquell escenari no es pensava en futures

representacions teatrals i, per altra banda, era impossible instal·lar-hi telers, ja que al damunt mateix hi havia l'església. On, per cert, quan arribava l'hora de les cerimònies corresponents i s'encenien tots els llums, inevitablement saltaven els ploms i el teatre quedava a les fosques amb els corresponents crits per part de la mainada espectadora.

No hem pogut esbrinar el perquè, any rera any, en els programes i en l'apartat d'advertiments, es feia saber que a la funció del dia 1 de gener, no es permetria l'entrada als nens, si no anaven acompanyats de persones més grans. L'única intenció que hi hem pogut trobar era el fet que la gent gran «també» anés a veure la funció amb un preu a l'entrada superior a l'usual per a la mainada.

Els Pastorets de Folch i Torres van representar-se cada any fins al Nadal de 1959/60, ja que a partir de llavors van començar a fer-se canvis sobre el text original, que com molts d'altres i en altres llocs mai no va representar-se en la seva integritat. Així, d'aquesta manera, l'any 1963, es representa «un espectacle nadalenc en quatre actes i un pròleg, *basat*, en l'obra *L'Adveniment de l'Infant Jesús*, de Josep Mª Folch i Torres, amb les corresponents modificacions».

Aquestes «modificacions» tenien lloc sobretot en el pròleg, on un personatge vestit amb «pantalons ajustats i sabatilles», a qui s'anomena la «imaginació», fent una mena d'imitació del «tarlà», entre salts i bombolles de sabó, assumeix el paper de l'àvia que conta les històries que fan adormir els Pastorets i així, seguidament i com aquell que res, es viatja al món de les samarres i espadenyas de treneta, seguint la típica representació enmig d'un to de modernitat que no va ser gaire ben assumit pels espectadors, que com cada any, volien «els seus Pastorets».

D'aquesta manera, l'any següent i jugant sobre segur, es torna al llibre original. En els temps transcorreguts —11 anys—, entre 1955 i 1966 —any en què l'escoltisme dels «padres» comença a fer-se seu el teatre—, van passar pel petit escenari de Joan Maragall un gran nombre de directors i actors. Entre els primers recordem els noms de Pere Sán

Centro Catequístico del Inmaculado Corazón de María

Ronda de San Antonio M.º Claret, n.º 31

Durante las Fiestas Navideñas, el Cuadro Escénico CLARET, de las Juventudes Cordimarianas, presenta, en los días 26 y 29 de Diciembre de 1957 y 1.º de Enero de 1958, a las 5 y media de la tarde, y el día 5 de Enero de 1958, a las 4 de la tarde

ELS PASTORETS

«L'Adveniment de l'Infant Jesús»

de José M.º Folch y Torres, bajo el siguiente REPARTO:

LA VERGE MARIA	M.º Gracia Bosch	JEREMIES	Juan Deu
ISABELLA	Marcados Villos	IPPO	Pedro Vidal
LLUCIA	Nuria Santaló	JOANOI	Emilio Barbero
ISABELO	Margarita Adrover	MARTINET	Luis Palomar
MARTA	Vicenta Panosa	ANAM	Antonio Lara
SANT MIQUEL	Rosario Ullate	SIMEO	José Casas
SANT GABRIEL	Concepción Adrover	UN PASTOR	Pedro Bonet
SATANAS	Narciso Ferrer	LA SUPERBIA	Miguel Perpiñá
LLUCIFER	Enrique Saló	LA IRA	Antonio Martín
LLUQUET	Carlos L. Romero	LA GOLOSIA	Miguel Gener
ROVELLO	Juan Sureda	L'ENVEJA	Luis Torrent
SANT JOSEF	Antonio Gómez	LA LUXURIA	Joaquín Figa
GETSE	José Palomé	LA PERESA	Luis M.º Mestres
ROC	Pedro Vidal	L'AVARICIA	Ramón Vild

DIRECCION GENERAL: Carlos L. Romero

1.º APUNTE: Pilar Bigorda

REGIDOR ESCENA: Sergio Martín

2.º » Carmen Castillo

VESTUARIO: Propiedad del Cuadro

DIRECCION MUSICAL: N. Santaló

ESCENOGRAFIA y LUMINOTECNIA: M. Roqueta

NOTAS: La función de la Iglesia empezará puntualmente a las cinco.- Se advierte al público que para el día 1 de Enero se recomienda la asistencia de los niños acompañados de personas mayores.- La función del Domingo, día 5 de Enero, empezará puntualmente a las 4 para terminar antes de la llegada de SS. MM. REYES MAGOS a nuestra Ciudad.

**¡Magnífica presentación
enmarcada en el mejor ambiente!**

GRAFICAS CUBERT-GERONA

Folch i Torres en tot el seu esplendor.

... a las 4:30 tarde

CONTROL SONORO

José M.º Simón

DECORACION Y ESCENOGRAFIA

Juan Oliver

LUMINOTECNIA

Joaquín Bover

65/06

REGIDOR ESCENA
José M.º Soler

26
1
2
6
9

CARACTERIZACION Y VESTUARIO
M.º T. Franch y Ana M.º Bover

MONTAJE MUSICAL
Luis Torrent

GRABACION
Estudios Audifilm

TRASPUNTE
M.º T. Heras

CICLORAMA

MULTICOLOR

DIRECCION

LUIS TORRENT

Intérpretes: CUADRO ESCENICO
Juventudes Cordimarianas

Personatges

en la vida real:

Pere	José M.º Simón
Mare	M.º T. Franch
Albert	Jorge Corominas
Avi	A. Romaguera
Isabel	Ana M.º Bover
Lluc	Luis Torrent
Fidel	José M.º Busquets

en el somni:

Lluquet	Luis Torrent
Rovelló	J. M.º Busquets
Getsé	A. Romaguera
Isabeló	Ana M.º Bover
Satanás	Juan Oliver
S. Miquel	José M.º Soler
Llucifer	Alfonso Sagrera
S. Gabriel	Jorge Simón
S. Josep	Joaquín Detrell
Verge Maria	Mercedes Jerez
Simeó	Sebastián García
Jepó	Angel Nogué
Joanot	Jorge Simón
Anan	Sebastián García
Esther	Elena Barrera
Jeremias	J. Manzanares
Maria	M. T. Gil

VOCES EN OFF

Joaquín Detrell
Miguel Gener
Mercedes Jerez
A. Romaguera
José Solís
José M.º Soler
Luis Torrent

chez, Carlos Romero, Alberto Miguel, Lluís Palomé, Lluís Torrent i Miquel Perpinyà, aquest darrer, autor i director de les representacions de l'any 1963. Entre els actors Roser Ullate, Mercè Viñas, Anna M^a i Joaquim Bover, Narcís Ferrer, Miquel Gener, etc.

Si d'un any per l'altre la gent anava canviant, des de bon principi i fins a la darrera representació, en l'apartat de «escenografia y luminotécnica» sempre trobem la mateixa persona; en Manel Roqueta, personatge conegut a Girona i que en realitat era «l'ànima» dels Pastorets. Si bé podia semblar que la seva tasca era la de canviar els ploms quan se n'anava la llum, si calia feia d'actor, de taquiller, maquillador o acomodador. Però d'entre totes les tasques, la que va saber fer millor fou la de servir de «nexa» entre les generacions que passaren per «Els Padres». Ell va saber mantenir el «caliu», perquè any rera any en Rovelló i en Lluquet, Sant Miquel i Lucifer i totes les fúries infernals —cada una amb un nom corresponent als 7 pecats capitals—, poguessin arribar al públic en condicions òptimes. Dissortadament, va arribar un moment —ell no ha volgut explicar el motiu, i tampoc no li hem demanat, però hi devia ser—, en què va dir que no volia continuar, i així, amb la seva deserció, mai més no es van tornar a representar *Els Pastorets* de «Els Padres».

I també hi havia «Pastorets» a...

Segons les fonts consultades, no va ser fins l'any 1942 que van començar a tenir lloc les representacions de Pastorets, a l'Hospicio Provincial de «Ntra. Sra. de la Misericòrdia», unes representacions que van perllongar-se fins ben entrats els anys 50. En tractar-se d'una institució tancada i, per cert, vista amb por per la mainada —encara avui se'ls diu «et portaré a l'hospici»—, el ressò que pogueren tenir no va ser l'obtingut per altres locals als quals ja hem fet referència.

Primerament, les funcions miraven de fer-les els interns més grans, per entretenir els menuts els dies de Nadal. A poc

a poc, la seva existència va arribar als habitants dels carrers propers com Canaders, El Pavo o Fontanilles.

Si primer van ser els veïns de l'edifici o coneguts de les «madres», a poc a poc van anar agafant anomenada i amb el temps aconseguiren d'omplir el local on es representaven, el qual, per cert, tampoc no era res de l'altre món. Una nau gran, plena de bancs, en la qual, al fons, s'hi instal·lava el petit escenari. Els decorats es penjaven al sostre, cargolats com una persiana i pujaven o baixaven segons les necessitats que, per altra banda, en uns Pastorets no són tantes: un bosc, un carrer, un interior i l'establia. Amb tot això n'hi ha de sobres, si el públic per la seva part hi posa imaginació.

L'obra que s'hi representava era *El Nacimiento del Salvador o la Redención del Esclavo*. Una «zarzuela navideña» amb música d'Ignasi Rubió i lletra d'Antoni Molins. Uns Pastorets que, sortosament, encara cada any es representen al Cercle Catòlic d'Olot, en la mateixa «versió original» en què l'han vista des del seu naixement els olotins, o sigui, en castellà. Sentir ara un text així ens vindria fins i tot de nou, però no deixa de tenir la seva gràcia, i sobretot en l'apartat musical —això sí, amb un bon acompanyament d'orquestra—, la sensació de senzillesa i bonhomia es veu pels quatre cantons. Fixeu-vos bé, per exemple, en la cançó «buenas son las migas» que canta el pastor Bato i que en la seva primera estrofa diu així: —«*Pues señor está muy bien, de migas venga el refuerzo, el refuerzo, ya que un pastor de Belén no ha de probar otro almuerzo por siempre jamás amén, amén, amén*». O la de l'esclau Uriel que acaba d'aquesta manera; «*Divino Mesías; toma el corazón, toma el corazón. De las penas mías, ay!, ten compasión, ten compasión, ten compasión*».

En les representacions de l'hospici, d'orquestra ni pensar-hi. El director de la funció Mn. Joan Ribas mirava de dur una pianista, la qual era l'encarregada de l'acompanyament musical. El repartiment és molt limitat i només es poden destacar els personatges d'Uriel, els còmics Bató i Dommego, i els inexcusables Luzbel i San Miguel. Com és lògic, el repartiment, com per quasi tot arreu, era exclusivament masculí.

Escena del naixement als «Pastorets» de l'Hospici. Si bé el bou i l'ase eren de cartró, el nen Jesús era de carn i ossos, cosa que no es podia veure en cap més representació. Hospicio Provincial, 1948.

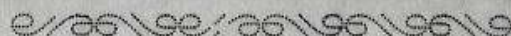
Façana Casa Cultura, antic Hospici.

Tant a l'Hospici (foto superior) com als Salesians (foto inferior) queda demostrat que tot és una mena de «joc de ... bastons».

HOSPICIO PROVINCIAL
de Ntra. Sra. de la Misericòrdia

Sección Teatral

Fiestas de Navidad, Año Nuevo y Reyes

AÑO 1945-46

En el salón de actos de este establecimiento será puesta en escena, con toda propiedad, durante los días 25, 26 y 27 de diciembre de 1945 y 1 y 6 de enero de 1946, la zarzuela navideña, original de Antonio Molins:

EL NACIMIENTO
DEL SALVADOR
o la Redención del Esclavo

bajo el siguiente reparto:

Uriel (esclavo) . . .	Gregorio Estech
Dorrego (pastor) . . .	Constantino Gratacós
Bato	Tomás A. Jorba
Soff	Leandro Barnés
Rubén	Joaquín Puig
Jacobo	Joaquín Costa
San Miguel	Eduardo Gombreny
San Gabriel	Francisco Camarasa
Luzbel	E. H. Romá
Satán e Isaach	Jaime Reverter
Coro de Angeles, pastores y demonios.	

NOTA: Las funciones empezarán a las 4 y media en punto de la tarde.

Imp. Casa Misericòrdia

A l'hospici ,però, hi havia quelcom especial, i és que, al contrari d'altres llocs, a l'hora del naixement no s'havia de fer servir una nina per interpretar el nen Jesús, ja que la casa—«l'hogar»—, disposava dissortadament d'infants de totes mides. Pel que ens han explicat, i potser aquí hi ha «més pa que formatge», sembla que inexplicablement, els infants que havien servit per fer de Jesuset, solien morir un temps després. L'explicació que pot donar-se és que devien refredar-se durant les representacions, ja que un escenari, no sol ser un lloc molt ben condicionat, que diguem, ni tan sols avui dia. Compteu com devia ser llavors...

D'entre el repartiment, en el qual com arreu «també hi havia classes» —els personatges bons com ara els pastors o àngels eren maquillats per una «madre», mentre que els dolents, dimonis i companyia, havien de fer-s'ho ells mateixos, «por malos»—, va fer-se popular entre els espectadors la figura de Baltasar Mer que interpretava a Luzbel, i van ser molt comentades les seves grans caigudes davant l'àngel Miquel. Tant s'hi escarrassava, que sovint es feia mal en un braç, i fins i tot va arribar a trencar-se'l en una caiguda.

Segons ens han referit, la seva fúria venia provocada pels ànims del director, qui des de dins, en aparèixer l'àngel, no parava de dir: «Apa Miquel! Apa Miquel!» i això enfurismava en Mer i com més rabiós estava més forta solia ser la caiguda.

Dins els mitjans tan limitats de què disposava la secció teatral del centre, a més de comptar amb l'al·licient de disposar d'un nen de carn i os per fer de Jesús, era comentat pel públic «l'efecte especial» que es produïa en aparèixer els dimonis. Aquests, duien la mà plena de «pega grega», que feien encendre amb una petita candela aconseguint uns efectes de llum i foc que agradaven molt al públic. Tot va anar bé fins que un dia una flamarada va anar a prendre l'ondulada per ruca de Sant Miquel —un acreditat artista gironí—. L'aldarull fou gran, ja que tothom el veia socarrimat, però vet aquí, que Mn. Ribas va ser més decidit, va sortir d'entre bambolines, va treure la perruca de Sant Josep i va fer-la servir d'apaga-focs.

Aquestes representacions van durar fins entrats els anys 50, i ara d'elles només en queda aquest petit record.

El mateix pot dir-se dels Pastorets que es representaven als Salesians els anys 1935/36. Un cop acabada la guerra, l'any 1939 posaven en escena «La Cuna del Mesías del Padre Sancho», mercedari. Aquest text també es representava al Centre Cultural, però ja l'any 1940 representen «La Llum de L'establia», el que ens fa veure que mentre a Girona seguia prohibit el català en els Pastorets, als «extramurs» ja podia fer-s'hi. Així van seguir fins l'any 1954. Però l'any següent i quan l'escola va convertir-se en seminari va tornar de nou a l'obra del Padre Sancho.

Cançons d'«Els Pastorets» de l'Hospici

Nº. 1- LUCHA DE ÁNGELES Y DEMONIOS (coros de ángeles y demonios)

A- Luchas siempre en vano
furias infernales,
celestes umbrales
no habréis de pisar.
El Dios que ha nacido
hoy lleva en la tierra
por los malos guerra
por los buenos paz.

D- Luchas siempre en vano
turbas celestiales,
celestes umbrales
hemos de pisar.
Si un Dios ha nacido
hoy lleva en la tierra
por los buenos guerra,
por los malos paz.

- A- El Dios que ha nacido
hoy lleva en la tierra
por los malos guerra,
por los buenos paz.
- A- El Dios que ha nacido
hoy lleva en la tierra
por los malos guerra,
por los buenos paz,
por los buenos paz,
por los buenos paz.
- D- Si un Dios ha nacido
hoy lleva en la tierra
por los buenos guerra,
por los malos paz,
por los malos paz,
por los malos paz.
- A- Su iglesia naciente.
D- Su iglesia naciente.
A- Triunfante estará.
D- Vencida estará.
A- Coronas tejemos por quien vencerá.
D- Cadenas forjemos por quien vencerá.
- A- Su iglesia naciente
triunfante estará,
coronas tejemos
por quien, por quien vencerá.
- D- Su iglesia naciente
vencida estará,
cadenas forjemos
por quien, por quien vencerá.

Nº. 2- ALEGRÍA PASTORIL
(coro de pastores)

Ya ha llegado el día
que el alma rebosa
de pura alegría
i grato placer,
de pura alegría y grato placer.
El Cristo ha nacido
en Belén dichosa,
con amor rendido
la vamos a ver.
El Cristo ha nacido
en Belén dichosa,
con amor rendido
le vamos a ver,
a ver, a ver, a ver.

Nº. 3 EL BUEN PASTOR
(coro de pastores).

Si nuestro ganado
hasta un poco tarde
queda abandonado
no nos da cuidado
ni ningún temor.

Porque, porque es muy sencillo
le vigile y guarde
detrás, detrás de un tomillo.
Aquel pastorcillo
que Bato soñó,
Aquel pastorcillo
que Bato, que Bato soñó.

Nº. 4- CANTO Y BAILE DE PASTORES.

Cantemos pastores,
principie la danza,
que nuestra esperanza
se ha cumplido ya.

El Hijo del Padre
que es nuestro consuelo
desciende del cielo
y en Belén está.

No hay rosa amarilla
ni lirio encarnado
que ofrezca en el prado
más grato color.

Cual nítida perla
de fresco rocío
será el Niño mío
que en Belén nació,
que en Belén nació
nació, nació.

Nº. 5- ARIA DE URIEL
(solo)

Cual buscan las flores
del sol el calor,
Dios de mis mayores
yo busco tu amor.
Cual buscan las flores
del sol el calor,
Dios de mis mayores
busco tu amor, busco tu amor,
busco tu amor, busco tu amor, tu amor.

Divino Mesías: toma el corazón,
toma el corazón.

Divino Mesías: toma el corazón,
toma el corazón.
De las penas mías, ay! ten compasión,
ten compasión, ten compasión, ten compasión.

Nº. 6- EL DIVINO POBRE
(coro de pastores)

Con el desaliño
de falta de cobre
vamos por un Niño
de cuyo cariño
no hemos de dudar,
de cuyo cariño
no hemos de dudar.

Pues siendo el Mesías
quiere nacer pobre,
con santas porfías
y mil alegrías,
y mil alegrías
vámosle a adorar.

Nº. 7- EL NUEVO MANDAMIENTO
(solo de S. Gabriel)

Hombres todos sois hermanos,
para el cielo habéis nacido,
amad a Dios vuestro Padre,
amparad al desvalido,
al desvalido, al desvalido.

Nº. 8- VAMOS A BELÉN.
(solo de Bato y coro de pastores)

Coro Vamos pastores,
seremos los primeros,
seremos los primeros
que al Niño adoraremos.
Seremos los primeros
que al Niño adoraremos.

Bato- Arre, borriquito mío,
vamos andando
que ya por fin se acaba
de estar parados,
de estar parados,
de estar parados ya.

Pero paciencia,
pero paciencia,
que tras de tantas lluvias
saldrá, saldrá la hierba,
saldrá la hierba.

Coro- Vamos pastores,
seremos los primeros,
seremos los primeros
que al Niño adoraremos.
Seremos los primeros
que al Niño adoraremos.

Nº. 9- GLORIA
(solo de S. Miguel y coro de ángeles y pastores)

S. Miguel- Ved Mortales
qué hermoso, qué hermoso es el cielo
con su eterna legión de querubes,
con su eterna legión de querubes.
Ved cual rasgan su velo esas nubes,
rayos enseñan la gloria de Dios.

No hay idea en la mente del hombre
del poder que en su diestra atesora,
el que tiene a sus plantas la aurora,
las estrellas, la luna y el sol.

Coros- Gloria, gloria, gloria a la Virgen María
que del fiero dragón ha triunfado.
Gloria al Padre sin fin, gloria al Hijo,
gloria eterna al Espíritu Santo.

La gent dels Salesians —els interns—, molts dies abans de Nadal començaven a assajar les cançons i els moviments car ells acostumaven a fer «de poble» i un parell de dies anteriors a les representacions, els actors de Sarrià que feien «les figures» s'afegien a «la tarregada» que ja sabia molt bé per on havia d'anar. Dirigia en Salvador de Bonis, actualment amb un càrrec a la impremta Vaticana, i van fer-se populars en aquelles representacions els germans Esteve i Jaume Pineda, que interpretaven a —«*La llum de l'establia*»— els còmics Escatllet i Picarol. Com anècdota divertida —què seria d'uns pastorets sense anècdotes?—, l'Esteve Pineda té a la memòria que l'any 1955 la seva muller pels voltants de Nadal esperava el naixement d'un fill. Un dels dies de representació va començar a sentir dolors de part, el que feia pensar que l'hora era arribada. Com que per aquell dia tenien totes les entrades venudes i per evitar suspendre la representació, el director dels Salesians va agafar uns 200 vailets, se'ls va endur a la capella, i va fer-los resar perquè pogués fer-se la funció. El fill de l'Esteve va néixer de matinada, després d'una funció feta amb molts de nervis.

Les representacions van seguir fins l'any 1960, en què van plegar la gent de Sarrià, per començar a fer-los en el seu poble on segueixen representant-los.

Podríem parlar dels del Manicomi i de molts altres llocs, al voltant de la Ciutat, però circumscrita la intenció del llibre a Girona ciutat, deixem només constància que l'efervescència pels Pastorets, s'escampava igualment per tots els nuclis poblats de les rodalies de la capital¹.

1. Si bé el text anterior és obra de Pere Garcia, no hauria estat possible de fer-lo sense la paciència i l'interès d'Isidor Balastegui, i a l'aportació de dades, informació, i documents per part d'antics actors dels Pastorets, que ho han lliurat amb gran entusiasme per part seva.

Les «Escoles Cristianes» - La Salle.

Acabada la guerra espanyola (1936/1939) la jerarquia eclesiàstica va impulsar la consolidació de l'Acció Catòlica com a organització destinada a la incorporació dels laics a l'apostolat. Singular importància va prendre la «Joventut d'Acció Catòlica» com a branca que comprenia els membres joves d'aquest apostolat.

A Girona, aquest moviment va tenir un especial relleu tant pel clima religiós que es respirava arreu, com pel fet que l'única alternativa legal d'organitzar-se al marge de la «Falange» i tota la parafernàlia que havia portat el franquisme, era fer-ho sota el mantell protector de l'Església i les seves organitzacions.

Per altra part, en el col·legi «San Narciso» dels Germans de les Escoles Cristianes, existia una vigorosa associació d'antics alumnes, que aplegava persones considerades com a «forces vives» de la població. Els germans de la Salle havien sofert molt amb la guerra. N'havien mort molts d'ells, i els altres havien passat un autèntic calvari. Res d'estranyar, doncs, que en tornar a Girona i obrir de nou el col·legi, tinguessin interès en vitalitzar una associació de laics simpatitzants amb les idees de la congregació, per comptar amb el seu suport, en els atzarosos temps que corrien. A l'entorn del col·legi va incrementar-se, doncs, una activitat paral·lela a l'estrictament docent, que si per una part consistia en actes litúrgics, apostòlics, reunions, «círculos de estudio» i d'altres actes de contingut essencialment religiós, també abastava els esports —singularment el futbol i més tard el bàsquet— l'excursionisme, i en el seu vessant artístic, el teatre.

El col·legi de la Salle tenia un teatre petit, sense teler —els decorats eren de roba o paper i s'enrotllaven en una barra de fusta quan no sortien a escena— però que, donades les circumstàncies estructurals del teatre en aquell temps, era suficient per fer-hi representacions.

Ben aviat s'organitzà un «Cuadro escénico» (segons la terminologia del moment) i es muntaren obres de teatre. No cal

dir que la majoria del repertori era de la «Galería Salesiana», publicació deguda als Salesians de Sarrià, que tenia unes peculiaritats dignes de comentari.

La «Galería Salesiana» comprenia obres de teatre estrictament per a «homes sols». Les dones senzillament *no existien*. També hi havia llibrets d'obres, per a «noies soles». Ja no solament sobre l'escena, sinó tampoc en referències concretes dins del text de les obres. S'evitava el comentar, ni de passada, res que fes referència a la relació home-dona. Singularment era evitada l'evocació de qualsevol festeig, i també de casaments. Per exemple, en una obra què el protagonista havia de dir: «*Voy a la boda de mi primo Carlitos*» la versió salesiana hi posava: «*Voy a la primera comunión de mi primo Carlitos, que es un angelito*».

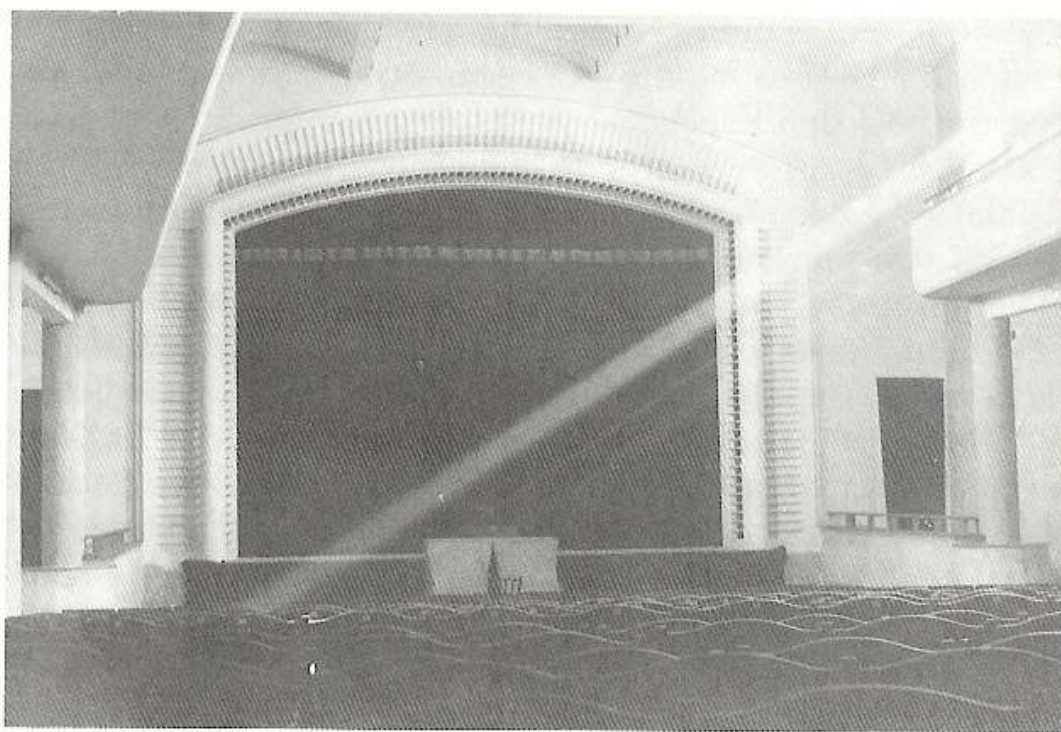
Pel que es veu, la principal audiència a qui anava dirigida la «Galería» era constituïda pels novicis que en aquells temps postulaven en gran nombre per convertir-se en futurs salesians. Qualsevol evocació del matrimoni, o de la relació home-dona en la circumstància més banal, podia fer funcionar mecanismes no volguts en la ment i en el cos dels novicis, i això era una mala feina. La solució consistia, doncs, a donar-los l'esplai del teatre, però allunyat de qualsevol «temptació» en forma de faldilles.

La «Galería» tenia els seus propis autors —salesians que amagaven la seva identitat amb un pseudònim— però també «adaptava» obres d'autors de teatre de reconegut prestigi. Potser el més conegut era Pedro Muñoz Seca, un autor andalús d'una gràcia extraordinària, que endegà comèdies amb un gran sentit de l'humor, i amb situacions molt agudes, i que per la «netedat» de la seva ironia, podia «adaptar-se» fàcilment. Com ja s'entén, «adaptar-les» volia dir «re-escriure-les», canviant els personatges femenins per masculins, permutant algunes situacions i arguments, i procurant que tota aquesta manipulació no es notés gaire, i que finalment allò que en sortia conservés un mínim de coherència argumental.

Altres autors passaren també pel sedàs dels Salesians: Arniches, Vital Aza, etc. N'hi havia, com és ara els germans

Els «Círculos de Estudio» eren el nucli central de les Joventuts d'Acció Catòlica. Aquí es pot veure un d'aquests actes, presidit per les banderes, com era costum. Entre d'altres persones, reconeixem l'actual President de la Cambra de Comerç, Sr. Ginés, i el primer conseller «democràtic» que va tenir l'Ajuntament de Girona, d'ençà de la guerra, Joan Paredes.

El Teatre de la Salle va fer-se de bell nou sobre el solar de l'anterior, amb uns quants metres més. Va representar un avenç molt important per a les representacions.

Quintero, que eren *inadaptables*, perquè la presència i la evocació de les femines era constant en les seves obres.

De tota aquesta manipulació no consta que ni els autors ni els seus hereus, se'n queixessin per res. És clar que era una època en què les queixes eren molt mal vistes, i els drets de tothom, molt relativitzats.

Junt a aquest infaust repertori —per altra part, molt divertit i fàcil d'interpretar i ben acollit per l'audiència del moment— a la Salle s'hi representaven obres en català, també amb homes sols (aquest aspecte era d'una naturalitat i lògica totalment indiscutides per ningú), extretes sobretot de l'editorial Millà, de l'editorial «L'escó», i «Biblioteca Iluro» de la casa Patuel de Mataró. Eren comèdies i drames, sempre moralitzants, però que ja tenien un altre caire: el sol fet de representar-les en la nostra llengua era ja un tret important, tota vegada que com és prou conegut, el català estava totalment proscrit en la seva utilització pública.

Sota el mantell de l'Acció Catòlica i de la Salle, es podia fer teatre en català, per bé que circumscrit a l'auditori habitual de parents i amics. La rígida censura d'aquell temps no es ficava en aquest camp, tota vegada que confiava en l'altra censura —la de l'Església— per corregir i reprimir qualsevol excés. En els primers anys de la postguerra, església, exèrcit i «falange», anaven identificats, malgrat les disensions internes de les diferents obediències, que difícilment arribaven al coneixement general per la manca de mitjans d'informació mínimament lliures, i pel propi interès de la «Cruzada» de donar una imatge monolítica dels guanyadors de la guerra.

Ben aviat, però, les discrepàncies s'aguditzaren i l'Església a Catalunya marcarà distàncies. I en aquest fet hi tingueren a veure els joves, portats pels nous vents de catalanitat i ciutadania, allunyats dels ideals *militaristes* i totalitaris de l'Estat espanyol de llavors.

Tot aquest canvi va portar a intensificar el teatre en català, i a reposar obres «filtrades» dels arxius d'abans de la guerra, amb un evident regust de catalanisme i tradicionalisme. D'entrada, les autoritats no en feren gaire cas, ja que com

tot se servia vestit d'una capa folklòrica, això ja ho trobaven indicat. Ells marcaven uns límits, que pensaven que eren suficients per contenir qualsevol idea política: no passar de la pura manifestació folklòrica, sense contingut reivindicatiu. Allò que en deien «*El acerbo cultural de las provincias, en su diversidad dentro de la unidad indisoluble de España*»... ja els anava bé.

L'inici d'«Els Pastorets» a la Salle

Dintre de l'activitat teatral que va portar a terme la vigorosa «Juventud de Acción Católica» d'aquell centre, ben aviat es varen iniciar les representacions d'«Els Pastorets», representant així una antiga tradició. Si abans de la guerra ja s'havien fet vetllades d'aquesta mena, era molt natural que es reposessin ara que ja no hi havia controvèrsia possible sobre el sentit religiós de l'educació en el país.

Si en els primers anys de la postguerra es varen tractar de representacions interpretades pels propis alumnes, i gairebé improvisades, aviat els «Joves» varen prendre cartes en el tema.

L'any 1943 es varen presentar per primera vegada d'una manera formal, representant-los en castellà —l'idioma de l'Imperi— i escollint per fer-ho l'obra que durant tants anys s'ha fet a Olot: «El nacimiento del Salvador o la redención del esclavo».

Aviat, però, es va veure que si es feien en català «no passava res» i es varen escollir obres escrites per mossens, ja que no oferien dubte quant a ortodòxia i, a més, estaven dedicades a homes sols. Foren: «El misteri de Nadal» de Mn. Francesc Gay, i també «El primer Nadal dels pastors» de Mn. Fortunet.

La necessitat d'adaptar-les als usos actuals i de retallar alguns paràgrafs massa reiteratius va portar a «manipular» les obres, i fins i tot a fer-ne una refosa, convertint-les en una de sola, malgrat que tenien arguments molt distints. Alguna mà apòcrifa va fer de pont entre un text i l'altre, per tal de lligar les situacions.

SECCION RECREATIVA

Centro La Salle

Días 25 y 26 Diciembre 1951
y 1 Enero de 1952.

Tradicional Representaciones
de

El Misteri de Nadal

(ELS PASTORETS)

Reparto:

VERGE MARIA	M.ª Teresa Capella
SANT JOSEP	Mario Soler
SANT MIQUEL	Eduardo Carreras
SANT GABRIEL	Modesto Vicens
ADON	José Fábregas
BATUS	Alvaro Capella
ARAM	José Brugué
GAZER	José Pérez
RUBEN	José M.ª Planas
TOBIES	Francisco Ferrer
ABEL	Juan Ribas
NAIM	Jaime Mias
JONATAS	Narciso Ferrer
BENJAMIN	Juan Donat
LLUCIFER	Juan Teixidor
SATANAS	Eusebio Montaner

Coros de angeles, demonios y pastores con acompañamiento del renombrado

Quinteto Vienés

EMOCION, RISA E INTERÉS, ENMARCADOS EN EL
AMBIENTE PRECURSOR DE LA VENIDA DEL MESIAS.

Vestuario Propiedad del C. E.

Primer Apunte: MIGUEL POJADAS

Escenografía exprofeso: MARIO

Regidor de Escena: JAIME TEIXIDOR

DIRECTOR DE ESCENA:

José M.ª Capella Riera

Magnífica Presentación

A. M. D. G.

Centro La Salle

Calle S. Juan Bautista La Salle, s.n. - GIRONA

DÍAS

**25 Y 26 DE DICIEMBRE DE 1952
Y 1 Y 4 DE ENERO DE 1953**

Tarde a las 5

Tradicionales Representaciones de los Pastorcillos

REPRESENTACION

a cargo del C. E. LA SALLE de la Zarzuela Pastoril
en 3 actos y 7 cuadros,

El primer Nadal dels Pastors

Bajo el siguiente reparto:

Sant Josep, Mario Soler. - Sant Miquel, Eduardo Carreras. - Sant Gabriel, Santiago Niell. - Lucifer, Jaime Teixidor. - Satanás, José Pérez. - Jonatas, Narciso Ferrer. - Benjamí, Juan Donat. - Balus, Alvaro Capella. - Aram, Felipe Puig. - Adón, Francisco Ferrer. - Gácer, Juan Ribas. - Viben, José M.ª Pinaas. - Abel, Modesto Vicens. - Tobias, José Mias. - Naim, Pedro Francisco. - Levi, Jorge Danés.

CORO DE DEMONIOS

Iblis, Vicente Ferrer. - Staroth, Juan Abella. - Smodeo, Juan Padrosa. - Belcebú, Juan Puig. - Molac, Roberto Segal. - Leviatán, José Molas.

CORO DE PASTORES

Joel, Jorge Piferrer. - Samuel, Ginés Trull. - Samei, Juan Ferrer. - Eufaz, Miguel Bosch. - Ormiel, Jorge Carreras. - Lamec, Adenis Cuadrado.

CORO DE ANGELES

Angel Santamaría, Carlos Metje, Joaquín Clá, Jorge Casanovas, Leandro Gutiérrez, Jorge Oliva, Javier Negro, Joaquín Rebollo, Francisco Ferrer, José Port.

Solistas y coros acompañados por el renombrado

Quinteta VIENES

Vestuario propiedad del C.E. - Apuntador, JUAN PAREDES

Escenografía, MARIO - Regidor de Escena, E. CARRERAS

Dirección Artística: JOSE BRUGUE

MAGNIFICA PRESENTACION

A. M. D. G.

Días 25 y 27 Diciembre de
1953 y 1 y 6 Enero de 1954

TARDE A LAS 5

Tradicionales representaciones de:

ELS PASTORALS

BAJO EL SIGUIENTE REPARTO:

Verge Maria	M. ^a Teresa Capella	Batus	Alvaro Capella
Sant Josep	Mario Soler	Aram	Felipe Pulg
Sant Miquel	Eduardo Carreras	Adon	Miguel Soler
Sant Gabriel	Pedro Beltsola	Gazer	Juan Ribas
Llucifer	Jaime Teixidor	Naim	Francisco Ferrer
Satanàs	Vicenta Ferrer	Tobias	Carlos Metje
Orió	Jorge Piferrer	Abel	Juan Suñer
Stharot	Jorge Pulg	Ruben	Pedro Francisco
Smodeo	Roberto Seguí	Samuel	Gines Trull
Moluk	Juan Pera	Lamec	Jorge Carreras
Belcebú	Adonis Cuadrado	Levi	José Port
Iblis	Juan Ferrer	Joel	José Camps
Jonatás	Narciso Ferrer	Elifaz	Jorge Oliva
Benjamin	Juan Donat	Samel	Salvador Falg
		Madián	José M. ^a Planas

SOLISTAS Y COROS DE ANGELES ACOMPAÑADOS DEL RENOMBRADO

QUINTETO VIENES

bajo la dirección del maestro ROGELIO SANCHEZ.

Apuntador: **Juan Soler**
Coreografía: **José M.ª Figueras**
Escenografía: **Mario**
Regidor de Escena: **Jaime Teixidor**

Director de Escena: **JOSE BRUGUE GOMEZ**

Emoción, risa e interés enmarcados en el ambiente precursor de la venida del Mesias.

A. M. D. G.

CENTRO LA SALLE

Calle San Juan Bautista de La Salle, 19
GERONA

**Días 25 y 26 Diciembre de
1955 y 1 y 6 Enero de 1956**

TARDE, A LAS 5

Tradicionales representaciones de: _____

**ELS
PASTORETS**

ZARZUELA PASTORIL EN TRES ACTOS Y SIETE CUADROS, PRESENTADA
EN EL NUEVO SALON DE ACTOS CON RENOVACION COMPLETA DE
VESTUARIO, ESCENOGRAFIA Y EFECTOS DE LUZ

BAJO EL SIGUIENTE REPARTO:

VERGE MARIA	M. ^a Teresa Capella 4	BAYUS	Alvaro Capella 26
SANT JOSEP	Mario Soler	ARAM	Juan Ribas 26
SANT MIQUEL	Eduardo Carreras 25	ADON	Miguel Soler
SANT GABRIEL	José Vicens	GAZER	Juan Cervià 26
LLUCIFER	Jaime Teixidor	NAIM	Francisco Ferrer 26
SATANAS	Jorge Piferrer	TOBIAS	Carlos Metje 26
ORÓ	Adonis Cuadrado	ABEL	Juan Suñer
STAROT	Juan Ferrer 26	RUBÉN	Pedro Francisco 26
BELEBÉ	Juan Pera 26	SAMUEL	Ginés Trull 26
MOLUK	Pedro Arregui 25	LAMEC	José Figueras 26
SMODEO	Jaime Miàs 26	LEVI	José Port 26
IBLIS	Joaquín Comas 25	JOEL	José Iborra 26
JONATAS	Narciso Ferrer	ELIFAZ	Jorge Sitjà
BENJAMÍN	Carlos Sáez	SAMEL	José Roura
		MADAN	Alberto Planas

CORO DE ANGELES Y SOLISTAS

ACOMPAÑAMIENTO MUSICAL A CARGO DEL RENOMBRADO

QUINTETO VIENES

Apuntador: *José M.ª Capella*
Juan Donat
Coreografía: **José M.ª Figueras**
Escenografía: **Mario**
Regidor de Escena: **Juan Ribas**

Dirección: **NARCISO FERRER**

Emoción, risa e Interés, enmarcados en el ambiente precursor de la venida del Mesías.

A. M. D. G.

MAGNIFICA PRESENTACION

CENTRO LA SALLE

C. S. Juan Bautista de La Salle, 12 - Gerona

Días 25, 26 y 30 Diciembre 1956
y 1 y 6 de Enero de 1957

A las 5 de la tarde

TRADICIONALES REPRESENTACIONES DE

ELS PASTORETS

Zarzuela pastoril en cuatro actos y nueve cuadros, presentada con gran vis-
tosidad, modernos decorados y logrado realismo cómico - dramático

◆◆ REPARTO ◆◆

VERGE MARIA	M.ª Teresa Capella	BATUS	Juan Ribas
SANT JOSEP	Mario Soler	ARAM	Juan Donat
SANT MIQUEL	Santiago Niell	AVI	Miguel Soler
SANT RAFAEL	Narciso Llenas	GAZER	Joaquín Petit
SANT GABRIEL	José González	NAIM	Luis Vich
LLUCIFER	Jaime Teixidor	TOBIAS	José M.ª Noguera
SATANAS	Miguel Bosch	ABEL	Joaquín Boadas
ORIO	Joaquín Comas	RUBEN	Joaquín Massó
STHAROT	José M.ª Iborra	SAMUEL	José M.ª Vicens
BELCEBU	Francisco Fernández	LAMEC	Julio Sanz
MOLUK	Pedro Francisco	LEVI	Jorge Oliva
SMODEO	Carlos Melje	JOEL	Antonio Ramos
IBLIS	Sebastián Girouelle	ELIFAZ	José Oliveras
JONATAS	Juan Corvía	SAMEI	José Moreno
BENJAMI	Carlos Saez	MADIAN	Jaime Bahí
HERODES	Juan Ribas	TROVADOR	Ginés Trull
		ESCLAU	Juan Iborra

Solistas y coros de ángeles, demonios y pastores acompañados por el renombrado

QUINTETO VIENES

al piano: Don Francisco Civil

violín 1.º D. Juan Guillaume

violoncelo: D. José M.ª Serra

violín 2.º D. Martín Bagudá

contrabajo: D. Mariano Corbí

Apuntador: José Pont
Coreografía: José M.ª Figueras
Equipo técnico: Pera

DIRECCION
JUAN RIBAS

Escenografía: Mario
Tramoya: Rehollo
Narrador: José Brugué

IMP. GERONA

Narcís Ferrer i Gironès, a més de dirigir «Els Pastorets de la Salle» representava el personatge central de «Jonatàs», a qui el dimoni aconsegueix convèncer.

Àlver Capella i Joan Ribas temorencs davant les «propostes» del «dimoni-Teixidor».

CASAL FAMILIAR

Patrocinado por la Asociación de Padres de Familia y A. C. parroquiales. - Casa de la Selva

Días 25 Diciembre de 1954 y 6 Enero de 1955

Tarde a las 5 y media.

CONTECIMIENTO TEATRAL

A cargo del Cuadro Escénico "La Salle" de Gerona, que pondrá en escena la magnífica zarzuela pastoril en verso dividida en tres actos y siete cuadros

ELS PASTORETS

SANT JOSEP
SANT MIGUEL
SANT GABRIEL
LUCIFER
SATANAS
BENJAMI

M. Soler
E. Carverra
L. Gutiérrez
J. Teixidor
N. Ferrer
J. Donsà

JONATAS
BATUS
ARAM
ADON
GACER
ELIFAZ

N. Ferrer
A. Capella
L. Puig
M. Soler
J. Ribas
M. Vicens

RUBEN
ABRI
TOBIAS
NAIM
LOVI
SAMI

P. Francés
J. Suñer
G. Maté
F. Ferrer
J. Port
J. Comas

REPARTO

Coros de ángeles, demonios y pastores
acompañados por el renombrado

«QUINTETO VIENÉS»

TÍTULOS DE LOS CUADROS:

1.º A l'entorn de Nazaret	4.º La Temptació
2.º La Rebelió	5.º Casa de Jonatàs
3.º En el temple de Jerusalem.	6.º L'Anunciata
	7.º Naixement

VESTUARIO PROPIEDAD DEL CUADRO ESCÉNICO.
ESCENOGRAFIA: MARIO. APUNTADOR: JUAN PAREDES
REGIDOR DE ESCENA: JAIME TEIXIDOR.

DIRECCIÓN: JOSÉ BRUGUÉ GÓMEZ

Emoción, risa e interés, enmarcados en el ambiente
precursor de la venida del Mesías.

Enderrocat l'antic teatre de «la Salle» aquell any «Els Pastorets» varen sortir de «bolo» per diversos pobles.

Això es veu clarament quan en el programa de les vetllades de l'hivern de 1951-1952, l'obra escollida es titula «El misteri de Nadal», i en canvi en el de 1952-1953 se'n diu «El primer Nadal dels pastors», quan en els dos programes apareixen exactes els mateixos noms de tots els personatges que formaven el repartiment.

Les obres foren dirigides fins l'any 1951-1952 per Josep Maria Capella i Riera, que era en aquells moments un jove actiu i enèrgic, i totalment inserit dintre les «Juventudes de Acció Catòlica» on va ostentar càrrecs de responsabilitat. Ell i el seu germà —Àlvar Capella— que també militava activament en aquell moviment, n'assumiren la tasca, ajudats per un ampli grup de jovent de les mateixes promocions. Àlvar feia el paper de còmic, amb una extraordinària ironia, que no podia endevinar qui el concixia exclusivament en l'estudi o la feina.

Seguidament, en els hiverns de 1952/1953, 1953/1954 i 1954/1955, la direcció va passar a Josep Brugué i Gómez, que ja era d'una promoció posterior, i que reunia grans condicions i afició pel teatre. Brugué va introduir canvis importants en el text i en les vetllades, amb els mitjans de què es disposava en aquell temps (Josep Brugué va fer molt de teatre, singularment amb el quadre de la Salle, el de Ràdio Girona i sobretot interpretant el paper de «Judes» en la Passió de Girona, amb impressionant encert.)

L'any 1954 s'emprengheren unes importants obres de reforma al col·legi, les quals varen comportar l'enrunament del teatre i de l'església que existien fins llavors, per tal de construir-ne de noves. Màrius Soler, arquitecte, intervenia en l'obra, la qual era molt ambiciosa per aquells moments. El fet era que en el mes de desembre de 1954 el teatre no existia i per tant no es podien fer les vetllades tradicionals. Tot i això, no es va trencar el costum, i les representacions es feren en forma itinerant, a Cornellà de Terri i a Cassà de la Selva. Malgrat la dificultat que això suposava es va aconseguir no «perdre el fil».

Estrenat el nou teatre, amb teler, «boca» apropiada, vestuaris i altres fineses de les quals mai no s'havia gaudit, durant

l'hivern de 1955-1956, va ser Narcís Ferrer i Gironès qui va tenir cura de la direcció de l'espectacle.

En la temporada 1956/1957 ja va portar l'obra una nova promoció de gent, assumint la direcció Joan Ribas i Feixas, i consolidant una mena de canvi generacional. Aquells primers actors i col·laboradors ja s'havien fet «grans (relativament) i els tocava el torn als més joves, els quals procedien de l'Aspirantat... que era una mena de catecumenat de l'Acció Catòlica.

Noves tendències

El teatre havia iniciat un camí important en aquells últims anys. Cada vegada la gent s'interessava menys per aquelles obres anomenades «de tresillo», i que plantejaven qüestions mínimes i sense transcendència. Els vents portaven cap a fer servir l'escenari per donar missatges amb molt més contingut i amb una presentació més imaginativa.

La tècnica teatral estava evolucionant a cor què vols. Els decorats pintats i «armats» anaven quedant arraconats i s'imposaven els ciclorames com a fons d'escena i els aplics i decoracions corpòries. Les velles i tradicionals «candilejas» passaven a ser substituïdes pels moderns focus individuals que permetien il·luminar matisadament un punt o un altre de l'escena o dels intèrprets. També s'incorporava la música per altaveu per tal de resseguir algun moment de l'obra.

Alhora el nou escenari permetia presentar decoracions més ambicioses (dintre de la seva modèstia), i totes aquestes novetats en mans d'un ampli grup de jovent, van operar un canvi important. Les vetllades agafaren una volada diferent, i ben aviat va ser necessari programar vuit o nou representacions cada hivern, davant de l'èxit d'un públic entregat que agraïa aquestes innovacions.

S'inicià el costum de modificar el text bàsic cada any, per tal de donar nous al·licients a cada muntatge anual i per incorporar escenes d'actualitat que servissin de pròleg del missatge de Nadal.

El pastor còmic és l'encarregat de portar uns grams de bogeria a la història d'«Els Pastorets». Joan Ribas l'interpreta a la Salle i, amb molta ironia, se l'escolten Sant Josep —Rafel Martí— i Joaquim Masó, Nogué Giralt, Francesc Francisco, Llenas i d'altres infants.

Davant la «boca de l'infern» el dimoni està a punt de caure per la força de l'àngel.

Màrius Soler —arquitecte reconstructor del col·legi i autor dels decorats de la Salle— personifica Sant Josep. La Verge és representada per Maria Teresa Capella, la primera noia que va pujar a l'escenari.

Mercè Sullà —una altra Mare de Déu— va acabar casant-se, en la vida real, amb l'actor que personificava Sant Josep.

Els angelets han fet de les seves en aquestes representacions. Fins i tot han aconseguit fer sonar una arpa d'utilleria...

Francesc Francisco —actual Tinent d'Alcalde encarregat de la Policia Municipal— també va personificar el dimoni. Probablement no feia tant de pànic com pot fer-ne ara la grua municipal.

Tant i tant es va modificar el text que va ser necessari presentar a la «Sociedad General de Autores» un nou llibret, amb el nom d'«El vell camí de Nadal», subscrit pel propi director d'escena.

Es varen eliminar definitivament els discursos doctrinals, i les escenes es tornaren més directes, visuals i plàstiques. En els arguments ja primaven més els conceptes humans que no pas les reproduccions encarcarades d'una pretesa erudició bíblica.

Pintat el ciclorama sobre la paret mestra del fons de l'escenari... que no donava per més, emprant un reostats totalment casolans fabricats a base d'introduir els electrodes dintre d'un gran nombre de pots de vidre que contenien aigua i sal, amb un «invent fabricat i conduït» per Josep Rebollo... amb nous cants que dirigia un «Hermano» ben conegut i apreciat per la seva empremta: el germà Guillem; pintats els nous decorats per Màrius Soler, que tenia una idea impressionant de la perspectiva i el dibuix; assajades les danses dels dimonis pel Sr. Figueres que portava també els ballets de la «Secció Femenina»; i fent ús dels primers magnetòfons i altaveus coneguts a Girona, per tal de portar la música de fons a l'escena... tot l'espectacle va canviar genuïnament.

El cert és que l'èxit va acompanyar l'empresa. Cada any venien a Girona autocars de fora per presenciar-los, organitzats per centres catòlics de la comarca, del Maresme, de Barcelona... fins i tot de Perpinyà. La premsa de l'època va començar a parlar-ne, malgrat que en aquell temps no donava gaire importància a tots aquests temes.

El vestuari va canviar totalment de la mà d'Anna Breba—de la qual parlarem en un altre apartat— que va fer gairebé un centenar de vestits nous, amb impressionants barrets i capes per als personatges centrals.

El planter d'actors i col·laboradors no s'esgotava mai: cada any s'incorporaven nois procedents de les aules del propi col·legi. El més impressionant és la dedicació i esforç d'amplis grups de persones que dedicaven tot el temps de Nadal a ajudar les vetllades en les feines més poc agràides, com era

escombrar l'escenari, emmagatzemar l'utilatge o reservar entrades... sense cap remuneració.

Com en tants altres centres, únicament la presència desinteressada de persones d'aquesta mena van aconseguir aguantar la regularitat i mantenir la categoria —fins en els més petits detalls— de les vetllades.

Aquesta constant de persones que ajuden en centres de tota mena per fer obres col·lectives i desinteressades és un punt important en els anys seixanta... però minva estrepitosa a mesura que passen aquells anys.

Una certa rivalitat amb altres teatres que també representaven «Els Pastorets» en aquells hiverns ajudava a esperar la qualitat de les representacions. S'establia una sana competència, la qual s'aprofitava molt a l'hora de presentar les obres.

Algunes individualitats

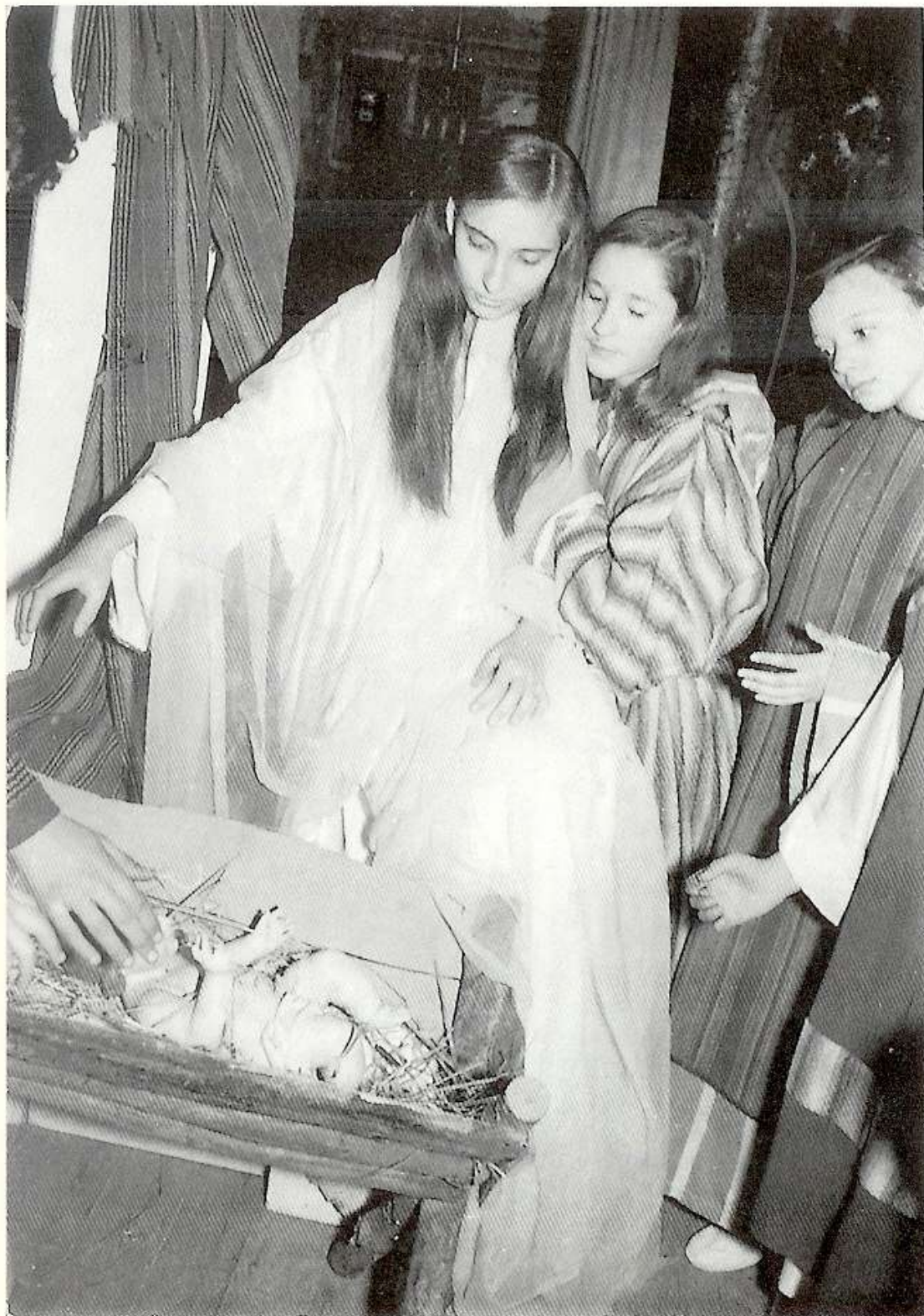
En l'apartat «Personatges i protagonistes» ressaltem algunes persones que han tingut un pes molt específic dintre d'aquest món d'«Els Pastorets» a Girona.

Però sobre les taules hi han passat en una o altra ocasió una gran multitud de persones que avui ocupen llocs actius dintre del conjunt de la societat gironina. Els àngels i els dimonis que han evolucionat sobre l'escenari han estat molts centenars i el mateix podem dir de les colles de «pastors» i de tants altres personatges. No és gens difícil trobar-se en mig d'una oficina o d'un transport públic una persona que després de mirar-te fixament, et saluda i et recorda que «ell havia fet Pastorets...». Es pot dir sense exagerar que el pas d'una persona jove per un escenari, encara que sigui esporàdicament, li deixa una empremta per tota la vida, com un petit fet extraordinari en el seu cicle vital.

Alguns personatges populars passaren per la Salle interpretant papers d'importància. L'artista Carles Vivó que figurava un patriarca ple de vitalitat, en Jordi Soler (Hèlius, Sísif...)

Un Carles Vivó desconegut, en plenes funcions de patriarca de tota la colla de pastors dels encontorns de Betlem.

En els últims anys, la presència femenina es va introduir a poc a poc per bé que les noies eren molt jovenetes.

personificant el més absurd funcionari de Roma que mai ha conegut el teatre... i tants d'altres.

Cal destacar els anys que Guillem Donato —que posteriorment va dirigir «Els Pastorets» del Centre Cultural— feia el paper d'«Herodes» amb un dramatisme electrizant, i a Joan Cervià, que un any rera l'altre pujava a l'escena per representar un «Jonatàs» (l'amic del diable) ple de força i amb una entrega total i absoluta al personatge.

De les tries de novells actors que cada any es feien entre els nois de dotze-tretze anys per incorporar-los als grups de «pastors petits» que sortien a l'espectacle, va destacar un any Joaquim Masó i Turon, que posseïa un instint molt fi per al teatre, i una inesgotable ironia. Al llarg dels anys va ocupar-se en feines de direcció, portant obres amb el «Grup Proscènium», i finalment dirigint «El Talleret de Salt» en una gran quantitat d'obres de primer nivell nacional.

Neix un actor

Joaquim Masó i el seu germà Anton —que també sortia a l'escena— varen avisar un dia que no podrien ser presents a l'esmorzar amb què se solien festejar les representacions un cop acabades... perquè havien d'anar el mateix dia i hora al bateig d'un nou germà que els havia nascut a la família.

L'any següent, aquest nou germà que no era d'altre que Xicu Masó, ja s'incorporava a l'escena, en el paper de «Jesús», fent tentines sobre les taules. Ell ja no s'havia d'allunyar mai més del teatre, totalment infectat pel seu verí. Amb els anys va anar interpretant personatges de relleu universal, va fundar «El Talleret de Salt» i va dirigir muntatges en el Teatre Lliure i en altres formacions professionals d'àmbit nacional, en una carrera artística de la qual se n'esperen encara fruits espectaculars.

Però darrera de l'escena, tota una munió de persones contribuïren que «Els Pastorets de la Salle» d'aquells anys fossin una obra acurada i seriosa, dintre del seu context. Noms com

els de Jordi Piferrer, Francesc Ferrer Cànimes, Pere Zamora, Jordi Oliva, Joan Solà, Miquel i Màrius Soler, Josep Rebollo, Josep Ferrer, Joan Sunyer, Anna Donato, Anna Breba, i tants d'altres formen part d'aquest entramat.

La davallada

Totes les iniciatives artístiques tenen els seus punts culminants i la seva davallada. Aquí també va passar així: l'any 1967 es deixaren de representar «Els Pastorets de la Salle» per la gent que ho havia fet tants anys. Havien passat vint-i-cinc Nadals.

En les causes es podria parlar, sobretot, dels hàbits del públic, enlluernat llavors pels primers televisors i vehicles «utilitaris» i amb ganes de sortir de la rígida fèrula dels costums religiosos. Del canvi experimentat en el propi col·legi, abandonant els germans de la Salle el seu paper d'aglutinants de joves catòlics per dedicar-se totalment a la docència, i també al canvi generacional, tota vegada que aquells «joves» s'anaven casant i adquirint compromisos familiars i professionals.

També va influir la necessitat de fer un teatre «normal», ja que en aquell centre no es podia presentar teatre d'«homes i dones», tota vegada que el consiliari —Mn. Lluís Amat— era molt intransigent en aquest punt. Realment el col·legi no deixava de ser un convent d'«hermanos» i la presència femenina en les nits d'assajos, podia haver tingut males interpretacions.

Després d'intentar fer un repertori de més volada —«El divino impaciente», «Capitán después de Dios»— es va projectar la primera obra «amb dones» que es feia a la Salle, en tota la seva existència. Era «Un soñador para un pueblo» d'Antonio Buero Vallejo.

L'obra —malgrat que es feia amb el nom del centre— es va assajar i representar en el Teatre Municipal. El contracte no podia durar.

El Teatre Fòrum

Estava de moda llavors a Girona presentar sessions de «Teatre Fòrum», vetllades de teatre llegit —i interpretat— a les quals seguien col·loquis molt interessants. Experiència totalment inèdita i que desvetllava en el públic ganes d'exercitar la polèmica, cosa totalment inusual fins aquell moment.

Com a anècdota, podem recordar que en una ocasió, en la taula de personalitats que dirigien el col·loqui, s'hi va asseure el propi «Sub-jefe Provincial del Movimiento» (El «Jefe» era el Governador). Era un home que havia escrit teatre i poesia i malgrat les seves evidents connotacions polítiques, se'l va triar per aquest altre vessant intel·lectual.

L'obra que es presentava era «Juli Cèsar» de William Shakespeare, que va llegir-se a ple pulmó. En el col·loqui, una espectadora li va fer al «Subjefe» aquesta pregunta:

«— Es lícito matar al tirano...?»

El rebombori va ser fenomenal, tota vegada que la similitud entre la situació de l'obra i la dictadura imperant era massa evident.

Els actors de la Salle varen entrar en contacte amb el món exterior interpretant precisament papers en aquestes vetllades.

Neix el grup Proscènium

Aquesta necessitat de fer un teatre «normal» en el sentit ja expressat va portar als actors de la Salle a fundar el «Grup Proscènium» al qual s'incorporaren persones que no havien tingut relació anterior amb aquell elenc. Es va llogar un local a la pujada del rei Martí, i es muntaren obres, singularment en representacions a l'aire lliure, al passeig Arqueològic i a davant de l'edifici de «Les Àligues» de la plaça Sant Domènec.

En uns anys es presentaren títols com «La ciudad sumergida» de Juan Germán Shroeder, «Becket o el Honor de Dios» de Jean Anhouil, «Santa Juana» de Bernard Shaw, «La visita

Nuri Masó —germana dels «altres Masó»— va ser una excepcional protagonista de «Volpone», junt amb Joan Canals, en una de les obres més populars que va protagonitzar Proscènim.

Un suggerent «jurat» per tal d'escatir els comportaments dels actors de «Volpone». Josep Maria Cases, Guillem Terribes i Sebastià Gironella, «vestits» per la imaginació de Lluís Matcu.

Vivó i Canals en una escena de «Lorenzaccio» d'Alfred de Muset, també protagonitzada pel grup que té cura d'«Els Pastorets».

Davant de l'edifici de «Les Àligues», on ara es construeix la nova seu dels estudis universitaris, Proscènium va representar «Volpone».

Proscènium va participar activament en les campanyes de teatre que durant molts anys va organitzar «Cavall Fort» al Teatre Romea de Barcelona. Una de les últimes obres va ser «El dimoni cucarell» de Guillem d'Efak, que després va representar-se arreu de Catalunya.

de la bella dama» i «Plet per l'ombra d'un ruc» de Friedrich Durrenmatt, «Lorenzaccio» d'Alfred de Muset; «El mercader de Venècia» de William Shakespeare; «Volpone» de Ben Jonson; «Francesos, lliberals i trabucaires» de Xavier Fàbregas... i moltes d'altres, així com muntatges de teatre infantil i juvenil, presentats en el Teatre Romea de Barcelona, dintre del cicle de Cavall Fort, i portats després en «bolo» per multitud de poblacions de tot Catalunya.

Val a dir que aquell nucli d'actors i tècnics que durant tant de temps havia presentat «Els Pastorets de la Salle» encara va tenir corda per un bon grapat d'anys i per fer moltes coses, amb ajut de noves persones incorporades.

Últime vetllades a la Salle

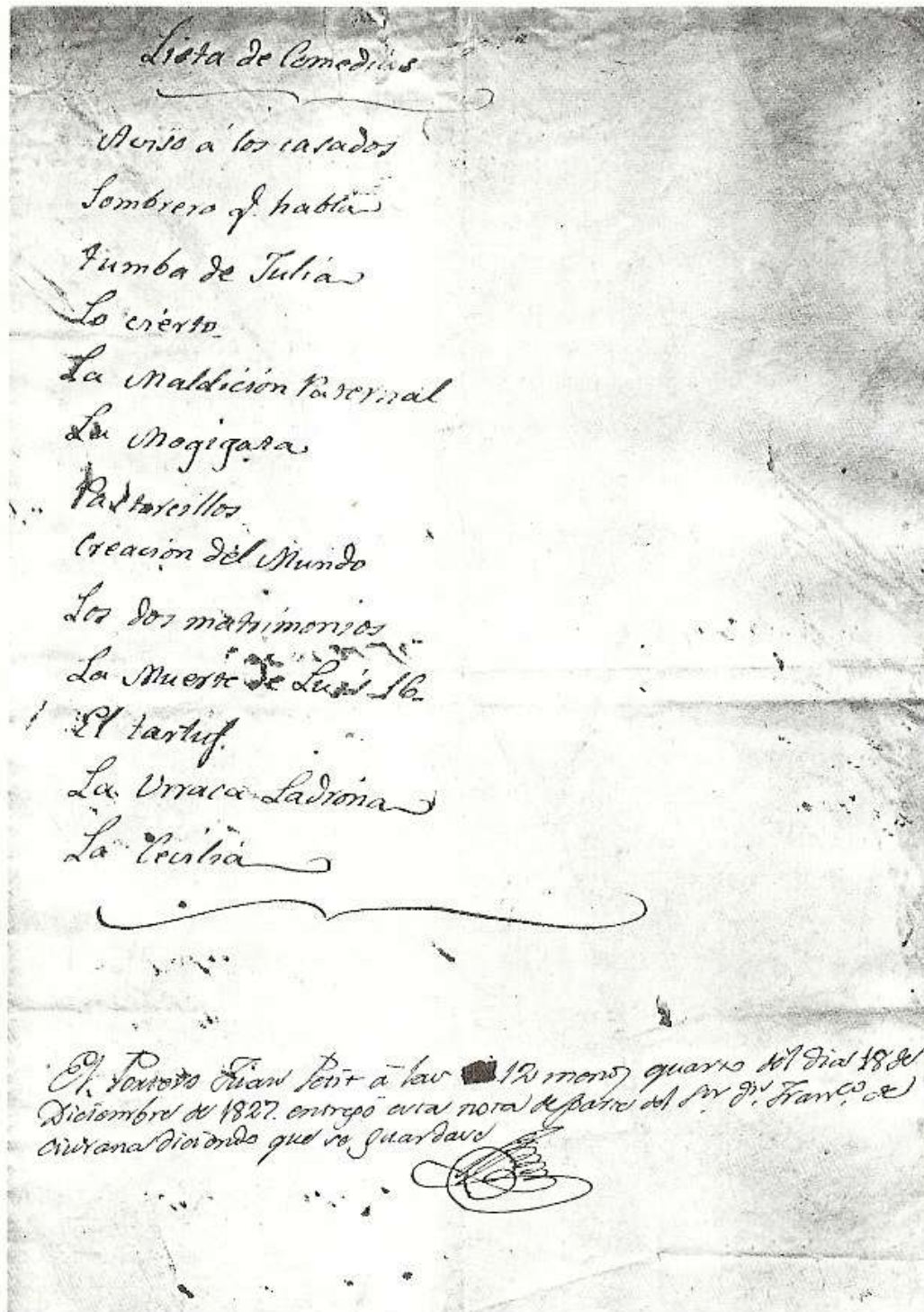
A la Salle encara varen tornar a presentar-se «Els Pastorets» uns anys més tard, aprofitant tota l'estructura que havia restat intacta en aquell escenari. Antoni Bartolí uns anys, i Josep Ferrer i Campistol uns altres, tornaren a presentar-los i dirigir-los. L'últim any va ser el 1973.

El públic havia fugit dels teatres populars, i semblava que no voldria tornar a sentir mai més els bufets dels dimonis ni els refilets dels àngels. «Els Pastorets» es varen deixar de fer, i cap centre dintre de la ciutat els presentava. La flama d'aquesta tradició continuava, però, a Salt i a Sarrià, on seguien interpretant-la davant d'un públic fidel.

«Els Pastorets» del Teatre Municipal

El «Pallol» o «Teatro de Comedias»

Si hem de fer cas a Xavier Fàbregas, les representacions nadalenques, tal com les coneixem avui dia, es comencen a fixar a la darrerria del segle XVIII —en la mateixa època en què es conformen definitivament les Passions— i es popu-

Relació de les obres representades a l'actual Teatre Municipal durant l'any 1827.

laritzen al llarg del segle següent. El notari barceloní Ignasi Plana és l'autor d'una de les primeres peces conegudes que pren una estructura similar a les actuals i que, d'altra banda, no sorgeix per ser representada en un àmbit estrictament religiós: uns Pastorets que s'estrenen al palau del Baró de Maldà, i que fan fortuna temporalment en alguns poblets de Barcelona, si fa no fa en temps de la Revolució Francesa. A la primera meitat del segle XIX, és coneguda a tot el Principat l'afició que el gènere pastoril ha desvetllat en algunes comarques i ciutats, com ara a Mataró. D'aquesta fermentació popular ben aviat en sortiran textos d'una certa categoria dramàtica, alguns dels quals han sobreviscut en les versions que van escriure, a la segona meitat del segle, Lluís Millà i Frederic Soler «Pitarra».

A la ciutat de Girona, els Pastorets devien evolucionar de manera similar, adoptats per companyies d'aficionats vinculades als centres catòlics o directament a les parròquies, pel seu caràcter doctrinal i divulgatiu. El primer coliseu de la ciutat, aleshores anomenat «Pallol» o «Teatro de Comedias», quedava —i sempre hi ha quedat— com un món a part, destinat a les visites de companyies professionals foranes, i a gèneres més vistents com ara, en els primers anys del XVIII, les grans tragèdies del segle d'or i els repertoris neoclàssics castellans, els drames lacrimògens, els sainets i, a mesura que passin les dècades, l'òpera. Capítol a part mereixen les festes de carnaval, que van ser el punt neuràlgic —juntament amb la temporada de Fires— de l'activitat anual del «Pallol» des de la seva habilitació.

Del 1799 al 1857, l'època en què el «Teatro de Comedias» va funcionar plenament com a local de representacions, els Pastorets van arribar molt esporàdicament. La primera representació pastoril que podem certificar es va produir l'any 1827.

Des del 1824 feia estada regular al teatre una Companyia dramàtica de Reus, encapçalada pels actors Magí Vidal, Josep Cumerma i Joan Grau. Aquests tres personatges van tenir un paper determinant en la consolidació de l'afició teatral a Girona.

«Tots tres —diu Josep Maria Fonalleras a «Història del Teatre Municipal de Girona 1769-1985»—, junt amb actors i empresaris gironins, formaran noves companyies, faran els papers d'autors (directors), d'assentistes o d'actors, i contribuiran a l'evolució d'un nou període que s'estén fins a 1857, any en què es comencen a tramitar les obres del nou Teatre».

També van ser ells els que van fer arribar per primera vegada els Pastorets al coliseu. Tenim constància documental, per un llistat que es conserva als arxius municipals, que la Companyia de Magí Vidal va fer temporada al teatre des del dia 28 d'octubre de 1827 fins al principi de l'any següent. El director va presentar, un cop acabat el contracte, la relació completa de les comèdies programades durant la seva estada (una mitjana de cinc setmanals), entre les quals hi trobem peces de la Commedia dell'Arte —«El criado de dos amos» de Goldoni—, obres neoclàssiques com «El sí de las niñas» de Moratín, i altres títols que suggereixen comedietes i sainets de moda, de caire moralitzant, al costat de drames històrico-patriòtics ben tronats —«Pelayo Libertador de España», «Los Templarios»—. Tot el repertori era en castellà. En la mateixa llengua, els dies 25 i 26 de desembre, van escenificar «Los Pastorcillos».

A partir d'aquell moment, es pot donar per iniciada la relació de l'espai municipal amb el gènere pastoril, amb el benentès que aquesta no serà mai constant, sinó que dependrà de múltiples factors, i sobretot d'un de fonamental: el criteri de cadascun dels moltíssims arrendataris que va anar tenint el teatre —primer «El Pallol», i després el nou edifici, denominat successivament «Teatro de la Reina», Teatre Principal i Teatre Municipal—.

Uns altres factors a tenir en compte són la disponibilitat (el repertori i els interessos econòmics) de les companyies professionals que hi treballin durant la temporada nadalenca, o bé el caràcter efímer de les companyies d'aficionats gironins que, en un moment o altre d'aquests dos-cents anys d'història, intentaran portar els seus Pastorets al primer escenari de la ciutat, amb l'objectiu de convertir-

los en els més importants o de fer-los accessibles al màxim nombre de públic possible.

Pel que fa al «Teatro de Comedias» tenim poques dades. Sabem que l'any 1828, la companyia de Magí Vidal, ara dirigida per Joan Grau, no va tornar a fer els Pastorets el dia 25 de desembre, sinó una obra titulada «El huerto de Babilonia... Nabuconodosor». Mentre que un any després la Companyia còmica de Juan de Dios García reprenia el fil executant «Los Pastorcillos» els dies 25, 26 i 27 de desembre i la diada de Reis.

Hem de pensar que aquestes alternances es produïrien de manera semblant fins l'any 1857, perquè la documentació de l'arxiu municipal aporta dades indirectes que ho corroboren. Per exemple, un inventari realitzat l'any 1839 consigna entre les pertinències de l'escenari una «Casa de S. José», dins una llista d'objectes i decorats que el teatre tenia en propietat per posar-los a disposició de les companyies. Era com una mena de repertori escenogràfic tipificat, format bàsicament per telons i rompiments de paper, amb el qual es podia ambientar qualsevol de les obres de l'època (el saló, la selva, el palau, etc.). En aquest sentit, també devien guardar els elements més característics d'una sessió pastoril. Un inventari posterior, del període 1839-46, encara descriu més elements:

«(...) Dos árboles de los pastorcillos
Nube de ángel de Idem
Casa de Sn. José
Candelabro de los pastorcillos
Arca del testamento de Idem
Mula y buey de Idem (...)».

El Teatre Principal

Una vegada construït el «Teatro de la Reina», un nom que va durar del 1860 al 1868, l'òpera s'erigeix en l'espec-

Teatro Principal

Compañía de Alta Comedia Española

dirigida por el notable primer actor

DON JUAN TORELLÓ

en la que figura la distinguida primera actriz

DOÑA AMALIA GÓMEZ LARXÉ

EXTRAORDINARIAS FUNCIONES
para el **Viernes 25 de Diciembre**
NATIVIDAD DEL SEÑOR

Grandioso acontecimiento teatral
Tarde: a las 4 y cuarto - Noche: a las 9 y media

3.º DE BONO

Primera y segunda representación del famoso drama sacro de gran espectáculo, en 5 actos y 23 cuadros, escrito en verso, y refundido del teatro antiguo por don José M.ª Vila.

El Nacimiento del Niño Dios

Los Pastorcillos

Presentado con toda propiedad en decorado, vestuario, armería y atrezzo de los talleres del **Gran Teatro Español de Barcelona**, tomando parte una reputada Sociedad Coral de esta ciudad y siendo acompañados por un notable quinteto que interpretará la parte musical de tan brillante espectáculo.

REPARTO DE LA OBRA

Liseta, Srta. **Gómez Larxé**. — San Miguel, Srta. **VILA PANADÉS**. — María, Sra. **VENDRELL**. — Borrego, Sr. **VILA**. — Bato, Sr. **BALLART**. — San José, Sr. **Torelló**. — Luzbel, Sr. **NAVARRO**. — Laurencio, señor **ARIMON**. — Lisardo, señor **MARINELLO**. — Silvio, señor **MAXENCHS**. — Satán, Sr. **VIRALLONGA**. — Albán, Sr. **MONTOLIU**. — San Gabriel, niño **VALBENTÍ**. — Elcías, Sr. **LAMOR**. — Pastor 1.º, Sr. **N. N.**
Gran comparsaría. . . . LLUVIA DE FUEGO.

GRANDIOSO ESPECTÁCULO

Despacho de localidades: Almacén de Música, **SOBREQUÉS & REIG**, Ciudadanos, 11.

PRECIOS DE TARDE

Palco platea con 6 entradas, 550. — Palcos primer piso con 6 entradas, 700. — Palcos segundo piso con 6 entradas, 450. — Butaca platea, con entrada, 150. — Butaca segundo piso, con entrada, 125. — Entrada platea, 50. — Entrada paraiso, 33.
Los impuestos a cargo del público.

Precios de Noche

Palcos platea sin entradas, 550. — Palcos primer piso, sin entradas, 700. — Palcos segundo piso, sin entradas, 450. — Butaca platea, con entrada 150. — Butaca segundo piso con entrada, 125. — Entrada platea, 50. — Entrada paraiso, 33.
Los impuestos a cargo del público.

Imprenta y Librería de Vila: a. Hijo de J. Francés y Serra. — GIRONA.

tacle preferit dels gironins, i es mantindrà en un lloc de privilegi quan el teatre ja es digui Principal, seguit a curta distància per la sarsuela —que de mica en mica va creant adeptes entre totes les classes de la societat catalana—. Arribats als darrers vint anys del segle, la presència dels Pastorets hi continua sent irregular. Normalment es reprenen per iniciativa d'arrendataris locals, com ara Josep Cendra i Francisco Puig que promouen representacions els anys 1881, 1882 i 1883. Per les referències que en tenim del «Diario de Gerona», les versions es continuen fent en llengua castellana. L'última temptativa pastoril del XIX es produeix l'any 1891, aquesta vegada a càrrec d'una «compañía de aficionados» —puntualitza el diari— que va fer dues funcions de l'obra «Los Pastorillos en Belén», el dia 26 de desembre a la nit —un dissabte—, i el dia 27 a la tarda. Els altres anys el Principal presenta els èxits dramàtics del moment, «Los sobrinos del capitán Gran» (1889), sasueles còmiques —«El rey que rabió» (1892), «La Vuelta al mundo» (1895), «Los viejecitos» (1898)—, o bé òperes com «Ernani» (sic) i «Rigoletto».

En aquest mateix període, el fenomen dels Pastorets es va consolidant als centres catòlics de la ciutat. El Centro Moral Gerundense posa en escena «El Nacimiento del Señor o La Redención del Esclavo» l'any 1895; una sarsuela pastoril «en cuatro actos» creada a Olot quinze anys abans per Antoni Milons —el llibret— i Ignaxi Rubió —la música—, destinada a tenir un èxit aclaparador no solament a la ciutat natal sinó arreu de les comarques durant més de cent anys. El 1899, El Círculo Católico de Obreros programa la primera versió catalana que hem sabut trobar. Es titula «Los Pastorets».

D'ara endavant pràcticament no passa cap Nadal que no hi hagi algun teatre de Girona on es rememori el naixement de Jesús, precedit de les batalles d'àngels i dimonis, i de les peripècies divertides i entranyables d'un grapat de pastors amb barretina. A continuació anotem les que hem pogut detectar ressenyades al «Diario de Gerona» en el temps que va des de l'inici del segle XX fins a la Guerra Civil:

1901	
Centre Catòlic d'Obrers	«Lo Naixament del Salvador o La Redempció del Esclau».
Centre Moral Gironí	«Los Pastorcillos en Belén»
1902	
Centre Moral Gironí	«Jesús és nat o Los Pastorets de Nadal»
1903	
Centre Catòlic d'Obrers	«Lo Naixament del Salvador o la Redempció del Esclau»
1904	
Cercle Catòlic d'Obrers	«Lo Naixament del Salvador»
1905	
Cercle Catòlic d'Obrers	«Lo Naixament del Salvador»
1906	
Societat Las Odaliscas	«Los Pastorcillos en Belén»
1909	
Orfeó Geroní	«El Naixement del Salvador o la Redempció del Esclau»
1910	
Orgeó Geroní	«Dabar»
1914	
Teatre Principal.	«El Nacimiento del Niño Dios o Los Pastorcillos»
Cia. Joan Torelló	
1916	
Cercle Catòlic d'Obrers	«Déu Infant»
1917	
Cercle Catòlic d'Obrers	«Déu Infant»
1919	
Societat Obrera La	«El Nacimiento del Salvador»
Amistat. Cia. Afeccionats de l'Hospici.	

1921	
Casal Obrer	«Déu Infant»
La Amistat	
1923	
Casal Obrer	«L'Estel de Nazareth»
La Amistat	
1924	
Teatre Principal	«Els Pastorets» (Folch i Torres)
Casal Obrer	«L'Estel de Nazareth»
La Amistat	
1927	
Casal Obrer	«L'Estel de Nazareth»
La Amistat	
1928	
Ateneu Social	«El Misteri de Nadal»
Democràtic. Orfeó	
Cants de Pàtria	
1934	
Teatre Municipal	«Els Pastorets» (Folch i Torres)
Cia. Torres-Lluelles-Claper	
Centre Cultural	«Pastorets»
1935	
Teatre Municipal	«Els Pastorets» (Folch i Torres)
Cia. Torres-Lluelles-Claper	
Centre Cultural	«La Rosa de Jericó»

La relació, que no pretén ser exhaustiva, ens descobreix la vitalitat que ja ha assolit el gènere i el protagonisme del Cercle Catòlic d'Obrers —societat de les congregacions marianes, posteriorment anomenada Casal Obrer La Amistat i Centre Cultural— on la tradició no s'interrompeix. També és molt interessant de veure com es va renovant el repertori, al mateix temps que augmenten i triomfen les versions catalanes. S'estre-

nen Pastorets escrits per autors locals i es recullen amb celebritat els millors exemplars del que es produeix a la resta de Catalunya.

El Cercle Catòlic acapara, en aquest sentit, moltes de les transformacions. El 1901 transporta al català la sarsuela olotina «El Naixement del Salvador o La Redempció de l'Esclau»; el 1916 comença a representar el melodrama líric en tres actes «Déu Infant», i el 1923 fa l'estrena gironina de «L'Estel de Nazareth» de Ramon Pàmies. El «Diario de Gerona» va anunciar l'esdeveniment amb repicar de tambors, el dia 23 de desembre: *«Ha despertado vivísimo interés entre los socios y personas protectoras del Casal «La Amistad» la acertada resolución de la Junta directiva, de dar a conocer en esta capital, sin reparar en sacrificios, la grandiosa obra pastoril «L'Estel de Nazareth». La sección dramática de dicha entidad trabaja con ahínco en sus ensayos para que la referida obra sea representada en los días 25 y 26 del corriente mes y 1 y 6 de enero del próximo año. La parte musical a cargo de quinteto dirigido por la profesora de piano doña Dolores Jordà dará grandioso realce a la representación de la repetida obra, que con el nuevo vestuario y decorado, confeccionado esprofeso, será indudablemente del agrado de los que asistan a sus representaciones»*. El dia 30 del mateix mes, el diari publica una crítica del muntatge igualment aparatosa i favorable.

«L'Estel de Nazareth» es manté en cartell fins al decenni següent, en què serà substituït, ja al Centre Cultural, per l'obra «La Rosa de Jericó», del jove autor local Josep Duró i Gili i amb música de Mn. Rossend Molleras.

Cal fer referència també a obres que estrenen d'altres agrupacions com ara la secció dramàtica de l'Orfeó «Cants de Pàtria», la primera que posa en escena «El Misteri de Nadal» de Mn. Gay —una obra força representada després de la Guerra—, o l'Orfeó Gironí que, l'any 1910, pretén instaurar una versió culta titulada «Dabar». *«La sección dramática del «Orfeó Geroní» —llegim al «Diario de Gerona», el dia 25 de desembre— dará hoy una función extraordinaria en el teatro de dicha sociedad, a las 5 de la tarde. Se estrenará*

el drama lírico en tres actos y dieciséis cuadros, letra de don Salvador Llanas, música del maestro Roquet, director del «Orfeó», titulado «Dabar» que fue premiado en los Juegos Florales de esta ciudad. El motivo del drama es el nacimiento de Jesús, en forma totalmente distinta y nueva; sustituye esta obra a los vulgares «Pastorcillos». Sembla que no ho van aconseguir, perquè «Dabar» no es tornaria a representar.

Enmig d'aquesta vitalitat corporativa, el teatre municipal no fa gaire cabal de les obres nadalenques. Els empresaris que el regenten procuren de garantir els èxits de taquilla amb òperes, sarsueles i, cada vegada més, amb la presència de companyies dramàtiques catalanes de primera línia —Enric Borràs, Maria Vila i Pius Daví, Enric Casals i Marta Cazorla, Josep Pous i Pagès, Ramon Martori, Josep Santpere o Enric Lluelles, hi passen temporades—. Ocasionalment, algun d'aquests elencs professionals que vénen de «bolos» presentarà uns Pastorets —només n'hem comptat quatre en trenta sis anys, dos al Principal i dos al Municipal— i amb una acceptació ben diversa.

El Teatre Principal no veurà els Pastorets fins l'any 1914, quan la «Compañía de Alta Comedia Española», dirigida per Juan Torelló, escenifica *«el famoso drama sacro de gran espectáculo, en 5 actos y 23 cuadros, escrito en verso, y refundido del teatro antiguo por don José Ma. Vila»*, titulat «El Nacimiento del Niño Dios o Los Pastorcillos». En van fer tres representacions, dues el dia de Nadal —a un quart de cinc de la tarda, i a dos quarts de deu del vespre—, i una el dia de Sant Esteve —a les quatre—, amb l'aforament del teatre mig buit. La premsa va qualificar d'immoral l'espectacle i va posar en dubte la categoria artística de la companyia. «Diario de Gerona», dia 27 de desembre: *«Es un error lamentable el que ha cometido la compañía que actúa en el Teatro Principal, por la forma de representar una obra «pastoril» que no por su carácter autoriza ciertas irrespetuosidades de que se nos han lamentado los que el pasado viernes concurren al Teatro. Si en la dirección de la compañía no hay mejor acierto que hasta ahora, no creemos que el éxito la acompañe esta*

temporada». Dos dies després, el cornista insistia i dictaminava el desastre final dels comediants: «El público se ha mostrado retraído y ha dejado poco menos que vacío el teatro durante estas Navidades; retraimiento que es de lamentar pero que en parte está justificado teniendo en cuenta algunas de las obras representadas y la deplorable ejecución que a las mismas se ha dado».

La següent experiència, l'any 1924, —probablement a càrrec de la companyia Grases-Ortíz—, va ser rebuda amb un sentiment totalment contrari. «Els Pastorets» de Josep Maria Folch i Torres —publicats a Barcelona l'any 1916—, amb música del mestre Esquerrà, van fer exhaurir les entrades. A partir d'ara, i especialment cap a la meitat del segle, «Els Pastorets» de Folch i Torres protagonitzaran la majoria de les vetllades pastorils del coliseu.

Les dues ocasions en què el Teatre Municipal programa Pastorets, abans de la Guerra Civil, ho fa amb aquesta obra. Els anys 1934 i 1935, la companyia Torres-Lluelles-Claper la representa davant d'un públic entusiasta que omple el recinte. Ho llegim al «Diari de Girona», el dia 2 de gener del 1936, anunciat per l'empresa que organitzava les funcions: *«La representació d'enguany de «Els Pastorets», el gran espectacle de Josep M. Folch i Torres, l'èxit conquerit, ha superat al de temporades anteriors. El ple registrat en el Teatre Municipal, demostra que tant els grans com els petits, segueixen i mantenen els costums tradicionals. L'empresa d'aquest teatre, a petició de molts familiars que no pogueren assistir a l'espectacle per haver quedat esgotades les localitatss, ha disposat una representació extraordinària de «Els Pastorets» pel diumenge dia 5 a la tarda, amb el clàssic quadre «Adoració dels Reis d'Orient». En un dels intermedis, els Reis d'Orient obsequiaran els petits assistents a l'espectacle amb dolços».*

El Teatre Municipal

Acabat el parèntesi que va suposar la Guerra Civil, la indigència de la postguerra es transmet a totes les manifestacions de la vida social. El Teatre Municipal rep moltes de les companyies catalanes que l'havien visitat feia pocs anys, amb uns repertoris totalment diferents. Pemán, els germans Quintero, Jardiel Poncela, Linares-Rivas, són els grans autors d'una moda forçosa, imposada pels dicteris dels qui pretenen representar «los valores eternos» d'un Estat espanyol destrossat per les armes. Els Pastorets se salven de la persecució de què són objecte altres gèneres, però no de la persecució idiomàtica. El Centre Cultural —ara «Centro Cultural»— reprèn la tradició gairebé immediatament, l'any 40, recuperant la sarsuela «El Nacimiento del Mesías».

El Teatre Municipal és l'escenari, el mateix any, d'una funció benèfica promoguda pel diari oficial del règim «El Pirineo», el qual dedica a la seva iniciativa un espai de privilegi a les edicions d'aquells dies: anuncis, notes i comentaris de portada, i fins i tot una pàgina sencera amb el repartiment i amb extractes de l'obra. «Los Pastorcillos de Belén o La Redención del Esclavo» només es representarà un dia, el 3 de gener de 1941, «a beneficio de los niños pobres a través del "Frente de Juventudes"», interpretada per l'elenc del Cercle de Catòlics de Banyoles, i sota el control artístic d'Orihuel, un dels redactors del diari. La crònica d'aquella representació, apareguda pocs dies després, cantava les excel·lències de l'espectacle amb un to i una autosatisfacció dignes d'una època i d'un diari «al servicio de España y del Caudillo»: «(...) *La música, la presentación escénica y los elementos de tramoya —tan importantes en esta clase de representaciones— cumplieron a maravilla su papel y el resultado final fue el éxito de que sin inmodestia podemos enorgullecernos*». L'any després, el diari només va organitzar «un concurso de farolillos».

Sigui com sigui, aquestes dues iniciatives són el començament de l'etapa més prolífica dels Pastorets a la ciutat de

Girona. Durant dues dècades el teatre d'aficionados gironí competirà per dur l'aigua al molí de la seva versió pastoril particular. Molts d'anys es representen tres i quatre muntatges simultàniament, tal com demostra un inventari fet a partir de les ressenyes dels diaris «El Pirineo» i «Los Sitios»:

1940

Teatre Municipal
Centre Catòlic de

Banyoles «Los Pastorcillos de Belén o
La Redención del Esclavo»
Centre Cultural «El nacimiento del Meías».

1941

Centre Cultural «La Rosa de Jericó»

1942

Centre Cultural..... «La Rosa de Jericó»

1943

Centre Cultural..... «La Rosa de Jericó»
Acció Catòlica La Salle..... «La Redención del Esclavo»
Hospici Provincial..... «El Nacimiento del Salvador
o La Redención del Esclavo»

1944

Centre Cultural..... «La Rosa de Jericó»
Hospici Provincial..... «La Cuna del Mesías» i «El
Nacimiento del Salvador o...»

1945

Teatre Municipal
Cia. Calderón de la Barca
(E. i D.)..... «Los Pastorcillos» (Folch i
Torres)

Centre Cultural.....	«La Rosa de Jericó»
Hospici Provincial.....	«El Nacimiento del Salvador o La Redención del Esclavo»
1946	
Teatre Municipal Cia. Calderón de la Barca (E. i D.).....	«Los Pastorcillos» (Folch i Torres)
1947	
Teatre Municipal Cia. Calderón de la Barca (E. i D.).....	«Los Pastorcillos» (Folch i Torres)
Emporio Cinema Unió Cultural de Bescanó....	«La Rosa de Jericó»
Hospici Provincial.....	«El Nacimiento del Salvador o La Redención del Esclavo»
1948	
Teatre Municipal Centre Catòlic de Salt.....	«L'Estel de Nazareth»
Centre Cultural.....	«La Rosa de Jericó»
La Salle.....	«El Misteri de Nadal»
1949	
Teatre Municipal 195 Cía Calderón de la Barca (E. i D.).....	«Els Pastorets» (Folc i Torres)
Centre Cultural.....	«La Rosa de Jericó» (versió reformada)
La Salle.....	«El primer Nadal dels Pastors»
1950	
Teatre Municipal Cia. Calderón de la Barca (E. i D.).....	«Els Pastorets» (Folch i Torres)

Centre Cultural..... «La Rosa de Jericó» (v.r.)
 La Salle..... «El primer Nadal dels Pastors»

1951

Centre Cultural..... «L'Adveniment del Messies o
 La Redempció de l'Esclau»
 La Salle..... «El Misteri de Nadal»

1952

Teatre Municipal
 Elencs afeccionats
 gironins..... «Nit d'Orient»
 Centre Cultural..... «La Rosa de Jericó»

1953

Centre Cultural
 Teatre amateur Ademar..... «L'Estel de Nazareth»
 La Salle..... «Els Pastorets»

1954

Teatre Municipal
 Elencs afeccionats
 gironins..... «L'Estel de Nazareth»

1955

Centre Cultural..... «La Rosa de Jericó»
 La Salle..... «Els Pastorets»
 C.C. Immaculat
 Cor de Maria..... «Els Pastorets» (Folch i Torres)

1956

Centre Cultural..... «L'Estel de Nazareth»

La Salle.....	«Els Pastorets»
1957	
La Salle.....	«Els Pastorets»
C.C. Immaculat	
Cor de Maria.....	«Els Pastorets» (Folch i Torres)
1958	
Teatre Municipal	
Patronat de la	
Catequística de	
Figueres.....	«El Pessebre»
Centre Cultural.....	«La Rosa de Jericó»
La Salle.....	«Els Pastorets»
1959	
Centre Cultural.....	«La Rosa de Jericó»
La Salle.....	«Els Pastorets»
C.C. Immaculat	
Cor de Maria.....	«Els Pastorets» (Folch i Torres)
1960	
Centre Cultural.....	«La Rosa de Jericó»
La Salle.....	«Els Pastorets»
C.C. Immaculat	
Cor de Maria.....	«Els Pastorets» (Folch i Torres)

Els elencs d'aficionats, els centres i els muntatges de tots els Pastorets que conformen la llista, els tractem àmpliament en els altres apartats del llibre. Pel que fa al Teatre Municipal, la presència de representacions també es fa més gran en aquest període. Precisament l'any 1945, el quadre escè-

TEATRO MUNICIPAL

DIA 3 DE ENERO DE 1941 — A las 4:30 de la tarde
EXTRAORDINARIO ACONTECIMIENTO ARTÍSTICO

Organizado por **"C.C.C. PALOMER Y CA"** a beneficio de los niños pobres a
base del «FRENTE DE JUVENTUDES».

Representación con toda propiedad de las personas obra propia de un ambiente natalicio reparada
en sus actos y casto estudio.

LOS PASTORCILLOS DE BELEN
O
LA REDENCION DEL ESCLAVO

a cargo de la laureada y renombrada Sección Dramática del
«CIRCULO DE ACTORES DE BANGUAS».

*Más de sesenta intérpretes —
Numerosos coros de Angeles, pastores y «furias»
Numerosa orquesta Control artístico: Oehluel*

**S. S. M. M. los Reyes Magos tienen anunciada
la asistencia a la magna Fiesta**

PRECIOS: Palcos platea y primer piso con anchuras 42 pesetas. Palcos 2º piso con anchuras
trazas de plata. Entrada y plaza 4 pta. — Palcos platea 5 pta. Entrada 6 pta. — Butaca ve-
ganosa 10 pta. con entrada 4 pta. — Asiento numerado 10 pta. con entrada 6 pta. —
Entrada general 2 pesetas.

NOTA: Continuará la siguiente noche. — En los anticipos y el espectáculo

En la Platea del Teatre Municipal, Palomer i un altre «còmic» en una versió anterior a les que actualment fa «Proscènium».

nic «Calderón de la Barca» de Educación y Descanso comença a representar «Los Pastorcillos», l'obra de Folch i Torres traduïda al castellà, i ho farà ininterrompudament —exceptuant l'any 1948— del 1945 al 1950 —cinc anys—. Del 1945 al 1947 presenten la versió castellana, l'any 1948 són substituïts circumstancialment pel Centre Catòlic de Salt amb «L'Estel de Nazareth», i els 1949 i 1950 hi tornen amb «Els Pastorets» del mateix autor, però ja en català —l'any 49 sembla que és el moment en què les autoritats permeten novament la catalanització del gènere—. El «Calderón de la Barca» té en aquell moment la voluntat de ser una companyia superior qualitativament a les altres de la ciutat, o almenys així ho afirmava el director Miquel Vidal en una entrevista concedida a un tal Punk de «Los Sitios» l'any 1946: *«El cuadro Calderón de la Barca —deia Vidal— es indudablemente magnífico dentro de los elencos de aficionados y ha alzado a un nivel desconocido el teatro gerundense»*. Les seves representacions al Municipal marquen l'etapa més regular dels Pastorets a la història del Teatre, si descomptem els deu anys que de moment hi ha protagonitzat el grup Proscènium, durant la dècada dels 80, dirigit per Joan Ribas.

Entre aquestes dues fites, només hi ha hagut algunes aparicions puntuals d'elencs d'aficionats. El 1952 una companyia formada pels millors actors de Girona, amb la col·laboració de l'orfeó «Cants de Pàtria», van presentar els Pastorets «Nit d'Orient». L'any 1954 una altra selecció de primers intèrprets gironins, dirigida per Josep Parera Vilar, posava en escena «L'Estel de Nazareth». Hi van prendre part actors de les Congregacions Marianes, del quadre escènic del GEiEG i de l'agrupació escènica A.D.E.M.A.R. Segons «Los Sitios» els intèrprets més destacats en les cinc sessions que es van portar a terme —dies 25 i 26 de desembre, i 1, 2 i 6 de gener— van ser Joaquim Boada, que feia de «Naïm», Miquel Rosell de «Satanàs», Vicent Pijaume de «Mataties», Joan Roca de «Jonàs», i el nen Josep Viñas en el paper de «Nataniel».

Finalment, també sabem que el Patronat de la Catequística de Figueres, dirigits per Toni Montal, van fer uns Pasto-

rets excepcionals l'any 1959, que va escriure l'autor gironí Marià Oliver Albertí. Es titulaven «El Pessebre», i se'n va fer una sola representació el dia 2 de gener, perquè va provocar un cert escàndol. L'obra era força seriosa, ben documentada en les fonts evangèliques, i la posada en escena del grup de Figueres molt correcta. Però el públic no va reaccionar com els seus promotors havien esperat, davant d'un producte que s'allunyava de la ingenuïtat de les representacions a què estaven acostumats (un actor recitava els crims d'Herodes, les «dimònies» anaven vestides amb una senzilla malla...). L'obra va ser criticada, malgrat la seva qualitat, i no es va tornar a representar.

És probable que, a part de les que hem comentat, hi hagin hagut d'altres representacions de Pastorets al Municipal a càrrec de companyies professionals o d'elencs aficionats. El que podem dir del cert, tanmateix, és que ni les unes ni les altres mai no van aconseguir de crear una tradició de teatre nadalenc al primer local —avui dia l'únic— de la ciutat, fins a les actuals representacions del grup Proscènium.

Deu anys d'«Els Pastorets de Girona» pel grup Proscènium

Des de l'any 1975 era director del Teatre Municipal Pere Codina Gironella, nomenat pel batlle de Girona, Ignasi Ribot. Codina havia cobert l'absència de representacions d'«Els Pastorets» durant el cicle de Nadal, amb vetllades a càrrec d'elencs professionals del Teatre Romea de Barcelona, i del Patronat de Salt. La improvisació en què s'havien de fer aquestes representacions va fer que no arribessin a donar el to requerit, tot i que l'elenc de Salt hi posava la millor voluntat.

L'any 1980, Codina va requerir a l'antic director d'«Els Pastorets de la Salle» —Joan Ribas— la possibilitat de tornar a posar sobre l'escenari unes representacions interpretades per gent de Girona.

En aquell moment es va constatar que —com a mínim—

El Teatre Municipal té una llarga tradició de representacions d'«Els Pastorets».

Josep M. Cases és una de les persones més veteranes en el «paper» de còmic. Aquí apareix en els anys de joventut, portant un maquillatge absolutament sui generis.

A Joan Cervià gairebé sempre li han tocat els papers característics i tràgics de l'obra. Abans feia un «Jonatàs» que cercava la fortuna de mans del dimoni, ara és un «Herodes» que tem pel seu tron. A «La Passió» de Girona havia encarnat el paper de «Judes», el traïdor. Són ironies del destí, tota vegada que es tracta d'una persona absolutament pacífica i conservadora.

Salvador Donato, cantant d'havaneres, i «Aram», en el repartiment de l'obra. El seu sentit musical i fina ironia, quan hi és present, omplen l'escena.

Els pastors còmics són els encarregats de portar alegria a les vetllades amb les seves cançons i estirabots.

Lourdes Vaquero personifica la Verge Maria amb tendresa i encant natural. Ella, a més, té una veu esplèndida.

Isidor Balastegui, un dels actors «veterans» més reconeguts de Girona. Interpreta el paper de majoral dels pastors. L'home de seny enmig de tota la colla.

A poc a poc, els vestits del dimoni s'han anat enriquint, i la capa ha esdevingut de vellut, amb serrells d'or. El rostre també s'ha adequat a les tècniques modernes de maquillatge.

L'àngel Miquel ha estat representat molt sovint per noies, malgrat el seu caràcter belligerrant davant del dimoni. Olga Janer ha tingut al seu càrrec aquest paper en les últimes representacions, amb encert i temperament.

Un assaig en el Teatre Municipal. Vestits d'hivern, i fins i tot amb el barret al cap, ningú no diria que es tracta de l'eterna lluita del dimoni i l'àngel de Déu.

«El meu espòs serà en Batus, ara i sempre». Batus expressa així l'esperança que Maria, la donzella del Temple, vulgui triar-lo per casar-s'hi.

Els infants juguen un paper important, i són el vehicle perquè els nois i noies que assisteixen a l'espectacle puguin entrar en el contingut de l'obra. Salvi Castro és el Sant Josep des de fa una colla d'anys.

«Àngels del Cel han baixat a la terra... els cants de joia s'escolten arreu...». El cabell ros dels àngels col·labora a crear l'atmosfera de divinitat.

Un raig de llum vingut des del Cel illumina l'escena culminat de les representacions: el naixement de Jesús i l'adoració dels pastors. Totes les mirades estan posades en el bressol.

«Ara fem de flequers... per guanyar més diners...». Els còmics es vesteixen de flequers, i els en passen mil i una. Joan Donat fa companyia, aquesta vegada, a Salvador Donato.

Herodes consulta els «savis» per tal d'assabentar-se bé de l'arribada del Messies, que imagina com un perill per al seu poder.

Somnia-truites, apassionat, engrescador, taujà, Batus-Cases, aspira a un futur de flors i violes, junt amb Maria.

Darrerament, els «dimonis» compten amb una autèntica «secció femenina infernal» que col·labora en la fastuositat demoníaca. Un assaig al saló de descans del teatre, portat per Anna Carina Ribas.

A l'antiga estació de la «Sarfa» hi assagen els infants que personifiquen els «angelets». És un personal que té molta rotació, ja que es fan grans molt de pressa i han de ser suplerts per uns altres de més petits.

Josep, fuster —encarnat aquí per Fèlix Barba— es escomèrs pel dimoni —Jaume Teixidor. Tots dos assagen vestits de carrer, i l'únic que els dóna caràcter és la «vara» que porta Josep.

Un dels papers incorporats a l'argument actual és un legionari a qui la set li fa una mala passada: els jueus li fan beure una bona «ratafia» i el converteixen en còmplice de la «intifada...». En el paper, Cesc Palahí.

Actualment s'incorpora sempre a l'obra un pròleg que serveix per fer lligar el sentit actual del Nadal amb les representacions. Joan Canals fa de «Pepet Gitano» davant el teló del Municipal.

hi havia els elements imprescindibles per portar-ho a terme. Després d'una convocatòria, la majoria de persones que abans havien fet «Els Pastorets de a Salle» més d'altres que n'havien fet al Centre Cultural i en altres llocs, varen respondre positivament a la iniciativa. També es va poder comptar amb la gent que portava els equips tècnics de so, de llum, de tramoia... i se n'hi va afegir de nova, interessada a col·laborar en el lloc que fos.

El tema dels decorats, sempre difícil en un teatre de les dimensions del Teatre Municipal, es va resoldre amb la col·laboració del cap de tramoia —Pere Sala— que va extreure vells decorats pintats que feia anys que romanien oblidats de gairebé tothom en caixes, i elements corporis de l'antiga «Passió de Girona» que encara restaven en les golfes del propi Teatre. En unes altres golfes —de la capella del col·legi la Salle— es varen trobar vestits i útils que havien estat de les representacions fetes allà.

Es va escollir l'antiga obra de Mn. Gay «El misteri de Nadal» amb les aportacions fetes per Joan Ribas en el text, i aplegades amb el nom d'«El vell camí de Nadal».

El dia de Nadal de 1981 es va alçar el teló, de nou, per primera vegada. Per cert que va anar de molt poc que això no fos possible, tota vegada que els treballadors del Teatre es negaren, en principi, a treballar el dia de Nadal perquè el consideraven una festa familiar en la què no es podia treballar. El conflicte es va resoldre amb els bons oficis de Pere Codina, i es va poder començar.

D'entrada, es va experimentar una agradable sorpresa, tota vegada que les localitats es varen exhaurir ràpidament a les taquilles. Allò constatava que el públic tenia interès de retrobar unes representacions que pràcticament havien desaparegut en els anys de la transició democràtica, endudes pels nous vents de llibertat d'opinió, de baixa de religiositat, i de l'entrada massiva de la televisió a les llars gironines.

Els dies de representació varen constituir unes jornades emotives, tant per l'èxit (si es volen tractar les vetllades amb benevolència), com per l'acceptació general, i per

les persones que pujaren a l'escenari a encoratjar i felicitar la iniciativa.

Tot i que es tractava d'una autèntica «barreja» d'elements nous i vells, i d'improvisacions sobre allò que poden ser unes representacions acurades, el públic i els propis actors en quedaren satisfets.

Aquell primer any va esperonar a continuar-les. Des de llavors, s'han programat ininterrompudament durant deu anys, amb una mitjana de sis representacions cada temporada, amb un nombre de públic per temporada que oscil·la entre les 3.500 i les 4.000 persones, i amb un preu d'entrada popular i accessible a les famílies nombroses.

El text de l'obra presentada ha variat cada any. Es pot dir que és l'únic cas en tot Catalunya en què cap temporada s'han repetit «Els Pastorets» de l'any anterior. Encara que han girat sempre a l'entorn dels continguts primitius, s'hi han introduït nous quadres i escenes, s'hi han inclòs autors com Carlo Menotti amb un fragment de la seva obra «Amhal i els visitants nocturns», o també fragments d'uns pastorets rossello-nesos del segle XVII recuperats per Pep Vila. Al marge del text, el que s'ha procurat és donar un clima nadalenc i espectacular.

La música ha estat un element important d'aquestes vetllades, en poder comptar amb gent entesa en cant coral i amb instruments. També ha estat un element determinant el comptar amb tècniques de so i de llum que no es podien imaginar en les antigues versions.

El nombre de nous actors que han pujat a l'escenari ha estat important, tota vegada que a cada temporada hi han intervingut més d'un centenar de persones, i la renovació —per l'edat— ha estat determinant i ha fet que per primera vegada molta gent estigués en un escenari amb totes les connotacions que aquest fet comporta.

En els primers anys de les vetllades, diversos elements d'«El Talleret de Salt» varen encarregar-se d'interpretar els dimonis, i també hi ha hagut col·laboracions molt estimables en material, com és ara la de la Confraria de Jesús Crucificat,

Abans d'iniciar-se les vetllades, un centenar de persones s'aplega per tal de fer una costellada o una arrossada i iniciar així el contacte anyal per preparar les vetllades.

«Tot ésser mortal que en una terra immunda
cercà la pau i no la pot trobar,
que faci el guiz del qual li fem ofrena,
que es dongui a fruit sense cap por.»

©Benedict, versicle XIII

Cada any, «Els Pastorets de Girona» acaben amb un àpat i una petita festa. La convocatòria de l'any 1982, evocava els diversos grups de personatges que surten a l'obra, segons els qualificatius que el mateix autor els atorga.

que ha cedit els vestits dels romans que apareixen en l'obra.

Amb deu anys s'ha aconseguit una forta cohesió de l'equip inicial i de tots els components. Fet remarcable és que els principals papers han estat interpretats pels mateixos actors durant molt de temps, la qual cosa demostra un afany de continuïtat. Diverses festes organitzades pels propis components de «Proscenium» serveixen cada any per ajudar a mantenir aquesta cohesió.

L'any 1989, el mateix equip que presenta els Pastorets, va representar un muntatge sobre l'obra de Joaquim Ruyra «La fi del món a Girona» en l'antiga andana dels autobusos de la costa (la Sarfa), al passeig Canalejas. L'experiment va reunir un nombrós públic que va exhaurir totalment l'aforament de la sala en les tres vetllades que es varen fer. L'obra va servir de preludi per les representacions d'aquell any, tota vegada que immediatament després d'acabades, s'iniciaren els assajos de la temporada.

La continuïtat ha estat deguda —sobretot— al conjunt d'un equip molt estimable de col·laboradors que treballen entre bastidors. Des de les persones que tenen cura del so, de la llum, dels controls de tota mena... fins a les «mainaderes» que vetllen i entretenen els «àngels» mentre no surten a escena. Sense aquest equip humà, unes vetllades d'aquesta índole serien impensables.

CAPÍTOL II

ELS CONTINGUTS

Els textos.

Les músiques.

Els vestuaris i les decoracions.

Els «anacronismes».

Pressupostos i preus.

Programes i cartells.

Personatges i protagonismes.

Els textos

Un llenguatge per a una altra època

La majoria de textos emprats per representar «Els Pastorets» no són actuals, sinó que foren escrits en el primer terç de segle, i encara n'hi ha del segle passat.

Això fa que el llenguatge reflecteixi una manera de parlar i fins i tot una societat que ja no és la nostra. Sobretot queda clar que es dirigia a un públic més acostumat a tot allò que fa referència al camp i als conreus, com corresponia a un entorn que vivia fonamentalment de l'agricultura i la ramaderia. També evidencia la utilització d'eines i estris que han passat definitivament a la història, i que el públic actual no els coneix. Això fa engrescador el llenguatge, si bé obliga a refer generalment els textos i «posar-los al dia» si no es vol que l'espectador es quedi «in albis» de moltes expressions.

Agafant l'obra «El misteri de Nadal», que va ser la titular d'«Els Pastorets de la Salle», i que encara avui és una referència obligada quant als personatges que va crear, cal recordar que el seu autor —Mn. Francesc Gay— la va escriure l'any 1927, essent rector de la Pinya, municipi de la Garrotxa. Aquestes contínues referències a la societat rural que l'envoltava queden patents en el seu text, ple d'indubtable bellesa per al lector:

«*Esmola l'enginy*», «*No tindreu ni un pa a la post misèrrima*», «*No pot remoure lá teiera, aquell que té cua de palla*». («*Esmolar*» —fer fi el tall de les eines— era una feina prou coneguda per la gent del camp. «*Post*»: Divisió d'un armari, on s'hi guardava el pa i altres queviures. «*La teiera*»: Peça de ferro que s'omplia de teies i llenya per a fer llum.

Los Pastors de Nazaret

IDILI EN 4 ACTES Y 8 CUADROS

EN VERS CATALÀ QUE'S PARLA ACTUALMENT EN BARCELONA

ORIGINAL DE

JOÀN CASAS Y SERRA

(SASAC)

Ronda de San Pere nº 40-1er

TEATRE ÍNTEGRO

L'autor no té la pretensió de haber escrit una obra literaria, sols s'ha proposat ferse entendre sens apartarse de las reglas per que fou fondat el teatre, ó siga: deleitar instruir y moralisar

Preu: 2 pessetas

BARCELONA

Imprempta de Francesch Badia, Dr. Dou, 14

1907

a D. Olegari Junyer
Bonavista nº 22-1er segon

A començament de segle proliferen les versions de «Pastorets». Tots els autors de teatre popular s'atreveixen a provar sort. Aquest exemplar és dedicat pel mateix autor de «Los Pastors de Natzaret».

Mn. Rosendo Fortunet i Busquets

ACTORS QUE ESTRENAREN L'OBRA

<i>Sant Miquel, arcàngel</i>	Nen Enric Montserrat.
<i>Sant Gabriel, arcàngel</i>	» Josep Pagès.
<i>Azarias, àngel</i>	» Jaume Seguranyes.
<i>Abel, pastor majoral</i>	Sr. Joan Jover.
<i>Garrofa, pastor alcalde</i>	» Ferràn Vilar.
<i>Pallanga, pastor secretari</i>	» Jaume Soler.
<i>Garrofeta, pastor, fill de l'alcalde</i>	» Joan Parés.
<i>Llufa, pastor rabadà</i>	» Pere Suñer.
<i>Llapsó, pastor vailet</i>	» Ferràn Coll.
<i>Farruc, capità de lladres</i>	» Antoni Malleu.
<i>Grillat, lladre, confident del capità</i>	» Josep Puigdevall.
<i>Herodes, rei de Judea</i>	» Antoni Guilà.
<i>Llucifer, dimoni, rei de l'infern</i>	» Segimon Seguranyes.
<i>Satanàs, dimoni</i>	» Ricard Sirvent.
<i>Orió, dimoni</i>	» Antoni Guilà.

Molts autors eren clergues que pretenien fer doctrina i alhora donar una oportunitat a les seves virtuts literàries. Mn. Fortunet va ser l'autor d'«El primer Nadal dels pastors», obra que encara es representa en alguns pobles.

- «Ja el caçador és a prop de l'oronella». — *«Oronella (Oreneta) Ve a dir que arriba al seu objectiu.*
- «T'he vist les dents abans d'obrir la boca» — *«Endevinar les intencions»*
- «El teu encís es com el de la sirena» — *«Referència a la llegenda de l'engany de les sirenes.*
- «Cucs tremorencs que no tinguéreu esma d'alçar, com jo, penó de llibertat» — *«Penó»: Bandera més llarga que ampla.*
- «Amb l'esmolat coltell de sa taleia, Josep a dintre el Temple m'ha vencut». — *«Coltell»: Ganivet; «Taleia»: Daler, fablera.*
- «Mostreu-me una pendent pregona, i em sentireu per ella rodolar». — *«Compromís de llevar-se la vida tirant-se per un estimball o precipici.*
- «Som bells plançonets de la Galilea, som brots escollits pel poble de Déu, del Mesias ver que Israel espera, som el tronc robust, com sava i arrel». — *«Plançonets»: Rebrot d'arbre. «Brot» «Tronc robust» «Sava» «Arrel» Comparacions dels infants d'Israel, amb la renovació constant dels vegetals.*
- «Son esperit és un pistil que s'obra al vent corsecador de les passions». — *«Referència a qui està agafat pel mal, amb adicció.*
- «S'acivellarà la terra... i a tots us engolirà». — *«Clivella: Obertura llarga i estreta. Ve a dir que la terra els endinsarà en el seu si.*
- «Estàs begut i no saps per on camines. Com un feix de gram i espines, cauràs al correc, perdut». — *«Gram: Planta amb fulles semblants a les del blat, però més petites. Es té per una mala herba.*
- «Ves allà, bolba mesquina, que pot valer un cor petit, per fe'l servir de

- jogina, dintre l'antre maleït. Ara creix, floreix, germina, com fruïter arrant del camí. Al temps, que l'estiu declina, ja m'hi atançaré a culli la fruita amarga i ruïna per la cistella divina, la més madura, per mi».
- «El sotjarem, per si cal tirar malles».
- «Carregats com abegots, amb el pes d'una carbassa».
- «La roca —si pogués— no oblidaria el mall engrunador que l'ha romput».
- «La dinerada se m'ha fos com un bloc de neu, i en el seu lloc, un munt de verms brollava».
- ÀNGEL - Què renegues?
 DIABLE - ¿No és el renec, potser, mon aliment?
- DIABLE - Vull que no estimeu res més que el platxeri i els diners, la vaga i la cràpula.
- DIABLE - La fe és una cadena acotadora que estaca curts el cor i
- *El dimoni menysprea aconseguir l'ànima d'un infant, amb aquestes paraules tan plenes de sentit metafòric referides al cicle de les fruites.*
- *Sotjar: Seguir el rastre, espïar. Tirar malles: el que es fa per tal d'agafar peixos o, també, ocells.*
- *Abegot: Abella mascle.*
- *Referència de l'odi que sempre queda en qui ha estat perjudicat per un altre.*
- *Els diners que tenia el personatge amic del diable es fonen i es converteixen en verms (cucs).*
- *A Catalunya es varen engegar unes campanyes molt fortes contra el renec (dites injurioses) i el diable confirma que, evidentment, és el seu aliment.*
- *«Vaga» en el sentit de repòs, descans. «Cràpula»: Llibertinatge, vici.*
- *Acotar: Inclinar el cos cap endavant.*

- l'enteniment. — *Llucifer sedueix oferint una cambra luxosa. El trespol corresponent al sostre alt d'un edifici.*
- Les catifes del trespol, de vellut i amb fils de plata, i tan ben arranjat tot, que ni al Cel millor descansen.
- Què dius, banastre? — *Banastre: banal, vulgar*
- Què li dius, gambirot? — *Gambirot: entremaliat, bellugadís.*
- Quan el Pretor damna algú, ja sap bé prou perquè el damna. — *Damnar: condemnar.*
- «El sol de juny, quan en ple juny fulgura, seria un llenç de boira al seu davant». — *Referència a la boniquesa del Nen Jesús.*
- «És ferosa com el llir que es desclou a les congestes, i té més perfum de virtut que les roses i azuzenes, i l'encís del seu esguard, és dolç com la mel d'abelles». — *Descripció de la bellesa de la Verge Maria, comparada amb les flors. / Esguard: Mirada, vista, presència...*
- «Sóc garrut, i no tinc pèls a la llengua». — *Garrut: Galan.*
- «I vós, mala pècora, que us podríeu contractar per motllo de fer caretes». — *Pecora: Cap de bestiar.*

Podríem seguir fent una anàlisi de les frases que formen aquesta obra, però els breus fragments exposats ja posen de manifest un llenguatge molt diferent a l'actual, i unes referències constants a la vida amb molt més contacte amb la natura que el que es té avui en la nostra societat urbana.

La necessitat d'adaptar els mots per tal de fer-los entenedors també comporta la tristesa de constatar que la nostra parla es fa cada vegada més pobra, limitada als fets diaris, i que es van oblidant formes i locucions que abans eren del coneixement general, i que avui ja no recorda gairebé ningú.

Joaquim Ruyra.

Un gironí il·lustre, autor d'uns «Pastorets»

El 27 de setembre de 1858, va néixer a Girona, en una casa que llavors era coneguda com a ca l'Artigues, al carrer de Sant Josep, Joaquim Ruyra, un dels millors mestres de la prosa catalana. Home de profundes conviccions religioses, també el tentà escriure pel teatre, malgrat que ell mateix es lamentava de la poca preparació dels actors, amb aquestes paraules:

«Una de les coses que més m'espanten en una representació teatral és la insuficiència de preparació per part dels actors. I d'això en pateix molt el nostre teatre, perquè, havent de variar sovint d'obres, els actors no tenen temps d'estudiar-les degudament, no en saben els papers, han de refiar-se de l'apuntador i, badant la boca i escoltant, comuniquen als personatges una pesadesa que pugna, a voltes, amb llur vigor literària i que és capaç de convertir en grotesca la més exquisida gentilesa.

¿No és horrible que un artista que ha treballat honradament la seva obra, posant-hi els seus cinc sentits, l'hagi de veure malmesa per la barroeria d'uns col·laboradors imprescindibles?...»

Cal recordar que en aquell temps, les companyies de teatre tenien un ampli repertori, i canviaven molt sovint d'obres, per tal de satisfer el seu públic, que demanava constantment novetats.

Però malgrat aquest escrúpol vers el teatre, Ruyra en va escriure, i entre les seves obres s'hi contenen uns «Pastorets» que Rosend Llates diu que *«tot i allunyar-se de la factura popular, hi resten elements clàssics, com són el vell majordom Gersó —pessimista i malagradós i Amrham, el pastor joiós, plàcid i amant de la música, que són els descendents refinats del «Batu» i «Borrego» clàssics.*

L'obra es diu «LA BONA NOVA» i va ser estrenada a Barcelona, al Teatre Novetats. Curiosament, no va ser en el temps de Nadal sinó durant la Quaresma de l'any 1928. De fet, Ruyra va qualificar la seva obra de «drama», i no d'espectacle còmic, com era habitual.

En el pròleg de l'obra, Ruyra ja deixa clar l'alt concepte que té del teatre, amb aquestes paraules molt pròpies del seu geni.

«La llàstima és que molts no miren el teatre com un santuari d'art i com una tribuna d'ensenyament de multituds, sinó com un mercat en el qual s'ha d'estar llest i poc escrupolós per treure'n nyapa, trampejant o no trampejant. Però aquests no són artistes sinó marmanyers».

Les músiques d'«Els Pastorets»

En els més reculats programes i textos que trobem d'aquestes vetllades, figuren amb una definició curiosa com és la de «Melodrama pastoril», però en altres llocs se'n diuen «Zarzuelas pastoriles». Aquesta classificació era gairebé imprescindible en l'època d'esplendor del teatre. El públic exigia saber de bell antuvi si allò que anava a veure era un «drama», una «comèdia», un «sainet», un «juguet còmic»... o una «sarsuela». Dintre del repartiment del programa anual de molts teatres, «Els Pastorets» entraven en aquesta última definició, per més que ara ens sembli poc apropiada.

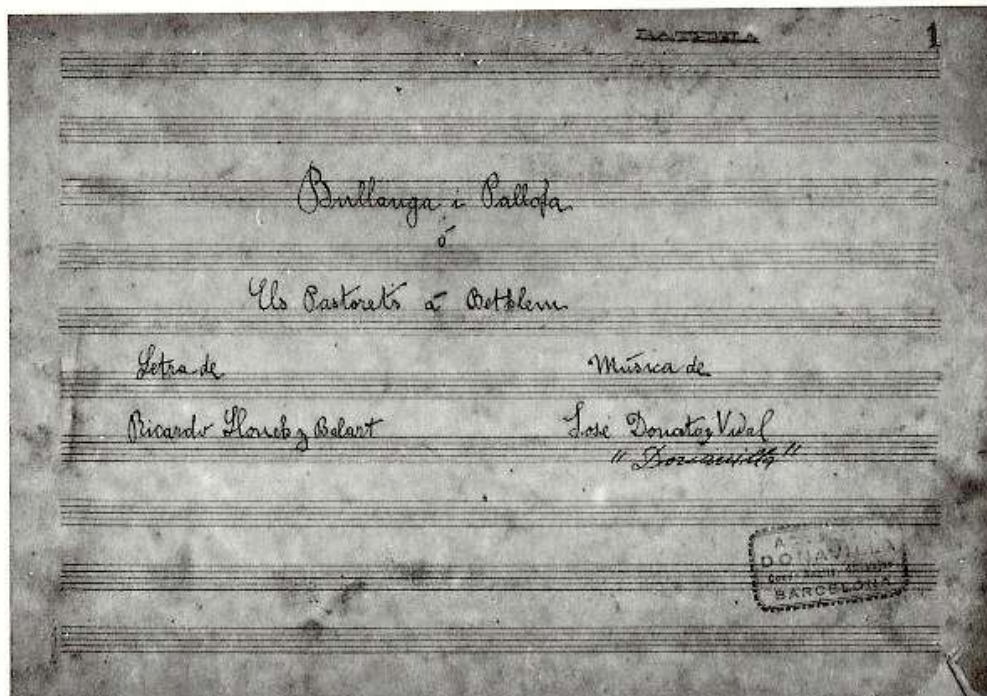
De fet, la combinació de paraula enraonada i cançó sobre l'escenari, sempre donava per resultat una «sarsuela» i, mirant les coses des d'aquest punt de vista, era natural que s'anunciés com a tal.

La majoria de les obres tenen la seva «part musical» totalment pròpia i exclusiva, i en molts casos, les particebles figuren amb repartiment per a tots els instruments d'orquestra de cambra, i a vegades, fins i tot, d'orquestra moderna, amb el seu acompanyament sincopat i tot...

A Girona va existir un mestre que va compondre músiques per a «Pastorets» amb singular encert. Es tracta de Josep Baró i Güell, compositor i músic de prestigi, professor brillant de moltes generacions de músics, i director de l'orfeó «Cants de Pàtria», que durant una colla d'anys va constituir l'expressió més sòlida del cant coral a la ciutat. Aquest orfeó

El mestre Josep Baró i Güell.

Portada d'una partitella de «Pastorets». A remarcar que es tracta d'una partitella per a bateria, instrument no gaire usat en aquestes vetllades. Correspon als anys vint, i el seu autor és Josep Donato i Vila, avi de Salvador Donato, còmic actual.

1

Introducció

Francesc Civil M. Fortunet i Busquets
1883 (pàg. 2)

Moderato

Introducció a «Els Pastorets» de Mn. Fortunet i Busquets, en un arranament fet per Francesc Civil, per a quintet de corda i piano.

Ball de Dimonis v. 2. *Piano*

The image shows a handwritten musical score for a piece titled "Ball de Dimonis" (version 2), marked "Piano". The score is written on three systems of staves, each consisting of a treble and bass clef. The notation includes notes, rests, and dynamic markings. The signature "Francès Civil" is visible at the bottom right of the page.

Música d'un «Ball de Dimonis» original de Francès Civil i Castellví, celebrat músic i compositor gironí, que tingué cura d'arranjar moltes composicions per adaptar-les als instruments d'un quintet.

assajava en els actuals locals del «Cinema Modern» al carrer Nou del Teatre, que llavors responien al nom de «L'Ateneu», i era patrocinat per l'empresa Gròber, que tenia la fàbrica més important de la població.

Sabem que el mestre Baró va fer músiques per a diversos «Pastorets». Entre ells, per a l'obra «El misteri de Nadal» de Mn. Gay, i «Nit d'Orient» d'A. Santos Antoli i Josep Maria Jové. Va compondre totes les parts musicals i va harmonitzar les diferents parts d'orquestra. Altres mestres que amb el temps tindrien vinculació amb Girona, també orquestraren «Pastorets», com és ara el mestre Josep Donato i Vidal, avi de l'actor de Proscènim Salvador Donato.

Aquestes parts musicals tenien realment el mateix tractament de les de les «sarsueles»: una introducció a càrrec de l'orquestra sola, i recitals de solistes, duets, coros generals, etc. Els pastors graciosos tenien al seu càrrec la part còmica de les cançons.

En «Els Pastorets» que es representen actualment al Teatre Municipal, s'hi ha incorporat molta música composta o arranjada per Eloi Prat i Salvador Donato, que al llarg dels anys han tingut cura de la importantíssima part cantada que intervé en aquestes obres.

Deixem constància, finalment, de les aportacions musicals que va fer el Canonge Organista de la Catedral Mn. Francesc Geli. Interpretava peces a l'orgue dintre el recinte catedralici, que eren enregistrades en cinta magnetofònica i reproduïdes en el teatre.

Música en «conserva»

En els anys seixanta, la difusió dels moderns sistemes de reproducció musical —magnetòfons, tocadiscs, «cassettes»...— va introduir el so mecànic a l'escena. Els avantatges de poder transmetre al públic les millors músiques i les millors orquestres era una temptació massa forta, i tothom hi va caure.

Realment se'n va fer un gra massa tota vegada que es feien —i es fan encara— servir músiques conegudes, que no tenen res a veure amb l'esperit d'«Els Pastorets» i els distorsionen amb excés. Es va utilitzar molt la música de les grans superproduccions americanes sobre temes bíblics que eren de moda en aquells moments: Ben-Hur, Els Deu Manaments, Samsó i Dalila, etc., amb tota la seva càrrega cinematogràfica.

Últimament s'ha tornat al més tradicional, com és el cant directe pels actors, malgrat que no siguin professionals del «bel canto», deixant la música gravada per allò que va bé, com les «cortines musicals» i altres efectes escènics que necessiten d'un resseguit musical, més que d'una presència plena de la melodia.

Els mestres —com és ara Josep Baró— eren totalment contraris a aquesta pràctica, i generalment no els faltava raó. Però no pot oblidar-se que el costum del públic d'escoltar músiques de fons per tal de remarcar les escenes del cinema i la televisió comporta la necessitat de fer el mateix en un espectacle total com pretenen ser ara aquestes vetllades. Les persones que han tingut cura al llarg del temps de la gravació, primer, i del muntatge i control posterior de les gravacions han fet una feina abnegada, difícil i solitària per tal d'aconseguir donar l'ambient apropiat a cada situació, i entrar els sons oportuns en el moment just que les escenes exigien.

Jordi Piferrer, Francesc Ferrer Cànimas i Pere Zamora, han estat l'equip tècnic que al llarg dels anys han enregistrat la majoria de les músiques que s'han reproduït després en les vetllades, des de l'inici de l'era electrònica —aparició de magnetòfons— fins als nostres dies, amb una dedicació extraordinària.

Pressupostos i preus

Tal i com assenyallem en un altre lloc del llibre, aquestes vetllades van ser iniciades per parròquies, esglésies, casals i ateneus, mentre que en els llocs on es feia teatre professio-

nal no varen arribar fins més tard.

De fet, si els circuits professionals varen arribar a fer-les, sembla que era per manca d'altra feina. En una obra satírica estrenada al Teatre Espanyol de Barcelona l'any 1932, ja es deia:

- DECANO - «Et veig molt desesperada...
 CASTISSA - «I creus que no m'aconsolo...?»
 DECANO - «Si acabas la temporada,
 sempre faràs algun bolo.
 Com els comedians, pobres,
 que només fan, de debò,
 El Tenorio... Els Pastorets...
 i alguna festa major...!»

En diverses ocasions al teatre Municipal ha vingut la companyia del Teatre Romea de Barcelona a representar-los... a canvi d'unes pessetes.

En els anys cinquanta hi va haver un intent de professionalitzar «Els Pastorets» a Girona, i l'empresari que tenia llogat el Teatre Municipal va contractar actors aficionats de la ciutat per fer-los, amb la promesa de pagar-los la feina.

Tan malament li varen anar les coses a l'empresari, —es deia Carbó i tenia el despatx al capdamunt de la Rambla—, que a l'hora de la veritat es va desdir de pagar el que havien convingut. Això va comportar moltes raons per part dels interessats ja que varen veure frustrada la seva esperança de cobrar, almenys una vegada a la vida... Sembla que únicament l'apuntador, que va emprar raons molt convincents, es va sortir amb la seva i va cobrar el que se li havia promès.

En un altre ordre, cal pensar que els preus dels materials no eren tan excessivament cars com són actualment. Vegeu les factures que acompanyem per tal de comprovar que amb aquests costos encara era possible imaginar escenes i vestir-les. Avui per avui, el cost de qualsevol element decoratiu, tècnic o de vestuari no es pot assumir amb el preu de les entrades. Una i altra cosa han quedat totalment desfassa-

TALLER DE REPARACION DE MAQUINARIA
DESPUIG
 Lorenzana, 16. Teléfono 3073
 GERONA 30 de Noviembre de 1959

Sr. D. Antiguos Alumno Centro La Salle

Por construir cuatro pares alas angel para hacer Ma Pastorta. Precio Pesetas Cts.
 200
 Total 200

Pagado el 12-12-59
H.
Despuig

Quatre parells d'ales d'àngel, dues-centes vuitanta pessetes. Amb aquests preus es podien fer moltes coses...

Industrial Bobera, S. A.
 FUNDADA EN 1919

BARCELONA 10 de Noviembre 1959

CALLES RECTORIO "LA SALLE"
 San Juan 3. 10 Calle, 10
 Gerona

Recibido por Remerancia 30
 Mencion: 00 corte
 Número: 21450

CANTIDAD	DESCRIPCION	PRECIO	IMPORTE
1	carretas de goma	80,00	80,00
	" reguladas de 6140	8,75	8,75
			88,75
	2.00 carretas 11-15	2,90	5,80
	Total Pesetas		94,55

VERIFICADO EN: 10 Enero 1960

Un altre exemple de preus: quatre caretes de goma, per seixanta-set pessetes amb cinquanta cèntims... i pagat amb una lletra a quaranta-cinc dies vista.

des amb el temps, el que fa que les representacions nadal·lenques ja no puguin subsistir si no compten amb l'ajut de les institucions —que no sempre allarguen la mà—, bo i considerant que això d'«Els Pastorets» és una qüestió vulgar i periclitada i que cal potenciar molt més les formes modernes d'expressió teatral, sense tenir present que sense l'escola que suposa el teatre popular difícilment s'arribarà a crear l'altre, el de categoria.

Vestuaris i decoracions

Genuïnament el vestuari era producte del treball de les mares, germanes i promeses dels propis artistes. Si elles no podien pujar a l'escenari —com ja hem explicat— almenys participaven en l'empresa confeccionant els vestits.

Algunes cases comercials de Girona —Cal Rei, Can Llens...— solien donar a bon preu algunes peces de roba que havien passat de moda, o tenien alguna tara. Mentre fossin estampats de colors forts, ja anaven bé per guarnir una legió de pastors. Pels àngels, roba setinada blanca i tarlatana, i pels dimonis, roba vermella resistent i malles de punt, negres o vermelles.

Més endavant, l'exigència de fer vestits acurats que res-ponguessin a un estil determinat i a una certa fantasia, ja va tornar molt més sofisticada la tria de la roba i la confecció del vestuari. Llavors sorgí una modista —Anna Breba i Farré— que durant prop de trenta anys va treballar per a l'escena, creant milers de vestits de tota mena, tant per a teatre com per a dansa, ballet, carnaval, cercaviles, gegants, capgrossos, etc.

Aquesta modista tenia la virtut de no necessitar «patró» per fer els vestits, així com la de fer anar la màquina de cosir a una velocitat i perfecció poc habituals, a part de posseir —per damunt de tot— una prodigiosa imaginació, que solucionava tots els problemes, i interpretava puntualment la mena de vestit que es volia tenir, encara que no se li donés cap dibuix ni model exacte.

Esbós del vestit de l'àngel Miquel d'«Els Pastorets de Girona».

Esbós del vestit d'«Herodies» d'«Els Pastorets de Girona».

Tot aquest temps, Anna Breba va fer els vestits d'«Els Pastorets» de la majoria de centres de Girona i també dels pobles de la comarca. Tot i patir darrerament una malaltia inguarible que va portar-li a perdre el dit gros de la mà dreta, va continuar creant uns vestuaris exemplars, fins ben just la seva mort, esdevinguda dolorosament el dia del seu sant de l'any 1990.

També les decoracions varen ser en un principi d'allò més senzill. En definitiva, la majoria de «Pastorets» desenvolupaven les escenes en un bosc suposadament ocupat pels pastors. I un exterior en forma de bosc, més o menys mediterrani, el tenien tots els magatzems de teatre. Encara ara al Teatre Municipal se'n fa servir un, que és del començament de segle, i que representa un «bosc» tan peculiar, que fins i tot els boixos són retallats formant elegants figuretes, característiques dels jardins de Versalles.

L'exigència aquí també va ser cada vegada més seriosa i es va arribar a fer decoracions de molta categoria i interès. A «Els Pastorets de la Salle» existia un decorat que suposava un gran vitrall ocupant tota l'escena, que era confeccionat amb papers de colors, col·locats sobre paper acartonat. El seu efecte era impressionant en donar-li la llum per darrera, però el seu cost en hores seria impensable en el dia d'avui.

Els elements corporis varen tenir també gran importància, fins que el seu volum i la dificultat de desplaçar-los, va establir uns límits al seu ús.

Un element important ha estat el «ciclorama» per establir un fons de cel, que reculli els colors de l'horitzó, proporcionant així a l'escena una dimensió i profunditat que no es pot aconseguir amb paper pintat. Els ciclrames actuals són confeccionats amb un teixit plàstic que permet donar-los la llum des de darrera, amb la qual cosa s'aconsegueix que la llum aparegui difuminada i repartida, sense entrebancs, per sobre tota la seva superfície.

També cal assenyalar l'ús generalitzat de la «llum negra» que aconseguix efectes hipnòtics, emprant pintura apropiada en els vestits i decorats. Com en tantes altres coses, el seu

abús i aplicació poc acurada, li han fet perdre la importància que en un principi va tenir en aquesta mena de vetllades, per tal de reflectir efectes fantàstics i tenebrosos de l'infern, els esquelets, etc.

Ballets, maquillatge i utillatge

«Els Pastorets» no han tingut mai un «ballet» propi, tot i tractar-se —com hem vist— d'una representació lírica. Amb el temps, han anat prenent consistència els balls dels dimonis; allò que en un principi eren moviments i salts sense ordre ni concert —bo i considerant que l'infern és per principi el mateix origen de tot desordre— més endavant s'han convertit en passes d'un ballet organitzat i definit. En la majoria de representacions es té en compte el detall que els dimonis apareguin evolucionant amb un ritme treballat i harmònic. Això ha fet introduir dintre de l'«staff» de responsables professors de danses i ballets populars.

Un altre aspecte important és la caracterització dels personatges. Si en un bon començament la disbauxa era total en aquest sentit, ara es tendeix a maquillatges acurats i complexos, d'acord amb el caràcter que cal donar a cada personatge.

Com anècdota, es pot explicar que en una ocasió, poguérem veure un actor que s'estava perfilant les barbes i bigotis amb una barra de maquillatge de color vermellós. Va resultar que l'home era daltònic i havia confós el color amb el marró que li corresponia.

Cal remarcar que el maquillatge de més d'un centenar de persones que intervenen en uns «Pastorets» porta una feina enorme, que compleixen amb abnegació i sacrifici persones voluntàries, resignades a passar les tardes festives de Nadal dintre dels vestidors, envoltades de pots de cold-cream i maquillatge...

Finalment, no es pot menystenir el treball igualment abnegat de la gent que segueix i ajuda en l'obra entre caixes. En

primer lloc, els encarregats de l'utilitatge, que han fet llargues llistes de tot el material necessari per a l'escena, com les forques dels dimonis, els pals dels pastors, el sarrons, la vara de Sant Josep, el bressol de Jesús i els centenars de petits detalls imprescindibles per tirar endavant les escenes, i que tot hi sigui en el moment i lloc previstos.

També correspon una tasca feixuga als qui tenen cura dels efectes especials, que en «Els Pastorets» són molt importants: pipes que treuen flamarades, bengales de colors per a àngels i dimonis, «bombes» que peten en un moment determinat, màquines que produeixen fum a dojo, llamps i trons per a les fúries infernals... tot un seguit de petits enginys, que si per un costat han d'aparèixer en un moment precís, també cal que no suposin cap perill d'incendi o de qualsevol altre sinistre.

Feina complexa és igualment la que afecta la tramoia. En el Teatre Municipal hi ha hagut durant molts anys un cap de tramoia —en Pere Sala— que ha estat sempre un home entregat totalment a l'espectacle, enginyant decorats, solucionant problemes, i procurant que en tot moment la vetllada presentés un aspecte digne quant a decoració. Fins a la seva jubilació ha estat un puntal imprescindible, i un mestre que han ensenyat a tota una generació els petits secrets d'un escenari com a element viu al servei del teatre.

Luminotècnics, ajudants, avisador, traspunts, etc., són tot un altre grup de persones imprescindibles perquè un espectacle funcioni. Solen ser les feines menys conegudes i agraiïdes, però l'evidència més clara és que sense el seu ajut, la «màgia» d'un espectacle canviant i dinàmic com han de ser avui aquestes representacions, no es produiria.

Queda encara la gent que té cura de la imatge, el control de l'economia, de les reserves d'entrades, i moltes altres activitats. Ells són part essencial de l'obra, malgrat l'anonimat en què gairebé sempre treballen.

Girona, finalment, és plena de sorpreses. Trucar a una porta perquè un personatge —pintor, escultor, publicista, etc.— et doni un «cop de mà» gratuïtament, gairebé sempre troba

una resposta positiva i entusiasta. Aquest fet és essencial —junt amb el recolzament d'un públic fidel— per continuar l'empresa un any i un altre.

Els anacronismes: element inseparable d'«Els Pastorets»

La convivència de dues eres històriques allunyades

Si l'anacronisme s'ha de comprendre com la confusió en l'ordre dels fets, aquestes vetllades en són una de les més genuïnes i desvergonyides expressions.

L'extracció popular dels arguments, i la seva mateixa raó de ser històrica, en el sentit que eren representacions que volien arribar de ple al sentiment de l'espectador, van fer que l'època de la vida de Jesús i el seu entorn es vincuessin totalment a costums absolutament actuals i que no tenien res a veure amb el primer segle de la era cristiana.

Així, tenim que en molts «Pastorets» el vestuari reflecteix la manera de guarnir-se de la pagesia catalana —espartenyas de vetes, faixa i barretina— les decoracions presenten muntanyes nevades —quan al país dels jueus no n'hi ha ni una— o bé algunes eines de fuster —per a Sant Josep— que no varen ser inventades fins segles després...

Les referències en el vers són també constants a la manera de viure de consuetud, com és ara la «casa pairal», la vida «de pagès», la institució de «l'hereu», el gust de reunir la família a «l'entorn de la llar», els jocs infantils de «balins, de cucut, de jugar a xapes...» i tantes altres que no fan res més que acostar a l'espectador l'argument que se li vol presentar. En general, ningú no hi posa cap retop, si no és un llepafils, perquè forma part de l'arrel mateixa d'aquestes vetllades.

Es necessiten tota mena d'artilugis per tal de convertir la gent del carrer en personatges de l'època de Jesús o bé tornar-los «àngels» o «dimonis». David Font rep una des-càrrega de maquillatge.

El còmic al mig de la platea, envoltat de públic. Aquesta és una de les «llibertats» que solen aparèixer en tots «Els Pastorets».

Els còmics i les seves sàtires

Els més agosarats en servir-se dels anacronismes són els «pastors còmics» que sempre solen aprofitar la seva via lliure a la improvisació per fer referència a temes actuals, malgrat estar representant personatges de dos mil anys enrera. Especialment són sensibles a qüestions urbanes o municipals o a d'altres qüestions que estan en l'ànim general del moment. Vol dir que no és res d'estrany trobar-se amb al·lusions a la «dificultat d'aparcar...» o a la manca de seguretat ciutadana.

Els directors d'escena lluiten com poden contra aquest mal costum, però malgrat les promeses de formalitat dels còmics, quan van «embalats» sempre en deixen anar alguna, perquè saben que afalaguen l'oïda de l'espectador i n'obtenen el seu favor.

El cas més gruixut dels anacronismes és el que es dona en «Els Pastorets de Girona» que actualment es representen al Teatre Municipal. El personatge del «dimoni gros» fa tants anys que el representa Jaume Teixidor que, en un moment determinat de l'escena, es produeix el següent diàleg entre els còmics:

ARAM - Així, aquest senyor... és el dimoni...?

BATUS - No, home... que no veus que és en Jaume Teixidor?

Aquesta llicència, que hauria de fer enrogir de vergonya els menys rígids cànons del que és el misteri del teatre, produeix la general satisfacció del públic, que riu i aplaudeix la sortida de paper de Batus. I davant d'aquesta reacció espontània, les severes renyines del director d'escena no hi poden fer res...

«Les cobles»

Aquest anacronisme es posa de manifest, de forma franca i oberta, quan els còmics canten «les cobles» que solen interpretar-se a tots els «Pastorets». Són cobles senzilles amb una tonada popular que en alguns llocs sol ser seguida a ple pulmó per una gran part de públic, que ja se la sap d'anys anteriors.

Els autors procuren que el sentit de les cobles s'ajusti

al contingut de les obres i als seus arguments, com és ara, quan Batus i Aram es deleixen per casar-se amb Maria. La lletra de les tornades que vol imposar l'autor diu:

ARAM - *Per trobar promesa honesta s'ha de patir tanmateix, i hom a voltes encara resta amb la canya sense peix.*

BATUS - *El pobret que es deleix massa per fer un casament lluit pot ben rossegar carbassa, com a mi m'ha succeït...*

Però els «còmics» solen tirar pel dret i substitueixen aquest text per altres amb franques referències locals. A Girona, les que havien tingut més èxit eren d'aquest estil:

ARAM - *Des d'Itàlia fins a França, de Corea a Portugal...
són les noies de Girona les que no tenen rival.*

*Quan passegen per la Rambla, en tenen un aire tal...
que a qui li agafa aquest aire, sempre més està malalt!*

Un altre lloc comú a Girona ha estat, en tots els temps, la poca netedat del riu Onyar. La seva condició incuriosa no deixava d'aparèixer:

BATUS - *Travessa la «gran» Girona, un riu que és molt important que recull les porqueries que els veïns hi van tirant...*

*Quan hi passes al migdia, amb aquella olor que fa,
qualsevol es pensaria... que hi neda algun bacallà...*

Com a referència, podem parlar d'una cobla que es dedicava al desaparegut i enyorat tren que anava a Sant Feliu de Guíxols. Era tan precari el seu estat, que fins i tot en «Els Pastorets» es comentava:

ARAM - *Si te'n vols anar a la platja, quan arribi el nou estiu
i no portes molta pressa, agafa el tren de Sant Feliu.*

Si el calor no t'aclapara, calor et farà agafar...

Quan arribi una pujada... i hakis de baixar a apretar!

La condició de «capital de província» de què gaudia Girona li donava l'oportunitat de desmarcar-se de la gent de pagès. Per això no és pas d'estranyar aquesta cobla, a més a més coneguda com a corranda popular:

BATUS - *Un pagès a Barcelona, l'altre dia se'n va anar*

a comprar-se un bon paraigua, ja que no en tenia cap.

En sortir va dir: «Dispensi'm, me'l podria embolicar?...

perquè veig que comença a ploure... i se'm podria mullar...!

Podríem continuar. Deixarem constància, finalment, d'una cobla que feia referència a les pròpies representacions i deia:

ARAM - *En aquests «Pastorets», no ens falta ni un detall.*

Tenim llum, tenim tapissos, cortinatges d'or i tul...

I també bones butaques, per poder-hi posar... el cul!

L'última paraula solia canviar-se per «el cos» davant la riallada general que festejava la picardia (i la innocència) del còmic.

Com es pot constatar, aquestes referències sortien totalment del context però eren acceptades per un públic festiu i poc exigent.

Dimonis a la platea

Finalment, deixem constància d'un altre anacronisme: la invasió de l'espai destinat al públic per part dels actors. Com és conegut, el teatre «a la italiana» té l'anomenada «quarta paret», que és invisible, tota vegada que es correspon a la que hauria d'existir —si allò que passa a l'escena fos real— en el lloc de la boca de l'escenari.

Tradicionalment aquesta quarta paret no es pot traspasar, ni pel públic ni pels actors, tota vegada que encara que conviuen i es comuniquen l'argument, estan junts, però mai barrejats.

Aquesta convenció, tan coneguda arreu, és transgredida sovint pels actors d'«Els Pastorets» que no tenen massa problemes a situar-se a la platea, al costat del públic, amb qual-sevol excusa. Generalment el fet es produeix quan els «còmics», perseguits pel dimoni, no troben cap manera millor de fugir que saltant de l'escenari a la platea. Tot seguit «el banyeta» fa el mateix, davant l'espant del públic infantil, i les riallades dels més grans.

En els últims anys, però, aquesta llicència se l'han agafada moltes companyies, tota vegada que el teatre «a la italiana» ha perdut adeptes, enfront d'una manera més lliure

ELS PASTORETS

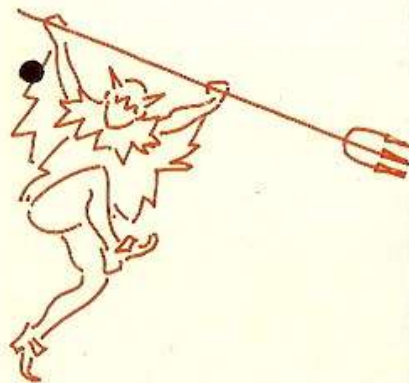
de LA SALLE

————— VERSIÓN 1958 —————

- PRESENTACIÓN EN GERONA DE LA «LUZ NEGRA» Y COLORES HIPNÓTICOS
- MARAVILLOSO RELATO DE PAZ Y SENCILLEZ ENMARCADO EN LOS MÁS ORIGINALES LUGARES
- VISIONES PLÁSTICAS CON IMPRESIONANTES FONDOS MUSICALES Y DE LUZ
- CON VESTUARIO, ARMAMENTO, CICLORAMA Y DECORADOS EXPROFESOS DE PROPIEDAD
- LA MAS MODERNA TÉCNICA
- EL MEJOR CRITERIO TEATRAL AL SERVICIO DEL TÍPICO ESPECTÁCULO NAVIDEÑO

¡VINCULADOS TRADICIONALMENTE A LA NAVIDAD GERUNDENSE!

GRABACIONES: RADIO GERONA EAJ 38
EQUIPO MEGAFÓNICO: INGRA
SONIDO EN OFF POR ALTA FIDELIDAD
MÚSICA: QUINTETO VIENÉS
COROS DEL COLEGIO SAN NARCISO
MÁS DE OCHENTA PERSONAJES EN ESCENA
PRESENTADOS POR EL C. E. LA SALLE

MAQUILLAJE: CARLOS VIVÓ
COREOGRAFÍA: JOSÉ M.º FIGUERAS
CONTROL SONIDO: JORGE PIFERRER
TRAMOYA: MIGUEL BOSCH
LUMINOTECNIA: JOSÉ REBOLLO
ESCENOGRAFÍA: MARIO SOLER
DIRECCIÓN: JUAN RIBAS

a las 4,45 de la tarde de los

días **21, 25, 26 y 28** de diciembre
y **1, 4 y 6** de enero

Invitaciones: Colegio La Salle - Tel. 1925, laborables de 7 a 9

L'any mil nou-cents cinquanta-vuit el programa combinava fotografia, dibuixos i textos.

Los momentos más felices del año...

**...a las 4,45 de las tardes...
18, 25 y 26 de diciembre
1, 6, 8, 15, y 22 de enero...**

Magnífica presentación de acuerdo con la actual técnica teatral y los medios más modernos.

Cien personajes en escena, orquesta, coros, luz negra, ciclorama en color, luminotecnica aplicada, sorprendentes innovaciones; más de veinte años de prestigio, en un esfuerzo continuado y conjunto para captar el eterno mensaje de la Navidad

Vinculados a la tradición gerundense...

ELS PASTORETS DE LA SALLE

Reserve sus invitaciones:
Teléf. 1915 de 7 a 9 tarde

Gerona

El contrast d'una tradició tan casolana com «Els Pastorets» anunciats en castellà encara en els anys seixanta. La figura recorda el patriarca o majoral dels pastors.

Ciclo 1962-63

Días 23, 25, 26
y 30 de diciembre
1, 6, 13, 21, 28 de
enero

A las 4,45 tarde

Reserva Localidades
Tel. 1915

Plaza de España - 17001 - Girona

Portem alegria nova...!

**ELS
PASTORETS
DE
LA SALLE**

GERONA

Amb el temps es milloraren les tècniques publicitàries com a reclam per al públic. L'any 62/63 es varen representar nou vegades, fins a final de gener.

**ELS PASTORETS
DE LA SALLE**

DIES 26 i 26
de DESEMBRE
1-6-8 i 15 de
GENER

GIRONA

En els últims cartells de la Salle les figures varen anar guanyant terreny a les paraules. L'angelet sobre el cel de la ciutat és obra de Carles Vivó.

i espontània de fer els muntatges. La conseqüència és que el públic ja no troba tan extraordinari veure que un personatge se li acosta, malgrat que sigui el dimoni en persona.

Programes i cartells

Originàriament, els programes sempre donaven el màxim relleu a l'obra que es representava. La menció que es tractava de fer «Els Pastorets», a vegades ni apareixia, o bé es deia amb lletra menuda. Probablement les obres més representades a Girona han tingut aquests títols:

El primer Nadal dels pastors	<i>Música i lletra de Mn. Rosendo Fortunet i Busquets.</i>
El Nacimiento del Salvador o la Redención del Esclavo	<i>Lletra d'Antonio Molins, i música d'Ignasi Rubió.</i>
L'Estel de Natzaret	<i>Lletra de Ramon Pàmies</i>
La Rosa de Jericó	<i>Lletra de Josep Duró i Gili, música de Mn. Rossend Molera.</i>
La Flor de Nadal	<i>Lletra de Francesc d'A. Picas i Pous.</i>
El Misteri de Nadal	<i>Lletra de Mn. Francesc Gay, música de Josep M. Baró i Güell.</i>
Els Pastorets o l'Adveniment de l'Infant Jesús.	<i>Lletra de Josep M. Folch i Torres.</i>
El Vell Camí de Nadal	<i>Lletra de Joan Ribas i Feixas.</i>

La necessitat d'adaptar les obres a les circumstàncies, als actors disponibles i a les modes de cada moment, han portat a introduir canvis en les obres originals, fins al punt que a vegades gairebé no tenen res a veure amb allò que en un inici es va escriure.

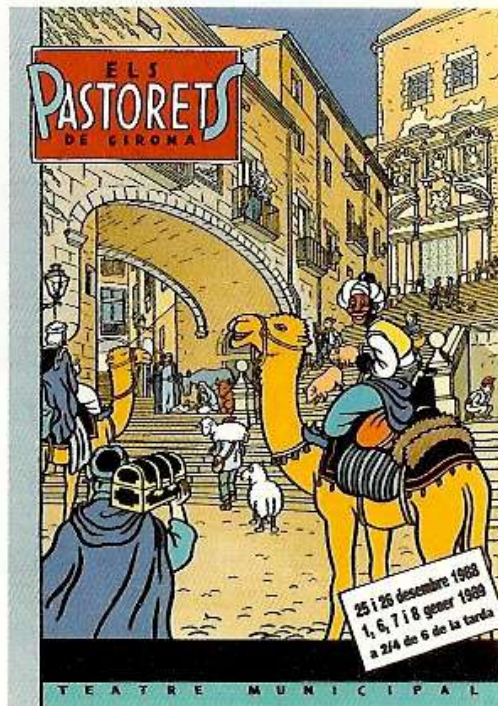
Aquest «desplegable» servia de programa de mà per a les vetllades dels anys 1981-1982, amb la sorpresa del ramat davant la presència del dimoni.

Dues «versions» del mateix programa. El dimoni, tot primer, s'amaga sota la «pell de xai», mentre que, en l'altra versió —desplegant el programa—, ja va «per feina» i es deixa veure.

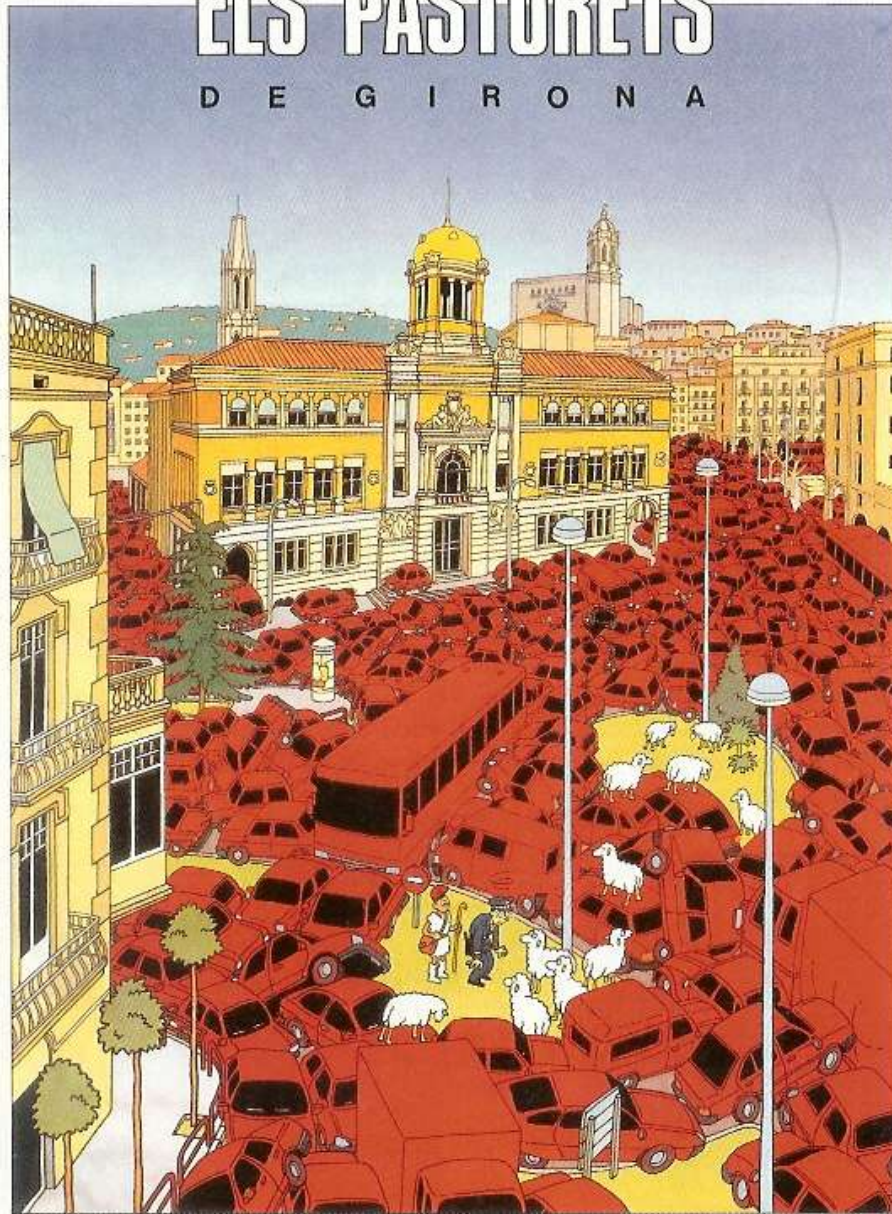
En el cartel·l de l'any 1983 el dimoni, amb foc als dits, baixa per la vall de Sant Daniel, mentre al fons es veuen els campanars de Girona il·luminats per la llum de les flames. Aquell estiu havia cremat la major part del bosc de la vall de Sant Daniel, i el programa ho recordava així...

Tot passant per sota de Palau del Vescomtat, a les escales de Sant Martí, hom pot trobar-se amb les figures del naixement i amb els camells que porten els reis.

ELS PASTORETS

D E G I R O N A

24, 25, 26, 30, 31 desembre 1989 i 1 gener 1990

El dia 24 (matinal a les 11 h.) i els dies 25, 26, 30, 31 i 1 (a 2/4 de 6 de la tarda)

TEATRE MUNICIPAL

Entrades numerades. Preu únic: 200 pts. Lloges 400 i 600 val entrades.
Venda anticipada a les taquilles: dies laborals (després d'horari) de 17 a 21 hores.
Venda els dies de funció: des de dues hores abans de cada funció.
Informació al telèfon: 20 11 33 i 20 11 17.

El cartell i programa de mà de l'any 89/90 recordava el caos circulatori de Girona. Enmig de la saturació de vehicles, el pastor pregunta a l'atabalat municipal per on ha de passar amb el ramat.

Amb això s'ha provocat que anés agafant forma el costum de titular les representacions en forma genèrica, com «Els Pastorets» de la mateixa manera que també les obres que representen la mort de Jesús es coneixen amb el nom de «La Passió». En ocasions, el nom de l'obra que es representa en concret apareix en lletra menuda.

Tot primer, els programes i cartells eren amb tipografia i a una sola tinta. De fet, aquesta forma d'anunciar-los substituïa les velles pissarres negres que col·locaven a les portes dels teatres, per avisar de les properes funcions.

Més tard, els programes han estat fets amb figures, impreses amb *offset* i a tot color, procurant atraure més pel contingut del cartell que pels detalls d'allò que s'anuncia.

Cal constatar que fins ben entrats els anys seixanta els programes eren escrits totalment en llengua castellana ja que era una imposició oficial, que finalment ja la trobava tothom «d'allò més natural».

A mida que en la ciutat tornaven a surar els sentiments de catalanitat, —aparició de la revista *Presència*, premi Prudenci Bertrana, etc.— els programes i cartells tornen a editar-se totalment en llengua catalana. A partir d'un moment determinat, les autoritats encarregades de la censura ja no tingueren força moral per prohibir-ho, entre altres raons perquè no hi havia cap llei escrita que obligués a fer les coses en castellà. Era únicament una imposició política que es va anar diluint.

Encara l'any 1960 podem trobar —i publiquem— la pàgina d'un programa editat en castellà on hi figura el segell de la censura que exercia el «Ministerio de Información y Turismo». El control estatal arribava fins i tot a les més innocents publicacions...

Els cartells d'«Els Pastorets de Girona»

Amb tota probabilitat, el cas dels cartells anunciadors d'«Els Pastorets de Girona» és d'una notorietat remarcable.

Durant deu anys s'han publicat deu cartells diferents, tots deguts al dibuixant Àngel del Pozo, i tots ells agafant com a referència algun paisatge urbà de la ciutat de Girona. Des dels dimonis saltant per les muralles fins al llit del riu Onyar, passant per les escales de la Catedral, el mercat, les escales del seminari o l'embús de vehicles davant l'edifici de Correus, aquest singular autor ha anat reflectint indrets ciutadans, i els hi ha col·locat una anècdota, sempre plena de picardia i tendresa.

La singular habilitat del dibuixant per reflectir els ambients i la seva elegància de perfils i colors constitueixen una col·lecció molt buscada per aquells qui es deleixen per emmagatzemar «pòsters». Tan singulars són aquests cartells que produeixen a vegades un efecte diferent al que pretenen, i és que cal controlar la seva efectiva difusió per evitar que caiguin en mans de col·leccionistes que se'ls reserven ràpidament a benefici propi.

Publiquem alguns d'aquests cartells com a mostra de la seva categoria, més avaluada si es poden contemplar en la seva mida natural.

Personatges i protagonistes

A la ciutat de Girona, al llarg dels temps, es poden comptar per milers les persones que han pujat un dia o un altre sobre l'escenari per tal de representar «Els Pastorets». No podem oblidar en aquest punt les vetllades escolars, que malgrat fer-se generalment amb molt pocs medis, han tingut sempre el seu impacte dintre la vida de cada comunitat escolar i el seu entorn. Potser en aquest punt caldria destacar les representacions que el «Grup Escolar Bruguera» ha portat a terme uns quants anys al Teatre Municipal, en sessions dirigides als propis escolars i als seus familiars, i conduïdes per Ramon Bover. Elles —com tantes d'altres— suposen un esforç i una dedicació no sempre prou reconegudes. I pels escolars, un fort impacte emocional en exercir per primera vegada

a la vida una activitat —la d'actor— en la qual conflueixin totes les mirades, i de la qual depèn en bona mesura l'èxit de l'empresa.

Quant a les representacions dels distints grups escènics, ja els hem detallat en el recorregut històrico-contemporari, però deturant-nos en alguns personatges, cal tenir present que el fet de ser gent coneguda, de la ciutat, augmentava encara el grau de simpatia dels propis espectadors. És freqüent que, després, aquestes persones —en la seva vida quotidiana— es trobin amb expressions com aquestes, a càrrec dels seus propis veïns i coneguts:

- *Ahir em vares fer riure molt, fent de «Borrego»...*

- *M'ho vaig passar molt bé al «Cultural», recordant el temps de la infantesa...*

- *(A un infant) Mira, nen: aquest senyor és el dimoni, i si no fas bon dat et portarà a l'infern... (Malgrat que el «dimoni» vesteixi de persona normal, naturalment).*

Generalment, la gent que ha fet «Pastorets» han estat aquells que han tingut una vida més pacífica a la ciutat i, paradoxalment, ocupada en activitats d'una certa monotonia: administratius, gestors, empleats de banca, petits artesans, mecànics... El contrast entre un tarannà tan tranquil i les atzaroses escenes en què es veuen «embolicats» a l'escena, potser comporta una motivació especial en aquestes persones.

Uns dels personatges més entranyables són les «parelles» de còmics, que solen reincidir i durar una colla d'anys en els seus respectius papers, fins a fer-se coneguts i estimats pel seu públic fidel, que els riu totes les gràcies. Generalment, no coincideix en absolut el tarannà que demostren sobre l'escenari i el que els toca aparentar en la seva vida quotidiana, malgrat que tots solen tenir en comú una constant: una fina ironia davant la vida i una certa tranquil·litat d'esperit. Podem recordar, per exemple, a Josep Figueres, pèl roig i figura aguerrida, que en la vida normal era recaptador d'impostos, ocupació ben allunyada de qualsevol comicitat... O en Jaume Pijaume, espardanyer i administratiu, Joan Casany i Àlvar Capella, que llavors eren empleats de Banca,

Aram, Batus i l'avi Adon. Els personifiquen Àlvar Capella, Joan Ribas i Miquel Soler.

Tres personatges importants en el món del teatre aficionat a Girona: Jaume Teixidor, Francisco Aleixandri (que feia d'apuntador en totes les obres del GEiEG i d'altres elencs, amb extraordinària eficàcia) i Joaquim Boada, que va personificar Jesús en totes les representacions de «La Passió» al llarg dels anys.

En aquesta instantània, Jaume Teixidor sembla un dimoni amb evidents reminiscències d'«El Tenorio» a jutjar per la «perilla» que llueix.

Els equips tècnics són bàsics, tant en la preparació de l'obra com en el sincronisme de les vetllades. Jordi Piferrer, Francesc Ferrer i Cànimics i Eloi Prat — amb Pere Zamora, que no apareix a la foto — porten el pes d'aquesta imprescindible música i dels efectes de so.

Alguns personatges tenen la grandesa de l'anonimat, fan papers secundaris amb el mateix interès que els més importants protagonistes. Sense ells, «Els Pastorets» no es podrien fer.

Xavier Puig, igualment dedicat a feines relacionades amb la banca... com ho són ara mateix Josep Maria Casas, Salvador Donato i Joan Donat, que són els «còmics» del Teatre Municipal. Sembla com si existís una mena de lligam entre ser còmic i empleat de banca...!

Però no tot s'acaba amb els còmics: també els «dolents» d'«Els Pastorets» són gent d'allò més pacífica. Entre ells, podem destacar per la seva llarga trajectòria Joan Cervià, que durant molts anys va interpretar el «Jonatàs» —personatge turmentat i sinistre— per fer després el despòtic rei Herodes: contrasten aquestes «ocupacions» amb la seva habitual al servei d'una entitat d'estalvi. I també el «Sant Josep» actual —Salvi de Castro— professor en una escola gironina. També la «Verge» actual, Lourdes Vaquero, treballa en una agència administrativa... Com també ho fa el centurió aguerrit i intrèpid: Ricard Amich. Joan Canals, Sebastià Gironella, Olga Vila, Lídia Casellas i tants d'altres magnífics actors ocupats normalment en tasques administratives, o famílies senceres com ara els Ribas, Donato, Quadrat, Pelach, Masó, Sagrera, Palahí... i tantes i tantes altres que resultaria impossible d'enumerar. Sembla que pujar a l'escenari és contrapunt per a tota vida pacífica i ordenada.

El dimoni gros

Personatge central i imprescindible d'«Els Pastorets» és el dimoni. Sense ell es podrien fer altres tipus de representacions nadalenques, però no serien «Els Pastorets». Les seves malifetes i astúcies són l'esca d'un argument que —de no ser-hi ell— esdevindria una bassa d'oli.

A Girona hi ha hagut molts dimonis cèlebres: Baltasar, Fontan, Busquets, Riera, Capella, Francisco...

Però el dimoni gros per excel·lència és en Jaume Teixidor, com segurament coneix tothom a la ciutat.

Tenia divuit anys quan se li va confiar aquest paper en «Els Pastorets de la Salle». Ara ha passat un bon tros de la cinquantena... i encara el representa.

Jaume Teixidor, dimoni gros de tota la vida, aplicant-se el maquillatge. Ell diu que en «Els Pastorets» les coses són molt clares: els bons sempre són bons i els dolents, dolents.

Un grup excepcional. Els germans Fonalleras —Josep Maria amb el cigar a la boca i Jaume al seu costat— i Xicu Masó, preparats per intervenir com a «dimonis» en les primeres versions dels anys vuitanta. Entre vestidors, l'humor mai no falta.

El dimoni «rendit» als peus de l'àngel Sant Miquel, que en aquesta ocasió personificava Dolors Juanhuix, mentre que un altre àngel — Olga Martín — se'ls mira a distància.

Pere Sala ha estat durant molts anys el cap de la tramoia del Teatre Municipal. Va ser també el fuster que va realitzar els decorats corporis de «La Passió».

Els anys passen i alguns dels que alegrement apareixen en aquest grup ja no estan incorporats a la «nòmina» d'«Els Pastorets». El record d'aquests dies, però, difícilment podran oblidar-lo.

En Jaume Teixidor i Cuyàs era de ben jovenet una persona molt popular a la ciutat. La seva figura espigada, el cabell rogenic i el seu posat optimista feien d'«En Teixi» una figura molt coneguda. Va iniciar-se en el quadre escènic del GEiEG, i la seva popularitat va anar en augment fent de locutor a Ràdio Girona i a Radiocadena durant una colla d'anys. A part d'això, ha estat el presentador per antonomàsia de centenars d'espectacles i de concursos de «Miss...». Solter d'or durant una pila d'anys, periodista en molts diaris, enamorat de la bona taula en companyia. Però també ha professat d'administratiu a la funció pública.

Moltes generacions l'han admirat sobre l'escenari. «Teixi» tenia les seves «fans» particulars que inclús veien totes les funcions d'«Els Pastorets» que es feien cada any, de tant com els agradava...

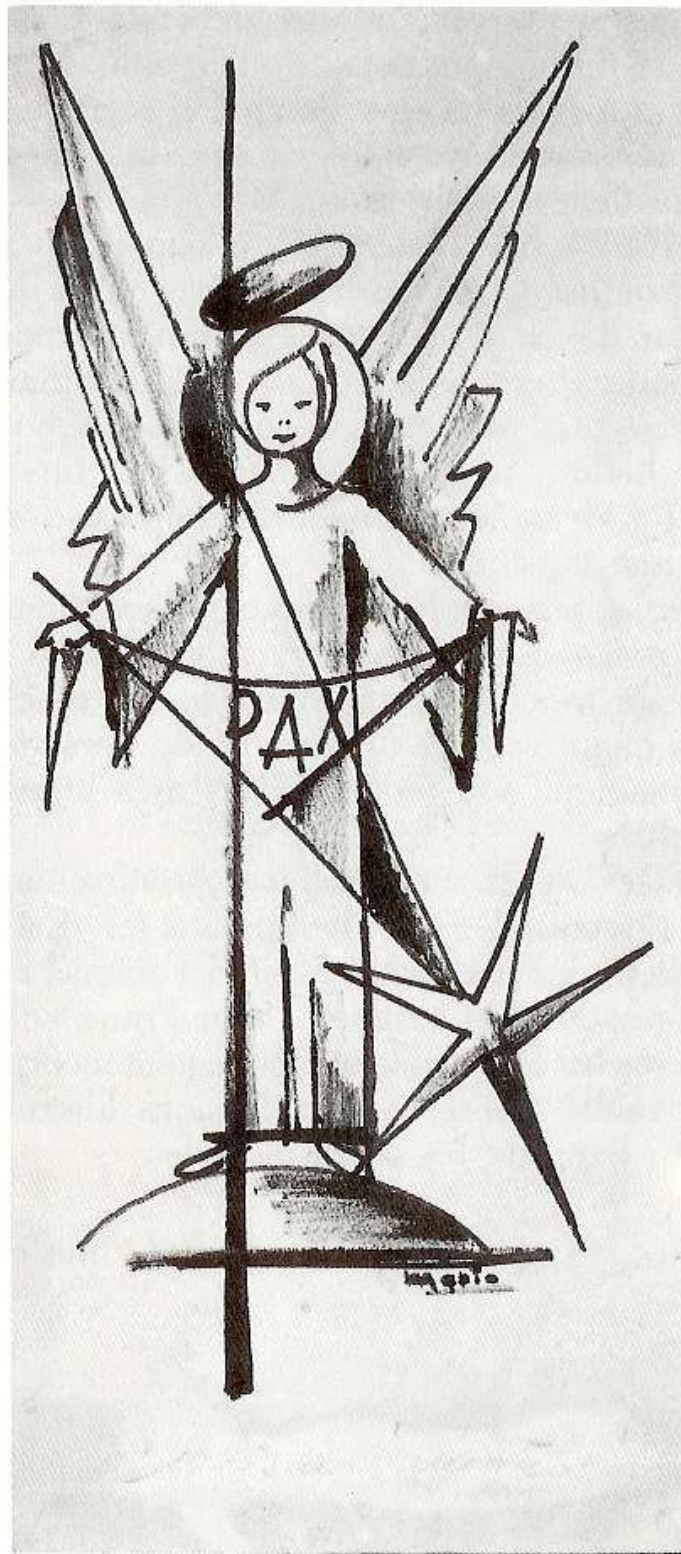
El seu monòleg, llançant un desafiament al Totpoderós, no s'ha tocat en molts anys de l'argument de l'obra, malgrat que hagi canviat tot al seu entorn. Al final del primer acte «Llucifer-Teixidor» acaba l'escena amb un brillant «...Jo... et bolcaré del teu seient reial...!!!» que tothom espera i se sap de memòria.

Amb un cert regust morbós els pares porten encara avui els seus tendres infants a l'escenari, a l'entreacte, per tal d'acostar-los al dimoni. Teixidor se'ls mira amb un pervers somris... i els encén les puntes de les banyes, fetes amb bombetes i paper transparent vermell. L'infant, lògicament s'espanta, i el seu pare, sentint-se protector, el calma fent-li comprendre que... «...No veus que és en Jaume Teixidor?...»

L'apel·latiu de «dimoni gros» ve per contrast amb tota l'altra sèrie de dimonis i dimònies que també fan de les seves sobre l'escena, però dels quals Llucifer n'és l'amo i senyor absolut.

Màrius Soler

Dolorosament traspasat fa anys, Màrius Soler, arquitecte, va ser una de les persones que va aconseguir elevar la quali-

Original del dibuix de Màrius Soler per als programes. La línia segura i l'arrodoniment del personatge eren peculiars dels seus treballs.

tat d'«Els Pastorets» pintant uns decorats molt acurats i preocupant-se fins l'últim detall de l'escena. Tenia un sentit estètic aplicat a l'escena que donava el to requerit a cada ambient, i emprant els mitjans més senzills i barats, donada la migradesa dels pressupostos.

Home religiós, havia interpretat el paper de «Sant Josep» en la seva joventut. Quan va deixar l'escena va iniciar-se en la vasta labor de fer escenografies, amb un encert que no ha estat superat, degut al seu dibuix que dominava a la perfecció, i sobretot, a la imaginació posada sobre aquells decorats que treballava des del primer esbós fins a l'última pinzellada. Per desgràcia, la majoria d'aquests treballs escenogràfics s'han perdut.

En repassar els diferents muntatges, ja s'han constatat noms de les persones que varen intervenir-hi. Però amb aquest tema es pot ser tremendament injust, ja que en el teatre aficionat hi ha hagut sempre una munió de persones que gairebé anònimament han fet les feines més humils... i més imprescindibles.

Personatges de la vida política gironina com són ara Xavier Soy, Francesc Ferrer... han pujat a fer «Els Pastorets», així com autors coneguts com Miquel Fañanàs i Josep Ma. Fonalleras; regidors de respecte, com Francesc Francisco; artistes de totes les especialitats, i molta gent incorporada després a importants empreses o professions liberals dintre la ciutat, o ben lluny de les seves muralles.

CAPÍTOL III

ANÈCDOTES I VIVÈNCIES *(petit recull)*

Un teatre per a «homes sols».

Sant Josep i la Verge es varen casar.

El «Quintet Vienès».

Un cas de consciència.

«Els perills del Teatre».

Un futur senador, apologista d'«Els Pastorets».

Un teatre per a «homes sols»

Com ja s'ha dit abans, el teatre catòlic no admetia la presència de dones compartint paper amb els homes damunt de l'escenari. Si aquest inconvenient se salvava programant obres «per a homes sols» i també per a «noies soles», el problema es feia més palès quan es representaven «Els Pastorets» tota vegada que en el portal de Betlem, la presència de la Verge semblava totalment imprescindible.

L'autor d'«El misteri de Nadal» exposa en el pròleg de la seva obra, com ha solucionat aquest «problema»:

«En la majoria d'obres pastorils escrites per als nostres escenaris, els autors fan parlar la Verge Maria i Sant Josep. Però aquestes figures, tant l'una com l'altra, solen ser papers curts i petits. Sant Josep passa a ser confiat a un actor molt secundari, i quant a la Verge, és representada per un noi, perquè tingui veu femenina.

Ja sé que algunes companyies tenen resolta aquesta qüestió d'una faísó extraordinària, però ara no és hora de discutir la conveniència o no conveniència de tal solució. El que m'ha semblat oportú és evitar el conflicte i el ridícul i escriure, per tant, uns «Pastorets» sense dames. (La Verge, no havent de parlar, podrà ésser sense ridiculesa un noi, convenientment abillat i que restarà desconegut) i ensems donar a la figura de Sant Josep un relleu que el col·loqui al nivell de primer actor».

Queda clar que l'autor sacrifica un paper important —la Verge— per no crear conflicte, i recomana la utilització d'un noi, amb la novetat que «no parla» i així s'evita el ridícul. El que no es qüestiona és la possibilitat que una dama pugi a un escenari ple «d'homes».

Al pobre noi que —per ser barbamec— li tocava «fer» de la Verge, quedava marcat per una colla d'anys...

Va arribar un dia que el tema era tan anacrònic que l'autoritat eclesiàstica va consentir que pugés una noia a l'escenari... a condició que fos germana d'un actor.

A la Salle la primera noia que va interpretar la Verge va ser Maria Teresa Capella, que tenia un germà director i l'altre actor en la vetllada.

Per evitar malentesos, la noia es passava tota l'obra asseguda a la platea, i únicament quan es preparava el quadre final —el naixement— baixaven a buscar-la a la sala els seus germans, que —com si fos una guàrdia pretoriana— l'acompanyaven a l'escenari. Ella —sense passar pels camerinos— es posava un mantell blau, i apareixia al portal. Tot seguit, tornaven a acompanyar-la a la platea, pel mateix procediment.

Sant Josep i la Verge es varen casar

Després de la primera Verge en vingueren d'altres en els anys successius. La primera, una noia molt jove que es deia Mercè Sullà. Tenia una bellesa enigmàtica que anava molt bé al personatge, el qual havia de fer-ho tot amb la seva sola presència, ja que no parlava ni es movia gaire. Sant Josep, representat per Rafel Martí, se'n va enamorar ràpidament. I malgrat que els anys passaren i la vida els va separar, temps després tornaren a trobar-se i acabaren a l'altar, com a marit i muller.

Vet aquí com els temors dels clergues, de la «barreja» entre nois i noies dalt d'un escenari era premonitòria de relacions que podien acabar malament. Encara que aquesta, com diem, va acabar bé.

El «Quintet Vienès»

En els primers anys de les representacions, «Els Pastorets de la Salle comptaven amb l'acompanyament musical del «Quintet Vienès». Es tractava d'un quintet de música clàs

SINDICATO NACIONAL DEL ESPECTACULO

CONTRATO DE TRABAJO

(ORQUESTAS, ORQUESTINAS, BANDA O COBLAS)

FIESTAS MAYORES Y BOLOS DE BAILE

En Gerona - - - - - a 15 de Diciembre de 1959, entre
 D. **Hermanos de la Salle** - - - - - Empresario o Presidente de
 vecino de Gerona - - - - -, con domicilio en **Calle Mediodía nº.3**, sindicado con el
 número - - - - - en el Grupo de - - - - - de este Sindicato
 de una parte, que en este contrato se denominará EMPRESA, y de otra parte, D. **Juan Guillaume**
Costejá, de profesión Profesor Música, vecino de Gerona - - - - - domiciliado
 en **Calle Balmes 16 - 1ª**, sindicado con el número - - - - - en el Grupo de Música, en re-
 presentación de los profesores que posteriormente se relacionan y firman como componentes de la Agrupación
 Musical, denominada **QUINTETO VIENÉS** - - - - - de Gerona - - - - -
 y registrada en el Sindicato Provincial del Espectáculo de - - - - - Grupo de
 Música, con el número - - - - - y que en este contrato se denominan PRODUCTORES, ambas partes con
 capacidad jurídica para contratarse y obligarse, convienen en lo siguiente:

1.ª La EMPRESA contrata a los PRODUCTORES para formar parte de un Grupo Orquestal integrado
 por **cinco** - - - - - Profesores, compromiéndose a ejecutar el programa anotado al dorso de la presente
 durante **los días 25-26-27-28-29 de Diciembre de 1959** en el espectáculo de
Pastorcillos - - - - - del local (calle o plaza) **Mediodía nº.3** de Gerona - - - - -
 del que es Empresario o Presidente D. - - - - -

2.ª Por su labor, la Orquesta percibirá **CUATRO (4.000,00)** - - - - - pesetas.
 Los gastos de viajes y transportes irán a cargo de - - - - - por la cantidad de
 de - - - - - pesetas.
 Los de manutención y hospedaje a cargo de - - - - - por la cantidad
 de - - - - - pesetas.
 Los de cafés y bebidas a cuenta de - - - - - por la cantidad de
 de - - - - - pesetas.

Los PRODUCTORES, al terminar el trabajo, cobrarán, por mediación de su Enlace Sindical, por el total
 de los conceptos expuestos, la cantidad de - - - - - pesetas.

3.ª El precio convenido y consignado en las anteriores cláusulas no podrá ser disminuido por ningún
 concepto, ni aun en el caso de que por cualquier circunstancia no imputable a la Orquesta dejara de ejecutarse
 alguna de las partes del programa que se detalla al dorso.

En todos aquellos casos en que la suspensión no sea por Orden Gubernativa, las EMPRESAS o Comisio-
 nes de Fiestas estarán obligadas a abonar el importe del presente contrato.

4.ª Este contrato debe ser visado antes de las 48 horas, de acuerdo con las normas establecidas en el
 Art. 13 y sus apartados de la vigente Reglamentación, en el Sindicato Provincial del Espectáculo (Grupo de
 Música) o Delegaciones que éste autorice, siendo las condiciones de trabajo y demás articulados comprendidos
 en dicha Reglamentación, de obligatoria aceptación para las partes contratantes.

5.ª Durante la vigencia del presente contrato queda prohibida toda actuación en espectáculos similares
 dentro de la misma población.

Contracte amb el «Quinteto Vienés» per amenitzar «Els Pastorets» de l'any 1959, amb el «visat» del «Sindicato Provincial del Espectáculo». Al mestre Guillaume, representant dels músics, li corresponia signar com «El productor» i, per part de «La Empresa», ho feia un germà de la Salle, «Hermano Eusebio».

sica que es guanyava la vida fent audicions allà on els llogaven. Inclús amenitzaven algunes tardes festives en els cafès de Girona, mentre la gent seia en els vetlladors i bevia gasosa o feia el vermut. Cal pensar que era una manera de portar algun diner a casa, en aquells anys en què resultava difícil, per a tothom que no fos comerciant de queviures, fer bullir l'olla.

El «Quintet Vienès» va ser format per diverses persones, però la composició més freqüent va ser la que segueix:

Piano: Francesc Civil i Castellví.

Baix: Mariano Corbí i Ruiz.

Cello: Josep M. Serra i Castelló.

Violí 1r.: Joan Guillaume i Costejà.

Violí 2n.: Martí Bagudà i Bellapart.

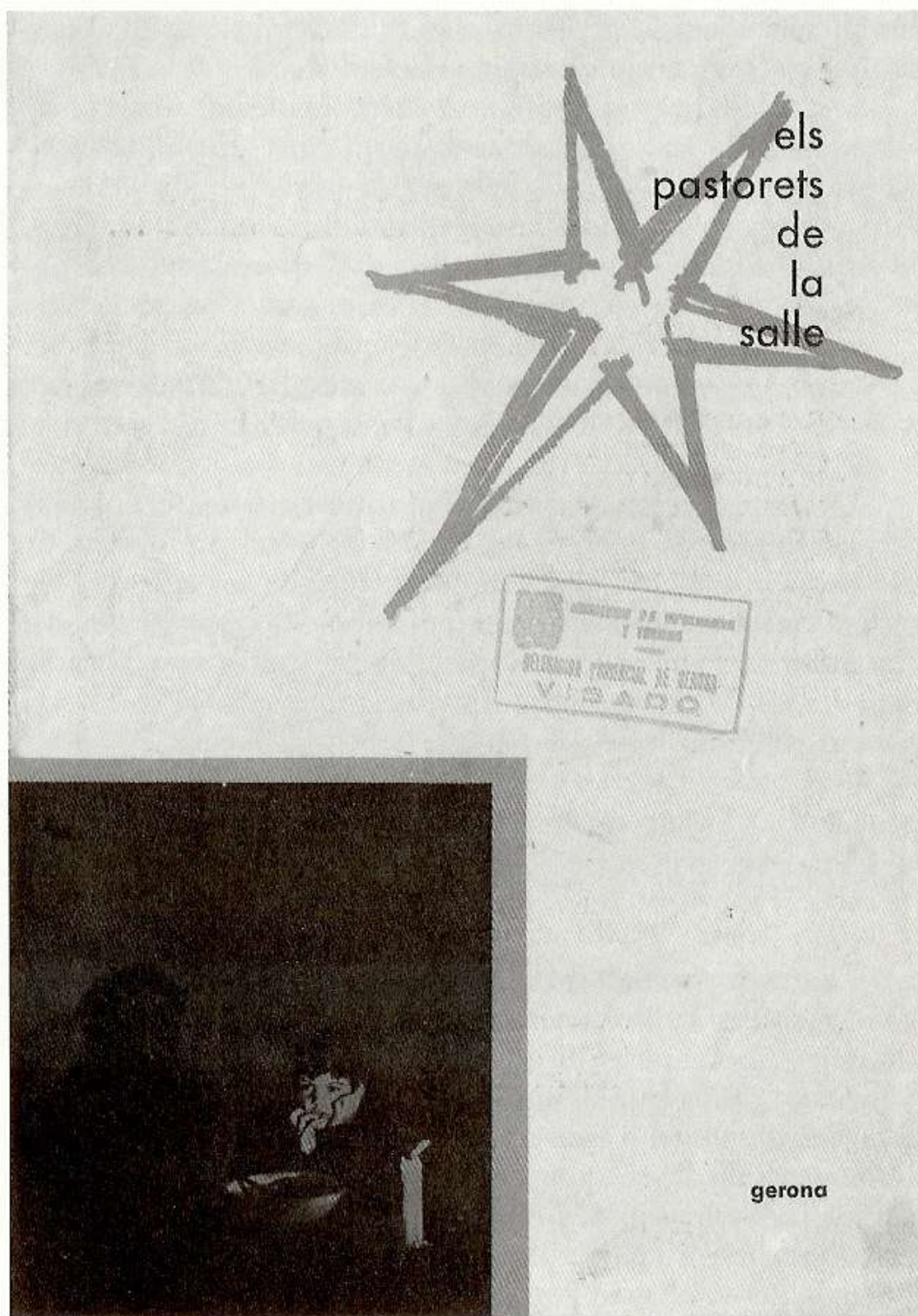
De fet, es pot dir que eren els millors músics clàssics de Girona. El mestre Civil és considerat com una de les figures més importants de la composició contemporània, i té un carer dedicat a Girona. El Sr. Corbí va ser director de la Banda Militar, que aleshores gaudia d'un gran prestigi. El mestre Serra formà part de l'orquestra de Cambra de Girona, i el mestre Guillaume, —ja traspassat—, va ser director del Conservatori de Música de Girona i de l'Orquestra de Cambra.

Tot i la seva categoria, els seus emoluments professionals eren increïblement baixos: 800 PTA cada músic per vuit representacions. És a dir, 100 PTA per vetllada cobraven encara l'any 1959. Ja era amor a la música o a la necessitat, tocar durant totes les tardes festives dels dies de Nadal i el mes de gener per vuit-centes pessetes!

En el nou teatre de la Salle es va excavar una fosa expressa per a l'orquestra, picada personalment per actors i col·laboradors, però al cap de poc temps fou necessari prescindir del «Quintet», per problemes de preu i per la irrupció dels mitjans mecànics de reproducció de so.

Un cas de consciència

En una ocasió va sorgir un problema greu tota vegada que el pianista, mestre Civil, va agafar la grip i no podia actuar.

Fins i tot per a les publicacions més innòcues feia falta el visat de la censura, que era exercit pel «Ministerio de Información y Turismo». Podem veure el seu segell estampat sobre un fullet de propaganda.

El «Quintet Vienès» va proposar per tal de substituir-lo al mestre Cantó, que també era un pianista notable.

Però el fet que aquest últim mestre tingués una certa mala fama d'agradar-li la gent del seu propi sexe —fos o no cert— va provocar una oposició frontal per part dels dirigents de l'entitat organitzadora que tenien por a un escàndol, en trobar-se en un espectacle religiós i adreçat a la mainada, una persona de «dubtosa reputació»... com es deia llavors.

Es va vetar totalment la substitució del mestre Civil pel mestre Cantó, i finalment li va tocar a una altra figura musical gironina, el mestre Rogeli Sánchez, fer-se càrrec del piano en aquella vetllada, amb la qual cosa es va solucionar l'emergència.

La intransigència catòlica en aquests temes era així en aquells moments. Les virtuts havien de quedar públicament reconegudes, encara que en el fons de cada consciència potser les coses no fossin tan inequívocues. Quan una persona era «marcada» públicament per l'opinió i el rumor popular, tenia difícil l'entrada en qualsevol establiment de caire educatiu o religiós.

«Els perills del teatre»

En una representació d'«Els Pastorets de la Salle» de l'any 1954, Narcís Ferrer i Gironès protagonitzava la figura de «Jonatàs», personatge a qui el dimoni havia aconseguit de convèncer per tal que l'ajudés a fer les seves malifetes i trapperies... a canvi d'uns grapats d'or. Aquest «vil metall» era lliurat periòdicament per Lucifer al «dolent Jonatàs» dintre d'unes inefables bosses negres que dringaven quan passaven d'una mà a l'altra. Jonatàs, que veia en aquells lliuraments la seva salvació per poder portar una vida de luxúria i cràpula, agafava adelerat la bosseta, i ràpidament la buidava per tal de comprovar-ne el contingut i comptar les monedes d'or que havien de permetre-li continuar els dispendis d'una vida «escandalosa».

La pràctica consistia en vessar les monedes en una safata situada sobre una tauleta al fons de la sala fastuosa del seu palau. Però en el moment en què començava a comptar les monedes, feien efecte les súpliques del fuster Josep, que clamava al Cel per tal que deslliurés el seu «germà» Jonatàs del dogal que el lligava al dimoni Lucifer. Mentre el «trist mortal —Jonatàs— comptava les monedes, aquestes operaven el següent canvi: es convertien en fum, i en el seu lloc hi apareixia un «munt de verms» (o sigui, una bona colla de cucs repugnants...).

Per aconseguir aquest efecte, mentre Jonatàs comptava les monedes sobre la tauleta al fons de l'escena, encenia un llumí i aplicava la seva flama a un grapadet de pólvora situat sobre la safata. Al més lleuger contacte, la pólvora s'encenia, produïa una flamarada i molt de fum... i tot plegat havia de causar un fort impacte a l'espectador desprevingut.

Però aquell dia no varen anar bé les coses: per més que Narcís Ferrer s'afanyava a encendre la pólvora... mentre comptava les monedes amb veu alta per dissimular: «Set... vuit... nou...», aquell munt de pólvora no es volia encendre. Preocupat perquè l'escena es demorava (ja anava pel «...tretze...») i continuava igual, va posar-hi tot l'interès, i per veure si ho feia prou bé... mentre aplicava la flama a la pólvora va acostar-hi la cara més del compte.

Tot de cop la pólvora va esclatar i la flamarada va agafar de ple el rostre de l'actor, que va caure a terra llençant un crit de dolor.

De moment tothom va pensar que era «realisme escènic», però ben aviat es varen veure les conseqüències reals: tenia la cara totalment socarrimada, cremats els cabells i totalment calcinats els pèls de les celles.

L'obra va acabar com bonament es va poder, i Narcís Ferrer va traslladar-se a una clínica, on el varen atendre. Es va recuperar aviat, de tal manera que va poder seguir interpretant el «Jonatàs» en les vetllades que encara quedaven per fer. És clar que li va ser imprescindible pintar-se les celles, tota vegada que havien quedat desprovistes de qualsevol addi-

tament capillar per una colla de dies.

Els quadres «amateurs» no han gaudit mai de la més mínima assegurança, quan és clar que els perills a dalt d'un escenari són evidents per la multiplicitat de riscos que l'activitat escènica comporta.

Un futur senador, apologista d'«Els Pastorets»

L'any mil nou-cents seixanta en Francesc Ferrer i Gironès —germà de l'actor esmentat en l'anècdota anterior—, va escriure una apologia d'«Els Pastorets». Ferrer havia interpretat diversos papers en les representacions nadalenques, i fins i tot havia provat sort fent un «solo» en una cançó, que començava amb una frase tan ramplona com aquesta: «La nit és clara que sembla de dia...». L'èxit no acompanyava la seva veu, precisament, potser més preparada per a les campanyes polítiques que per a l'art del «bel canto».

Ferrer era de la colla que va aixecar el teatre a la Salle. Al cap dels anys es convertiria en senador per la circumscripció de Girona en totes les legislatures des de l'adveniment de la democràcia.

En l'apologia que signà l'any mil nou-cents seixanta, ja s'hi entrelluquen pensaments que no eren gens freqüents en l'època, i que volen anar més enllà del simple comentari sobre unes vetllades de teatre... a base de dir coses «entre línies» com era usual en aquells temps de rigorosa censura. Res d'estranyar, doncs, que parli d'«EL POBLE D'ISRAEL VIU SOTA EL JOU DEL DOMINI ESTRANGER...» o bé d'«ELS PASTORS, ELS ASSALARIATS I ECONÒMICAMENT FEBLES DEL PRIMER SEGLE»...

Malgrat haver passat trenta anys des d'aquelles dates, el seu escrit conserva molta vigència com a compendi del que pretenien ser aquelles representacions. Per això, ens sembla interessant de transcriure'l íntegrament:

EL NADAL DE LA SALLE

Als Pastorets —i pels somnis d'un infant—, es recula cap al bac humit i fosc del pretèrit, on s'admira amb els ulls esbata-nats l'actualització meravellosa dels esdeveniments que produïren l'encetament de l'Era Cristiana. Cavalcant damunt del temps vers els primers replecs de la nostra història, hom pot fruit del revifament d'uns episodis calcats de la vida de Crist.

Els pastorets ens donen la clau que obre les portes dels pas-satges bíblics més transcendents. L'ur representació amb l'esce-nografia més avançada i ensems guardant la tradició més escrupolosa, ens mostren per les diades nadalenques uns qua-dres que produeixen impacte a les sensibilitats que compten amb una estètica afinada. Deixeu espigolar del meu record els que hi deixaren la petja més pronunciada.

El poble d'Israel viu sota el jou del domini estranger. Roma, la que nodreix pobles, té el poder i la justícia, i ses Legions seran l'eina per la qual Déu se'n servirà per complir les profecies. Un centurió trenca la monotonia plàstica llegint un edicte imperial. Tothom s'ha d'inscriure al lloc de naixement. L'escena tota és llum i color com els vitralls d'una catedral gòtica. A la riba mediterrània, el sol hi dona saó cromàtica, vivificant-la. Mes aquesta llum dels voravis tropicals quedarà esporuguida davant la nova que s'està gestant en una verge jueva.

L'hora és arribada. Els pastors, els assalariats i econòmica-ment febles del primer segle, els mancats de prejudicis i d'argent, els que no tenen la sabiduria dels mags ni dels àugurs, són els que reben la notícia. A la cleda estant, els serafins buiden la foscor amb raigs d'enteniment i comprensió. Aquesta és la nova esperada: El Messies és nat a Betlem. Tot és exultant pel desig miblenari acomplert.

L'home amb tot el seu bagatge de passions, desigs i il·lusions, és l'esca del treballar febrós de tot un exèrcit de follets, coma-nats pel Llucifer derrocat temps ha per l'orgull. En l'obscuritat més pregona dansen dimonis amb pruija per alliberar-se de llur odi. Són una glorada de sauri gegantí, que, immòbil, genera

teranyines que lliguen els humans amb constància sense horitzons.

Però el missatge de l'Etern provoca malestar a les files dels proscrits. La planificació d'una xarxa de captiveri es trenca als seus designis. Les riotes dels diables es tornen vomiteres de foc i bilis. La malaltissa claror del sofre dóna entrada a la derrota. Les danses i salts de joia queden reduïts al no-res. L'Avern queda esmicolat en conèixer el fracàs en son reialme.

La nit és de misteri. A l'atmosfera hi ha un no sé què de meravellós que fa sentir petit a tot humà. L'home, oblidant les passions, ha deixat el camí que l'endegava vers un final traïdor i, convertint-se en infant, coneix la veritat. En el seu cor hi habita de nou la bondat, i els seus problemes són només que deixalles, perquè l'odi s'ha endreçat. Avui sap plorar els pecats d'ahir, perquè Déu li ha ensenyat a ser petit.

Els estels han rebut més llum per projectar damunt l'univers. Qui l'habita ha de dur l'espill ben net per fer la rata als follets afamats de brutícia. Cantem plegats i aprenem les cantúries que del Cel ens arriben. Déu s'ha fet home!

Francesc Ferrer i Gironès

CAPÍTOL IV

ALTRES INICIATIVES

La Passió de Girona.

El Pessebre Gòtic.

El projecte d'espectacle de llum i so.

La Passió de Girona

Des de temps immemorials, les representacions religioses per excel·lència eren «Els Pastorets» i «La Passió» que es feien en els cicles litúrgics corresponents. Amb tot, si bé tothom era molt vàlid per portar a terme un muntatge d'«Els Pastorets», pel seu to festiu i desenfadat, «La Passió» ja requeria un rigor molt més accentuat, donat el seu caràcter de drama sacre per excel·lència.

Per aquest motiu, les diferents formacions gironines, no es veien capaces de fer «La Passió», per manca de mitjans i de gent prou vàlida.

L'any 1953 va sorgir la iniciativa d'ajuntar tots els quadres escènics de la ciutat i fer una «Passió» prou digna. Era un moment d'una fervorositat religiosa molt extremada, amb freqüents «Santes Missions», amb la volta pels pobles de la Verge de Fàtima, i els «Rosaris de l'aurora» i les processons.

Es formà un Patronat que va fer una crida a tots els grups de teatre de Girona. Varen respondre com un sol home. I el dia 19 de març de 1954, s'alçava per primera vegada el teló del Teatre Municipal per tal de presentar l'obra «El Redentor» (en castellà) original de l'autor Josep Bruguera, amb tres actes i quinze quadres. El primer director d'escena va ser Ignasi Avilés, que comandava el quadre de «Ràdio Girona». Els anys següents —1955, 1956— va representar-se l'obra «Del Tabor al Gòlgota» del pare Venanci d'Arenys de Mar. Ja era en llengua catalana. L'èxit va acompanyar l'empresa i animà a fer un text nou i exprés per a Girona, tota vegada que els representants fins aquell moment eren excessivament carrinclons.

Josep M. Capella i Riera i Narcís J. Aragó i Bosch varen escriure un text molt dinàmic i entenedor titulat «La Llum de la Veritat».

TITULOS de los cuadros

La Transfiguració
La Samaritana
Conversió de Magdalena
El perdó de Magdalena
Les Benemérites
Ensenyament de Llàtzer
Jesús i els infants
Resurrecció de Llàtzer
Entrada a Jerusalem
Traïció de Judes
El Sant Sopar
Hori de Götsemani
A l'Atel de Kafàs
Pretori de Pilat
Assolament
«Ecco Homo»
Carrer d'Amargura
Desesperació de Judes
Agonia i mort de Jesús
El braç i la destal
El devalament
Soietat de Maria
Resurrecció

LA PASSIO DE GERONA

Vila - Pérezqui

PRECIOS

PALCOS PRIMER PISO CON 6 ENTRADAS	130 ptas.
PALCOS PLATEA CON 6 ENTRADAS	100 "
PALCOS SEGUNDO PISO CON 6 ENTRADAS	80 "
ENTRADA A PALCO	10 "
BUTACA PLATEA	15 "
BUTACA SEGUNDO PISO	10 "
ASIENTO NUMERADO TERCER PISO	7 "
ENTRADA GENERAL	5 "

LOCALIDADES:
 VENTA: en la taquilla del Teatro
 Todos los días a partir del 27 de febrero, de 7 a 9 de la noche, los días de representación, de 11 a 13 y una hora antes de empezar la función.
 ENCARGOS: Teléfono 2508 de Gerona

TEATRO MUNICIPAL

DIAS 4, 11, 18, 19, 25 y 30 de marzo y 1 de abril de 1956
TARDE a las 5'30

EL PATRONATO DE LA PASIÓN DE GERONA

PRESENTA

"DEL TABOR AL GÓLGOTA"

DRAMA SACRO ORIGINAL de FRAY VENANCIO DE ABRYS DE NOLA, en 3 actos y 23 cuadros, bajo el siguiente reparto:

Jesús Joaquín Boda Pere Francisco Ibern Jaime Rafael Guerrero Juan Jaime Ferrer Moltó Baldomero Godayol Elías José M. Bosch Samaritana Teresa Benet Dóna de Pánfila Margarita Llorens Maria Magdalena Josepina Guinart Caputxí Vicenç Vidal Noi Miguel Viñas Galileu Salvador Faus Simó Carlos Sarralá Cristó José M. Bosch Cristó II Lluís Badocles Jafet Vicente Pizanes Niqueas Joan Cervià	Pontes José M. Beriol Robolí Joan Ribes Maria Mercedes Solà Nicodemus Enrique Estel Llàtzer Jorge Mora Venedor de trèbes Amèlia Hidalgo Venedor de llurs M.ª Rosa Barrio Nicot J. Sebastià Hoach Jemai José L. Guileret Non Luis Fiol Jafet Jaqueta Rudañós El cec Jaume Teixidor D'Aguerre Miguel Busquets Andreu José Mata Felip Tomás Grebol Judes José Braugat	Tots Pedro Arregui Bertolara Luis Balluelo Santiago Juan Puig Mateo Inilio Almazán Yedra Joaquín Comas Simó Juan Suredes Judes José Watabonch Ananias José M. Capella An Jera Francisco Ferrer Anjel M.ª Angeles Solà Malciu Miguel Busquets Oriade M.ª Rosa Madresas Babes José Saba Soler José Bartra Centurió Jaime Teñedor Pius Baldomero Guaiyol	Esclava M.ª Rosa Bartra Esclau Jorge Guillén Claudia profeta M.ª Teresa Delgado Renet Estrella Badocles Josep d'Armenes Narciso Ferrer Saül José Ribes Saül II Miguel Busquets Jorge Maria Manuella Sausalvador Maria Salomé Teresa Benet Maria Cleofas Mercedes Solà Climes José M. Ferrer Verónica Consuelo Francesch Dóna J Dolores Jordà Dóna II Maria Perpiñá Dónes Inilio Almazán Gentes Rafael Guerrero Barrabás José Rio
--	---	--	--

Soldats romans: Francisco Planella, José Fort, Eduardo Berlato, José M. Bosch, Jorge Rosa, Miguel Busquets, Pedro Valera y Tomás Grebol.
Soldats jueus: Carlos Pallarés, José Iborra, Jorge Guillén, Juan Tomás, Narciso Pañali y Andrés Corriga.
Infantes: Martín Pérezqui, José Seguí, José M. Prat, Montserrat Elera, M.ª Pilar Prat, Concepción Prat, Ana Mest, M.ª Dolores Ibern, Trini Ibern y Josepina Llorens.

Sacerdotes, Doctors, Escribes, Faritzes, Mercaders, Esclaus i Poble.

MÁS DE 100 PERSONAJES EN ESCENA

MASA CORAL: ORFEÓN "FLORS DE MAIG" DE SALT, DIRIGIDO POR EL MAESTRO LUIS JULIA

"CICLORAMA" PROPIEDAD DEL PATRONATO DE LA PASIÓN

ESCENOGRAFIA: Isidoro Baa y Rafael Mora. LUMINOTECNIA: Bonal, Lladó y Romanelli. PIROTECNIA: Faljó. VESTUARIO: Casa Paqueta
 PELUQUERIA Y ZAPATERIA: Pilar Damaret. ARMERIA: Propiedad.

SELECCIÓN DE ILUSTRACIONES MUSICALES: Emilio Figueras. NARRADOR: Narciso J. Aragó
 EQUIPO SONORO: UNIVERSAL RADIO. CONTROL DE SONIDO: Esteban Aubó

JEFE DE MAQUINARIA: José Viñas. TRANSPUNTES: Francisco Aleixandrí y Jorge Dalmau REGIDOR DE ESCENA: Antonio Julià

Dirección: MARTÍN BOADA
 ASESOR RELIGIOSO: Muy Iltr. Dr. D. José M.ª Taberner

Dues «Passions» per a Girona: «Del Tabor al Gólgota» i l'obra escrita expressament per representar-la: «La Llum de la Veritat».

TITULOS de los cuadros

Una You
-Segueix-me-
La Mirada
El Perdó
El Nostre Pa
Les Claus del Cel
El Gran Poder de Déu
L'hora del Triomf
Llum per tota la Vida
Trenca Cicles d'Argent
Nit de Pasqua
Amb un Petó
La Justícia dels Homes
La Paraula en Roma
Rei dels Jueus
La Sang del Just
Amb la Creu a Coll
Tot està Consumat
Una Branca d'Arbre
La Veritat
Els Braços de la Mare
AL·LELUIA

PRECIOS	PALCOS PRIMER PISO CON 6 ENTRADAS	130 ptas.
	PALCOS PLATEA CON 6 ENTRADAS	100 "
	PALCOS SEGUNDO PISO CON 6 ENTRADAS	80 "
	ENTRADA A PALCO	10 "
	BUTACA PLATEA	15 "
	BUTACA SEGUNDO PISO	10 "
	ASIENTO NUMERADO TERCER PISO	7 "
ENTRADA GENERAL	5 "	

LOCALIDADES:
VENTA: en la taquilla del Teatro
Todos los días laborables, a partir del 21 de marzo, de 9 a 1 matana y de 4 a 6 tarde, los días de representación, de 11 a 1 y una hora antes de empezar la función.
ENCARGOS: Teléfono 1963 para provincia y fuera provincia.

LA PASSIO DE GIRONA

Vila i Filigrama

TEATRO MUNICIPAL

DIAS 17, 19, 24 y 31 de Marzo, 1, 7, 14 y 19 de Abril de 1957.
TARDE A LAS 6

EL PATRONATO DE LA PASION DE GERONA

PRESENTA

"La Llum de la Veritat"

DRAMA EN TRES ACTOS Y VEINTE CUADROS, CON PROLOGO Y EPILOGO, ORIGINAL DE Narciso J. Aragó y José M.ª Capella

R E P A R T O

Juan Baptista	J. M. Sabench Bosch
Abner	Vicente Pijuaner
Roboam	Juan Carals
Pete	François Isern
Mateu	Amadeu Aguer
Tolrà	Enrique Estebal
Antreu	Miquel Soler
Juan	Jaime Ferrer
Felip	Isidre Serra
Bartomeu	José Matibonch
Jesús	Joaquín Boda
Judea	José Aragó
Love	José M. Ros
Kle	Guillermo Desezo

Abias	José M. Ferrer
Jonás	Juan Daura
Magdalena	Ant. Daura
Rebeca	Enliluz Muñoz
Maia	Mercades Ruy
Manuel	Narciso Ferrer
Simó	Carlos Correas
Valeri	Juan Ribas
Soliel	José Matibonch
Crist	Juan Carals
Dibona	M.ª Teresa Bernal
Nicolomna	J. M. Sabench Bosch
Sanael	Pedro Clua
Esau	Miguel Casellas

Llucifer	José Roca
Infé	Pedro Valera
Mercader I	Francisco Ferrer
Mercader II	Ignacio Torregrosa
Maze	Vicente Pajuaner
Pate	José Ventura
Dona I	Carmen Capella
Dona II	Dolores Jordá
Anás	José Ribas
Servent	Emérito Berlou
Sadús	Francisco Moré
José d'Animata	Salvador Paris
Emisari	Luis Torner
Corral	M.ª Rosa Andress
Soldat jueu	Enrique Estebal

Rubén	Guillermo Demate
Ganahel	José Pujadas
Amicus	Amadeu Riera
Azules	Pedro Clua
Testimoni I	François Bertrándor
Testimoni II	Juan Hernández
Fung Eilat	Bonaventura Sureda
Cristos Falsos	M.ª Teresa Bernal
Esclava	M.ª Carmen Fellosa
Verónica	M. Gracia Bosch
Maria	Bartomeu Boda
Saúl I	Mateo Riera
Saúl II	José Fort
Gezra	Juan Boda
Dama	Amoro Gisbert

Marta Cleofa	Isidre Rigas
Maria Salome	Carmen Sureda
El	José Cadena
Ismael	Agustín Orta
Jonas	Juan Fort
Santiago	Juan Giménez
Tadés	José Buquet
Sans	Pedro Gil
Crist I	Narciso Abella
Crist II	Luis Palmer
Crist III	Sergio Martín
Soldat jueu	Antonio Gómez
Soldat jueu	José M. Clua
Esclava	Narciso Abella
Esclava	Juan Coll

Soldats Romans de la "Compañía de Jesús Crucifixa", Sacerdots, Doctors, Escribas, Farizeus, Mercaders, Esclaus, Poble i Nens.

MAS DE 100 PERSONAJES EN ESCENA

ESCENOGRAFIA y VESTUARIO SEGUN BOCETOS y FIGURINES de JOAQUIN PLA DALMAU
realizados por PEDRO SALA (Carpintería), NARCISO PERICOT (Decoración en yeso) JUAN CASTELLS (Pintura) y MARIA FRECKLER (Modistería de arte)

Luminotecnia: BONAL Y LLADO - Peluquería y Zapatería: PILAR DAMARRT - Armería: Propiedad - Selección de ilustraciones musicales: EMILIO FIGUERAS
Equipo Sonoro: UNIVERSAL RADIO - Control de Sonido: ESTEBAN AUBO

Jefe de Maquinaria: JOSE VIÑAS - Transportes: FRANCISCO ALEXANDRI y JORGE DALMAU - Regidor de Escena: PEDRO SANCHEZ VIVAS

Dirección: MARTIN BODA VILA
Asesor Religioso: Muy Ilre. Dr. D. JOSE M.ª TABERNER COLLELMIR

Era un nou concepte de teatre religiós, fet per persones que eren bones coneixedores de les noves tendències escèniques. Si el personatge central —Jesús— no pronunciava una sola paraula que no estigués escrita en els Èvangelis, al seu entorn els personatges es movien com a homes de carns i ossos, portats per il·lusions i sentiments molt acostats a la manera d'ésser i pensar de la gent contemporània.

Joaquim Pla Dalmau va dissenyar tots els decorats — que eren corporis— i els vestits. Tots es varen fer de bell nou per Maria Freckler, una modista de teatre resident a Girona. Pere Sala, que tenia una fusteria, a més d'ésser el cap de la tramoia del Teatre, va fer els immensos decorats —alguns necessitaven deu homes per poder-los moure— amb l'aval personal del President del Patronat, Joan Tarrés.

L'obra va estrenar-se el dia 17 de març de 1957. Martí Boada Vila la va dirigir amb molt d'encert, movent amb precisió el centenar d'artistes que apareixien sobre l'escena.

El que més cridava l'atenció era la serietat amb què es representava tota l'obra, sense caure mai en el ridícul ni la barroeria. El públic seguia fil per randa tot el desenvolupament dels quadres, amb una certa reverència.

Al llarg dels anys, succeïren innombrables anècdotes, com ara l'empresonament de dos actors que s'havien permès fer la broma d'escriure una «Passió» en clau d'humor que parodiava aquella que es representava. Malgrat la innocència i la falta de difusió del seu treball —«*La llum del quarto fosc*»— varen ser detinguts, empresonats, processats i condemnats. Els Bisbe de Girona va intercedir a favor d'ells si es comprometien a assistir a una tanda d'exercicis espirituals, cosa que varen complir...

L'any mil nou-cents seixanta-set va deixar de representar-se «La Passió de Girona». La manera de viure de la gent havia canviat. La religiositat que durant una colla d'anys va impregnar la societat gironina, minvava a ulls veients. La crisi dels capellans només havia començat. La gent s'estimava més quedar-se a casa i veure la televisió —acabada d'estrenar— o sortir a passeig amb el primer cotxe propi, que no pas

*El meu bon amic i discipol Joan
a ell en dret*

"La Passió de Girona"

QUE TENDRA LUGAR LOS DIAS
6, 13, 20 y 27 19
DE MARZO Y DE MARZO Y
3 y 10 15
DE ABRIL, DE ABRIL,
A LAS 5 DE LA TARDE A LAS 4 DE LA TARDE
EN EL

TEATRO MUNICIPAL

Jesús, camí del Calvari. Joaquim Boada encarnava la figura del Crist amb un gran dramatisme i personalitat.

recloure's en un teatre per assistir al drama de la passió de Jesús.

Tot el petit patrimoni acumulat durant els anys que va representar-se, va acabar perdut per la poca cura dels qui havien de vetllar-lo. Vestuaris, decoracions i mitjans tècnics es varen anar perdent, llevat d'algunes peces que quedaren arraconades a les golfes del Teatre Municipal.

L'any 1984, el «Grup Proscènium» va fer-ne una versió radiofònica que es va retransmetre durant dos anys seguits, en els dies de Setmana Santa per l'emissora «Ràdio Cadena Girona».

Es pot dir amb tota seguretat que la iniciativa més important i ambiciosa que han portat a terme els grups de teatre aficionat a Girona va ser aquesta aventura de fer «La Passió». Arribar a reunir-los tots en una empresa comuna, i amb pressupostos de «gran producció» dintre dels mitjans d'aquell moment.

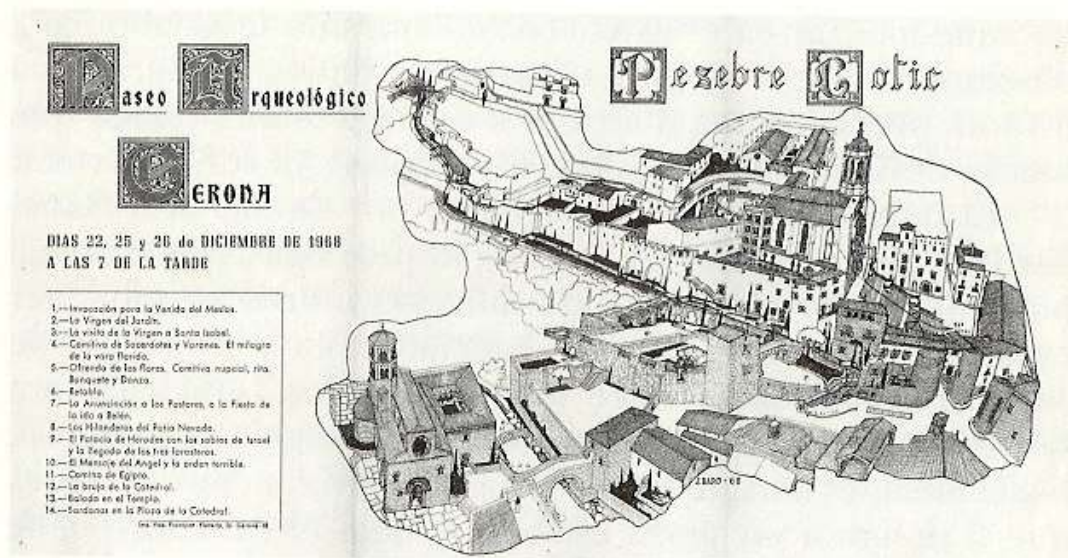
És ben difícil que una iniciativa com aquesta es repetixi a Girona amb molt temps. Coincidint amb els anys seixanta, la majoria de grups de teatre aficionat han desaparegut o s'han professionalitzat, i han deixat la ciutat gironina gairebé òrfena d'una de les activitats culturals més arrelades al llarg dels anys.

El pessebre gòtic

Recollim aquí una altra iniciativa relacionada amb les festes de Nadal, que va tenir un encant molt particular durant el temps que va representar-se: el Pessebre Gòtic.

La idea i la iniciativa varen correspondre totalment a un gironí ben conegut de tothom: Josep Tarrés i Fontan. L'home que després descobriria i crearia del no-res el centre «Isaac el Cec», al call gironí, i el promotor de tantes altres iniciatives ciutadanes.

El Pessebre Gòtic era una mena de pessebre vivient que es presentava a l'entorn de la Catedral de Girona i el seu barri

«El pessebre gòtic» senyalava el seu recorregut amb aquest excepcional dibuix de J. Baró, sobre el qual se senyalen les fites més importants.

El públic es reparteix entre grans i petits. Els menuts s'ho passen bé, però les vetl·lades han d'interessar també els pares, que són qui els porten.

circumdant. Tarrés el va concebre com una festa popular i itinerant de tota la gent. La manca de mitjans materials no li varen permetre mai d'arribar a donar-li tota la volada que hauria desitjat, però així i tot, el seu ressò va ser important.

El públic es concentrava davant per davant dels Banys àrabs al peu de l'inici del passeig arqueològic. Des d'aquell punt iniciava la marxa cap als diferents indrets escollits per escenificar diversos passatges relacionats amb la vinguda de Jesús: la visita de la Verge a la seva cosina Isabel, la vara florida de Sant Josep, l'anunciació de l'àngel als pastors i, lògicament, el naixement de Jesús. Hi havia, a més, quadres que li donaven un perfil especial, donat el caràcter poètic del seu inspirador. Per exemple, hi havia un quadre titulat: «Les filadores del pati nevat», o bé quedava palesa la vinculació gironina en un altre quadre anomenat: «La bruixa de la Catedral».

Un magnífic programa amb un dibuix de Ramon Prior que detallava tot el recorregut ajudava a seguir la vetllada, que acabava esplendorosament al peu de la Catedral. (No tan esplendorosament com Tarrés hauria volgut, amb parades de «panses i figues», repic de campanes i processons amb fons de música d'orgue en viu...).

Les representacions es feren durant tres anys. L'afluència de públic va ser bona, i la disposició dels artistes també, malgrat que el fred de l'hivern porta incomoditats evidents per fer espectacles a l'aire lliure. Com en tantes altres iniciatives, la manca de recolzament i d'estructures mínimament estables va portar la fi a una de les més reeixides iniciatives poètiques i plàstiques del Nadal.

Un projecte de llum i so per a Girona

Volem deixar constància també d'un projecte gironí que no va arribar a ser realitat per la manca de visió d'un consistori, però que si s'hagués portat a terme, es comptava amb la gent que feia teatre aficionat, o sigui, amb aquells que han

estat vinculats a unes o altres representacions d'«Els Pastorets».

Al final dels anys cinquanta es varen posar de moda els espectacles de llum i so, que consistien principalment en mostrar, davant d'un públic estàtic, algun monument d'interès, mitjançant els jocs de llums i la música, evocant els moments viscuts en aquells indrets en temps històrics. Singularment, varen ponderar-se molt els muntatges d'aquesta mena fets a Versalles i a les piràmides d'Egipte.

Joaquim Pla Dalmau, que era llavors el Regidor de Cultura i un home enamorat de Girona, i culturalment avançat al seu temps, va pensar la possibilitat de fer un espectacle similar a la ciutat.

Per estudiar-ho va reunir un grup de gent de teatre de la ciutat, i també va convocar els tècnics de l'empresa Philips Ibérica S.A.E. que tenien un departament exprés de «llum i so».

En les reunions mantingudes entre les parts interessades es va constatar que el projecte que convenia no podia ser estàtic sinó dinàmic: es tractava de convidar els visitants a fer un recorregut nocturn per la ciutat vella. En el seu pas, s'anirien encenent i apagant a conveniència, diverses fonts de llum en colors, per tal de ressaltar els punts més importants del recorregut, mentre el so donava pas a l'argument i a les músiques, i uns actors —aquí hi entrava la gent del teatre— interpretaven —o millor dit, gesticulaven— els corresponents «papers».

El recorregut començava al peu de les escales de Sant Domènec, continuava per l'escolàpia, la muralla, el carrer Bell-Mirall, la plaça dels Lledoners, el carrer d'Alemanys, cap a la torre Gironella passant pel portal de Sant Cristòfol, per tornar pels absis de la Catedral, la plaça dels Apòstols, i acabar finalment —a tota llum i so— a baix de les escales de la Catedral.

Mentre el públic anava d'un lloc a l'altre, s'escenificaven episodis històrics de la ciutat, embolcallats de llegenda i misteri... Val a dir que els tècnics de la casa «Philips» varen quedar totalment encisats en conèixer la Girona vella i

entusiasmats de portar endavant una idea que hauria estat original i distinta del que es feia arreu del món.

Es va fer un petit guió, que ells varen quedar-se per tal de dissenyar el repartiment tècnic del que havia d'ésser el conjunt de l'espectacle. Al cap de pocs dies varen enviar les seves notes des de Madrid, i també hi adjuntaren un pressupost... Quan les digníssimes autoritats municipals de l'època varen veure el pressupost... mai més no es va tornar a parlar de l'espectacle de llum i so per a Girona.

Si en l'aspecte absolutament nou i avançat, hauria estat un remarcable atractiu turístic que segurament hauria fet conèixer molt més el nom de Girona, i hauria possibilitat que en les nits d'estiu es traslladés molta gent forastera per conèixer la ciutat en una forma diferent i misteriosament atractiva, la gasiveria i manca de visió dels consistoris de l'època no oferien condicions per acceptar el repte.

Deixem constància, finalment, com anècdota, que els equips de «Philips España» de Madrid, havien agafat notes sobre la història de Girona, i havien preparat un guió — naturalment, en castellà— que era per «llogar-hi cadires», per la concepció tan allunyada de les nostres coses, que tenien —i tenen— la gent de Madrid. Com a exemple, no podem evitar la temptació de copiar algunes frases extretes del guió tècnic que ells varen preparar:

GERION - «Yo soy Gerion «El Ibero», yo fundé Gerona y mi voz trasladada hasta vosotros a través de los siglos, será vuestra guía por estas callejas y plazas embrujadas con la magia de la luz y el sonido. No creáis que las calles que vais a recorrer son sólo piedras sin alma. El alma de estas piedras guarda las virtudes de Gerona, Gerona la tres veces leal...»

.....

GERION - «La tradición dice que en las solemnidades religiosas una bruja insultaba y se mofaba de los piadosos.

VOZ DE BRUJA - «(Insultos...)»

GERION - Pero fue castigada. Castigo terrible, porque ya para siempre el Señor la convirtió en piedra blanca y ahí la tenemos y ahí seguirá...»

.....

Plaça de la Catedral

GERION - Conocéis la leyenda y la historia que forman el conjunto de las virtudes de Gerona: «el amor», «la piedad», «la lealtad», «la fe», «el heroísmo», «la justicia».

Unos y otros tuvieron sus intérpretes en Santos o en guerreros, en reyes o en obispos, en hombres o en mujeres.

Santos Patronos de Gerona, Santos Narciso y Félix, Reina Juana (¿?)

¡Gloria a los Santos y Reyes!

¡Gloria a los héroes!

¡Gloria a tus soldados y Generales!

¡Gloria a Gerona la tres veces - leal - leal - leal - ...

.....

Hem de demanar perdó per la llicència de reproduir unes frases que segurament hauran aparegut estranyes i absurdes davant del lector. La gent de fora de Catalunya no ens ha entès mai, pel que es veu.

Amb tota seguretat, si el projecte hagués passat endavant, el guió definitiu hauria tingut unes altres paraules. Es tractava d'un primer esbós, que ja no va tenir continuïtat en desestimar la idea el consistori.

CAPÍTOL V

L'INCERT FUTUR

*Els canvis sociològics.
Intents de coordinació.
La consideració social.
La manca d'institucions.*

Els canvis sociològics

D'uns anys ençà, el públic que acudeix als teatres ha canviat profundament, al mateix temps que els hàbits i costums de la gent en general, sofrien també aquest canvi.

«Els Pastorets» eren tradicionalment unes representacions destinades a entretenir i afavorir la religiositat popular d'un poble fidel.

Allò que es deia a l'església en llatí, resultava molt més entenedor i divertit de veure-ho escenificat sobre un escenari, i encara amb l'avantatge que s'introduïen unes escenes còmiques o terrorífiques, que ajudaven molt a passar l'estona i a entrar millor en el coneixement de la vinguda al món de Jesús. «Els Pastorets» —com altres representacions similars— contribuïen a fer més lògic, familiar i proper, l'esdeveniment culminant de la doctrina cristiana.

El públic, anteriorment, coneixia molt bé tota la història que envoltava el Nadal. Les figures del fuster Josep, de la verge Maria, de Jesús... eren conegudes i estimades. Se'n parlava tant d'aquestes persones des de la trona de les esglésies i en els llibres de pietat, que en veure-les representades a l'escena, hi havia un respecte i fins i tot una emoció col·lectiva per la seva sola presència.

Els misteris que envoltaven el Nadal, com ara la visita dels Àngels a Josep, a Maria... la trobada entre Maria i Isabel, l'Anunciació als Pastors... eren arguments coneguts, però que en «Els Pastorets» se'ls donava forma humana i concreta, i a més, encarnats en les persones conegudes del mateix poble o ciutat.

En «El Misteri de Nadal» hi havia un moment en què el dimoni agafava pel braç Sant Josep i el feia caure a terra, de genolls. Instantàniament el públic reaccionava amb una remor de desaprovació i horror. Era la confirmació que la

gent venerava el seu heroi-sant, i que li frapava l'ofensa, com un gest sacríleg.

Reaccions com aquesta ara serien impossibles. La identificació del públic amb els personatges de l'evangeli ha minvat totalment. Com a màxim, es pot conèixer la Verge i Jesús, però gairebé res més. Una molt lleugera idea general de com va passar la vinguda del «Messies» encara existeix, però cada vegada més desafectada de qualsevol passió o amor personal. Es respecta la tradició, però com una relíquia històrica o mítica, i no pas com un fet real que pugui tenir transcendència en la vida de cada persona.

Gairebé es pot dir que moltes persones joves ja no tenen més coneixement del misteri nadalenc que la versió que veuen en «Els Pastorets» del seu poble, tota vegada que han deixat la pràctica religiosa i també el seu estudi.

Conseqüents amb aquest fet evident, les versions que avui es donen d'aquestes vetllades, s'adrecen més a crear un espectacle lleuger, divertit i àgil, que no pas a compendiar doctrina, que seria mal rebuda i fins i tot inintel·ligible per un ampli sector del públic.

Potser un dels personatges que ha resultat més desacreditat ha estat la figura del dimoni. Si abans aquest monstre del mal era temut i mirat amb recel, perquè hi havia la creença en les penes de l'infern, on hi podien anar a parar aquells que no servessin els manaments de la llei de Déu, avui per avui, les noves generacions l'ignoren totalment en aquest aspecte «real», i se'ls converteix exclusivament en una figura terrorífica i divertida, pròpia de «correfocs» i «cercaviles», però sense cap valoració real.

Per il·lustrar aquesta «ignorància» vers la figura del dimoni, val aquella qüestió que un infant adreçava al seu pare en veure evolucionar per l'escena Lucifer, príncep de les tenebres. El nen li preguntava: «Pare, aquest Lucifer... ve a ser una mena de «Superman», oi?....».

El futur

Intents de coordinació

Tot i ser, «Els Pastorets», una de les tradicions més escampades i vigents arreu de Catalunya, i que no hi ha poble ni poblet que no organitzi les seves vetllades en arribar el Nadal, i que, a més, existeixin nuclis que han assolit una gran popularitat, com són «els Pastorets de Mataró», els de Calaf, els de Guardiola de Berga, i molts d'altres, no ha existit una vinculació entre els respectius organitzadors, ni tampoc l'Administració pública s'ha interessat realment pel seu manteniment, més enllà d'alguna subvenció esporàdica, i la retòrica oficial.

L'any 1984 van tenir lloc a Vilafranca del Penedès les I Jornades de Pastorets de Catalunya —i les úniques que coneixem fins ara—, les quals van aplegar una trentena de grups de teatre de tot Catalunya. Varen ser unes jornades instructives perquè per una part s'evidenciaren els problemes i mancances de la majoria —que no diferien gaire els uns dels altres— i també perquè les diferents concepcions d'un mateix espectacle es posaren de manifest per les explicacions dels representants dels grups presents.

Va quedar clara la vigència i la voluntat de continuar aquesta tradició, i la necessitat de rebre ajuts per tal de fer-ho. Es va constituir un «Secretariat permanent», que com ja sol ser habitual, mai més no es va convocar ni reunir. L'Administració —que havia recolzat la celebració de les Jornades— també es va fer el «suec» i aquí es va acabar l'intent de col·legiar-se i col·laborar plegats, a nivell de tot el Principat.

La consideració social

En general la gent veu amb bons ulls que es representin «Els Pastorets» amb la millor dignitat possible. Fins i tot aquells que mai posaran els peus al teatre per veure'ls, però que consideren necessari que es cultivin les tradicions i que se'ls doni recolzament.

Hi ha, però, una part de públic addicta i fins i tot entusiasta. Per ells, un Nadal sense «Pastorets» seria incomplet. Generalment l'excusa és la de portar-hi els petits de la casa, però la veritat és que les persones grans s'ho passen moltes vegades més bé que els petits. Sigui per la qualitat d'allò que se'ls ofereix, o perquè els transporta al món dels seus somnis d'infant, tal com passa amb altres tradicions, com «El Tió» o els «Tres Reis».

No obstant això, desgraciadament, «Els Pastorets» s'agafen generalment com a punt de referència per expressar coses barroeres, o mal fetes, sobretot en el món de la premsa. «*Semblava que fessin els Pastorets*» o «*Què et penses, que fem els Pastorets?*», són frases que hem sentit o llegit repetidament, i que volen resumir una manera poc seriosa de fer determinades coses.

Aquesta «mala fama» se l'han guanyada «Els Pastorets» per les improvisacions i les vetllades organitzades de cop i volta o per pura tradició, però sense un treball organitzat i seriós.

D'altra part, ningú no nega el caràcter d'«astracanada» en «Els Pastorets» en barrejar qüestions que varen passar fa dos mil anys, amb costums casolans —la barretina o les espardenyas de betes— amb decorats increïbles (a Judea no hi ha hagut mai muntanyes nevades) o amb qüestions actuals, com les que surten a relluir en les bromades dels còmics o en les lletres de les «cobles».

Es pot dir, doncs, que té ben guanyada la «mala fama», malgrat que resulta imperatiu per tal de circumscriure-la als seus anacronismes, però no amb la seva qualitat, tota vegada que el públic actual, acostumat al cinema, a la televisió i al teatre de qualitat, ja no vol que li donin gat per llebre, malgrat que sigui en nom d'una tradició.

La manca d'associacions culturals i teatrals

Si cal, finalment, donar una mirada al futur, no deixem de veure'l molt negre. La manca a Girona d'associacions de

tipus *amateur* que fomentin el teatre, de locals per portar-ho a terme, de grups interessats pel teatre, de patrocinis seriosos... fan que la supervivència d'aquesta, com d'altres, tradicions estigui seriosament amenaçada d'extinció.

L'interès real dels educants per portar la seva funció més enllà del programa escolar, fomentant l'amor al teatre als infants, és molt poc evident, en general. Les parròquies i congregacions porten una vida lànguida pel que fa a iniciatives artístiques i —en tot cas— tot se'n va per l'esport, igual que fan el «GEiEG» i altres associacions amb poder de convocatòria.

Llavors un muntatge complicat com és ara el d'«Els Pastorets» depèn exclusivament de la bona fe d'un grup de persones que s'apleguen en un moment per fer-ho, però que no tenen una continuïtat garantida.

A Girona, quan plega l'organitzador de qualsevol iniciativa cultural o artística, el més segur és que seguidament la iniciativa mateixa deixi d'existir. La manca d'institucions serioses és molt greu en aquest sentit.

Desgraciadament, sembla que som pocs els que opinem d'aquesta manera, perquè els anys passen, i mai no s'hi ha posat un remei efectiu.

La supervivència d'«Els Pastorets de Girona» és fràgil i vulnerable. Malgrat tot, si un dia es deixessin de presentar, és ben possible que al cap de poc tornessin a rebrollar, portats per una altra gent i unes altres circumstàncies. Així ha estat al llarg de la història, amb cicles de relleu i d'altres de rebuig general. L'esperança que resta és que així continuarà essent en el futur, perquè una tradició és més forta que el que suposa la iniciativa d'un grup o d'una generació.

APÈNDIX

APÈNDIX

Del segle XV gairebé no conservem cap text dramàtic en català del «Cicle Nadalenc». Aquest que avui us oferim, trobat per Francesc Carreras Candi, els volts dels anys vint, en una masia de les Guilleries, permet d'acostar-nos a través de les figures de Sant Josep, Maria, l'àngel i el diable a l'esperit d'aquestes representacions senzilles i populars, sense cap pretensió literària. Aquest fragment de 76 versos de *Per fer la nativitat de Nostre Senyor* és un dels antecedents més primitius que ens han arribat fins avui dels actuals «pastorets».

Per fer la Nativitat del Nostre Senyor
(Obra nadalenca del segle XV provinent de St. Hilari Sacalm)

JUSEP

Maria, dona, Déu vos sal!

MARIA

Senyor, a vós guart Déu de mal.

JUSEP

Maria, dona, no me'n alt,
car jo veg vostra fas minvar
5 e vostre ventra engruyar.
À-us fet null hom ultra rahó?

MARIA

La vostra marcè, senyor, no;
ans ma servexen de bon grat
hi fan ha tota ma voluntat,

10 que ells me adoren per un igual.
Mersè a Déu, jo no.m sent mal.

JUSEP

Ay mi, laset! E què.m faré?
Ay mi, laset! Hi a ont hiré?
Car jamés a ella no.m acostí
15 ni carn nua no li toquí
Pus sa carn no li toquí
ver aga no la quoronpí.
Pus lo quos no li é quoronput,
per mi, dons, no aurà consabut.
20 Laxar-la n'é, donques, yo,
pus l'altre quonsel no m'és bo.

L'ÀNGEL

Jusep, torna-te'n halà,
car la verge infantarà.
Las profesias que tant lagist,
25 hara vag mal las antuvist:
La terra erma darà pa
que harada no.y toquarà.
La verge serà
daronquías al temple [de] Salamó;
30 dins lo temple darà fruyt.
Vaent lo plo
pla Déu tras tuyt
verge as anpragar s'à,
après lo part verge serà.

DIABBLA

35 Jusep! Jusep! ¿hi què sarà?
Hatura't un poch, no vagas là
unt haquel t'a.quonsellat;
creu-me'n, sinó bo saràs horat,
car qui primer ta dirà
40 badoch ell serà;

he prinhe tu.n hacort:
no vages là!

JUSEP

Verge, molt vos vull pragar
que vós ma dagau perdonar.

MARIA

45 Jo.us perdó de grat
a tota vostra voluntat.
Mas yo no he més a dir,
car tan prest yo vull parir.

JUSEP

50 Ho! Déu na sia loat
d'aquest infant que m'à dat!

Cobla

Vull dematí
no.m pensava fos així,
que dagués vanir a mi
Rey tan honrat,
55 qui tot lo món na sarà salvat.

L'ÀNGEL

Jo.us vinch d'anunciar,
pastós, que an Ballem vullau anar,
he trobareu un rey potent;
fill de Déu és verament,
60 qui tot lo món vol salvar.
Hanau-lo, donchs, hadorar.

LOS PASTÓS

Companyons, sens tardar
anem-lo'n adorar.

Cobla

65 Companyons, havau hoït
so que l'àngel nos ha dit?,
hi à'ns parlat molt clar:
que lo fill [de] Déu és nat.
Hanem-lo'n, donchs, adorar.

Cobla

70 Yo comens de partir;
prech-vos que.m degueu seguir
que tots hi devam hanar
per l'infant hadorar.

Cobla

75 Yo vull esser lo primer
e no pas lo darrer,
que los peus li vull basar,
pus él nos vénych per salvar

NOTES

La rúbrica inicial «Per fer la nativitat» crec que és un subtítol de l'obra que ens indica que aquest text és apte per a la seva representació. No crec que fos aquest el títol principal de l'obra, sobre la qual no en tenim cap més indicació. Edito el text prou malmès i corromput de Carreras Candi amb errors de transcripció i de transmissió. Transcripció novament algunes elisions i aglutinacions de l'edició de Carreras Candi. També introdueixo millores en l'accentuació i puntuació d'alguns versos. Finalment, anoto alguns passatges que em semblen obscurs.

1 *sal*: forma de subjuntiu de salvar, usada en les frases salutatòries.

3 *alt*: segons el «DCVB» indica plaer, satisfacció. Josep diu que no el satisfà l'estat de gravidesa de Maria.

4 *veg*: enteneu «veig».

5 *engruyar*: verb no registrat als nostres diccionaris històrics. Possiblement «engruixar»: tornar-se més grossa.

6 *ha*: enteneu «a».

- 10 *ells*: no s'entén bé a qui es refereix Maria en aquest parlament.
- 15 *carn nua*: Carreras edita «crau una». Penso que és un error de còpia, ja que no té cap sentit. Josep Romeu en transcriure els versos 12-21 d'aquesta edició en *Poesia popular i literatura*, pàg. 100, adopta també aquesta lliçó.
- 16 *carn*: corregim, altra volta, per la forma errònia «crau» que edita Carreras.
- 17 *aga ?*: vers de lectura difícil.
- 25 *vag*: enteneu «vaig». Antuvist: «entengueres».
- 28 i 29: versos de mètrica irregular.
- 29 *daronquías*: mot no registrat al «DCVB», «DECLLC» ni «Aguiló». Carreras posa «de» entre parèntesis. Entenc que és una millora que introdueix en el text.
- 32 *tras tuyt*: arcaïsmes. Tras (darrere) i tuyt (tot).
- 33 *anpragar*: El «DCVB» registra «empregar»: pregar, demanar amb precs.
- 37 *unt*: enteneu «on».
- 41 *prinhe*: forma inusual per «pren». El vers significa: «i pren tu un acord».
- 48 *tan prest*: «ara mateix».
- 67 Carreras posa «de» entre parèntesis com un afegit de la seva mà.

TRANSCRIPCIÓ I NOTES DE PEP VILA.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	7
PÒRTIC	11
CAPÍTOL I	
Breu memòria històrica contemporània	29
CAPÍTOL II	
Els continguts	149
CAPÍTOL III	
Anècdotes i vivències	201
CAPÍTOL IV	
Altres iniciatives	213
CAPÍTOL V	
L'incert futur	227
APÈNDIX	235

